

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Elvedina Mujkić Bešić

Pogled žensk na družbeno konstrukcijo spolnih vlog

Diplomsko delo

Ljubljana, 2018

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Elvedina Mujkić Bešić

Pogled žensk na družbeno konstrukcijo spolnih vlog

Diplomsko delo

Mentorica: red. prof. dr. Vesna Leskošek
Somentorica: as. mag. Tamara Rape Žiberna

Ljubljana, 2018

ZAHVALA OZ. POSVETILO

Mami in očetu – za vajin trud, odkar sta leta 1992 prestopila slovensko mejo. Vajini borbi, vajini vztrajnosti. Tebi, mama, za tvojo edinstveno iznajdljivost in vso tvojo ljubezen. Tebi, oče, da si mi pokazal, da sem zmožna vsega.

Za pomoč od nastanka ideje in skozi celoten zapis dela se zahvaljujem mentorici dr. Vesni Leskošek. Za pomoč se zahvaljujem tudi somentorici Tamari Rape Žibera.

Za nenehno podporo od začetka študija in tudi pri pisanju diplomskega dela se zahvaljujem svojemu možu Irmahu. Hvala, da si verjel vame.

Povzetek:

Delitev vlog med spoloma in neenaka razmerja moči med žensko in moškim so značilnosti tudi današnje družbe. Raziskave kažejo, da še vedno večino skrbstvenega dela in gospodinjskih opravil opravijo ženske, medtem ko so moški tisti, ki so nosilci družine. Čeprav se je zaposlenost žensk glede na preteklost izboljšala, so ženske danes obremenjene s profesionalnim življenjem in z nalogami, ki so pripisane njihovi vlogi. Verske institucije so že od nekdaj utrjevale delitev dela, ki temelji na spolu. V mnogih verah ženske veljajo za last moža in so v razmerju tiste, ki se morajo podrediti. Utrjevanje ženske vloge se krepi tudi s socializacijo. Deklice in fantki so vzgajani na različen način. Deklice se igrajo z drugačnimi igračami kot fantki. Deklice se z verbalnim apeliranjem spodbuja k pridnosti, fantke pa k neizkazovanju svojih čustev. Neenaka razmerja moči med moškimi in ženskami se kažejo tudi na profesionalnem področju. Moški so po statističnih podatkih za enako opravljeno delo še vedno plačani več kot ženske. Kako se počutijo v družbi kot ženske, sem v pogovoru izvedela od desetih informantk, s katerimi sem opravila intervju glede na prej pripravljena vprašanja. Pet informantk spada v starostno skupino mlajše generacije, pet informantk pa v starostno skupino srednje generacije. Ženske neenakost med spoloma opažajo v vsakdanjem življenju in se čutijo obremenjene, saj morajo usklajevati poklicno in družinsko življenje. Moti jih diskriminatorno obravnavanje na področju pridobivanja zaposlitve. Še vedno kot ženske opravijo večino gospodinjskih opravil, se pa spremembe kažejo pri mlajši generaciji, kjer se informantke mlajše generacije zavzemajo za enakost med spoloma. Vidna je povezava med socializacijo žensk in njihovim doživljanjem vloge ženske. Ženske možnosti za izboljšanje na položaju enakovrednosti vidijo v tem, da se same zavzamejo za spremembe. V preteklosti so se ženske borile za svoje pravice, že to, da so lahko študirale, so si morale izboriti same. Prav tako še stoletje nazaj ženske niso imele povsod volilne pravice. Na ravni družbe je čutiti uspehe, ki so jih dosegle naše prednice, vendar se neenakomerna razmerja moči še vedno kažejo v vsakdanjem življenju, kar so povedale tudi informantke.

Ključne besede: razmerja med spoloma, perspektiva žensk, vloge, delitev opravil v družbi

Title: Women's understanding of socially constructed gender roles

Abstract:

Sexual division of labor and gender power imbalance between women and men are characteristics even of today's society. Studies have shown that the majority of childcare and domestic work is still being done by women, while men are the breadwinners. Despite the rising employment rates of women, in comparison to the Religious institutions have always strengthened the division of gender-based work. Many religions teach that women are considered to be the property of a man and therefore must be subordinated in a relationship. Consolidation of female gender roles happens through socialization. Girls and boys are raised in different ways. Girls play with different toys than boys. Girls are verbally encouraged to be diligent, whilst boys are discouraged from expressing emotion. Gender power imbalance manifests itself even in professional environments. According to statistical data, men are still being paid more than women for the same amount of work. I learned how they, as women, feel in society, from ten informants, whom I interviewed based on pre-prepared questions. Five informants belong to the younger generation age group and five to the middle generation age group. Women observe gender inequality in everyday life and feel burdened, as they must balance career and family life. They are disturbed by discriminatory employment policies. As women, they still perform most of the household work, but changes are apparent within the younger generation, as the informants of the group are striving for a greater gender equality. There is an apparent link between female socialization and their perception of the female gender role. Women see possibilities of improvement in terms of equality in their own active involvement in striving for social change. Although we can feel successes at the level of society, achieved by our female ancestors, however unequal gender power imbalance is still present in everyday life.

Keywords: gender relations, women's perspective, roles, division of labor in society

PREDGOVOR

Kot ženska sem bila v svojem življenju soočena s pritiski in pričakovanji drugih, kako bi morala svoje življenje kot ženska živeti. Sploh v času osamosvajanja so se pojavila pričakovanja, da moram kot ženska v partnerskem odnosu biti tista, ki bo zadolžena za skrb za gospodinjstvo. Ker je bila moja vzgoja drugačna, sem že od malih nog opravljala raznorazna opravila. Oče in mama sta mi za življenje dala pomembno vodilo. V Sloveniji sta našla zatočišče kot begunca, saj sta svojo družino skušala ubraniti pred vojnimi razmerami, ki so takrat vladale v Bosni in Hercegovini. Pokazala sta mi, da s svojim trudim in vztrajnostjo lahko dosežeš vse, ne glede na vse. Nikoli mi nista dala vedeti, da kot ženska nečesa ne zmorem. Oče v meni nikoli ni videl fizično šibkega dekleta, temveč enakovrednega sodelavca pri različnih opravilih. Hvaležna sem jima, da sta me naučila samostojnosti, da znam sama skrbeti zase in da mi nobeno opravilo ni tuje. Ker vem, da mnoge ženske še vedno živijo v duhu podrejenosti in prepričanju, da so one tiste, ki morajo poskrbeti za vsa domača opravila, medtem ko je naloga moških počivanje na kavču po opravljeni službi. Z diplomsko nalogo sem želela dati ženskam vzpodbudo, da naredijo korak naprej, da naredijo nekaj zase. Diplomsko nalogo sem napisala zase kot žensko kot dodatno potrditev, da zmorem in delam prav. Diplomsko nalogo pa posvečam vsem ženskam, ki si v svojem življenju želijo spremembe. Ne glede na to, da so se naše prednice na vso moč borile, da lahko ženske danes ponosno nosimo hlače, da lahko volimo ali pa v javnosti prižgemo cigareto, se mi zdi, da smo v zahvalo za njihovo borbo odgovorne prav me ženske, da njihov trud prenašamo naprej, da se tudi same v vsakdanjem življenju borimo za enakopravnost. Če so naše prednice že naredile korak naprej, da nam je ženskam, ki živimo danes, bolje, moramo tudi današnje ženske razmišljati za generacijo prihodnjih deklet, da bo njihovo življenje še bolje. Dominantnosti moških se moramo osvoboditi enkrat za vselej in to nam bo uspelo samo, če bomo stopile skupaj. Diplomaska naloga je tudi opozorilo, da ne glede na to, v kako naprednem času živimo, še vedno prevladujejo prepričanja o tradicionalni delitvi vlog, ki žensko potiskajo v ozadje, ženske pa tudi same druga drugo potiskajo korak nazaj. S tem ko starejše generacije za mlajšo generacijo žensk, torej svoje hčerke, nečakinje, sestrčne, pričakujejo, da bodo živele enako življenje, kot so ga živele same. Diplomaska naloga je opozorilo, da še nismo dosegle vsega in se naša borba samo nadaljuje.

KAZALO

1	TEORETIČNI UVOD.....	1
1.1	Izvor neenakosti med spoloma	1
1.1.1	Izključevanje žensk iz razumskosti	4
1.2.	Biološki in družbeni spol ter spolne vloge	5
1.2.1.	Spolne vloge.....	6
1.3	Pomen socializacije	8
1.4	Delitev gospodinjskih opravil.....	9
1.5	Gospodinjska vloga kot omejitev potenciala žensk.....	11
1.6	Miti o delitvi dela	12
1.7	Spol in plačana zaposlitev	12
1.8	Prispevek žensk k (ne)enakosti med spoloma	13
1.9	Patriarhalna družba kot vzrok za nasilje nad ženskami	14
1.10	Povezava s socialnim delom.....	15
2	PROBLEM.....	18
2.1	Raziskovalna vprašanja	18
3	METODOLOGIJA.....	20
3.1.	Vrsta raziskave	20
3.2.	Merski instrumenti ali viri podatkov	20
3.3.	Opredelitev enot raziskovanja – populacija, vzorec	20
3.4.	Zbiranje podatkov oz. empiričnega gradiva	21
3.5.	Obdelava gradiva.....	21
4	REZULTATI.....	23
4.1	Delitev opravil v družbi.....	23
4.2	Vloge	24
4.3	Lastna socializacija.....	29
4.4	Vsakdan	32
4.5	Na ravni gospodinjstva	38
5	RAZPRAVA	44
6	SKLEPI	49
7	PREDLOGI	51
8	LITERATURA.....	52
9	PRILOGE	55
9.1	Vprašalnik	55
9.2	Zapis intervjujev (vprašalnik D).....	57
9.3	Kodirni listi.....	61

9.3.1	Odprto kodiranje.....	61
9.3.2	Osno kodiranje	69
9.3.3	Odnosno kodiranje	74

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 Izvor neenakosti med spoloma

Ženske imajo v družbi več pripisanih nalog, kot so rojevanje otrok in skrb zanje, so žene in opravljajo vsa gospodinjska opravila, ki obsegajo vse od pospravljanja do kuhanja in pranja oblačil. V odnosu z moškim so podrejene in mu svojo naklonjenost izražajo skozi skrb zanj. Za ženske je značilno, da ne dostopajo do visokih in vrednotenih položajev (Haralambos in Holborn, 1995). Izvire neenakosti je iskati v družbenih razmerjih že v preteklosti. Zgodovinska delitev pomembnosti na um in telo je vplivala na participacijo žensk in na njihovo vlogo v družbi. Različne ideologije, predvsem pa krščanstvo, so ženske vezale le na en binarni pol. Tako so bili pamet, razum, mišljenje, objektivnost, racionalnost, zmožnost sprejemanja odločitev in produciranja znanosti rezervirani zgolj za moške (Leskošek, 2002, str. 8). V vsakdanjem življenju tako še vedno velikokrat slišimo, kako so moški pametnejši od žensk. Značilnosti žensk pa sta predvsem čustvenost in šibkost. Družbena neenakost spola je prisotna v vseh podsistemi družbene strukture in se na ta način ohranja androcentrični red (Jogan, 2013), ki se prenese tudi v delitev dela ter podkrepi s privatno lastnino, ki si jo je praviloma prisvojil moški. Velik pečat na tako velike razlike med moško in žensko vlogo pa so pustile tudi verske institucije (Boh, 1986).

Veliko odgovornost pri določanju moških in ženskih vlog je imela tako religija kot tudi verske institucije. Za zahodno civilizacijo je značilen vpliv katoliške cerkve, ki je kot ključna urejevalna institucija določala temeljne vzorce, kako naj bi izgledali medsebojni odnosi med moškim in žensko in se pri tem opirala na krščanske religijske razlage (Jogan, 2001).

Teme o neenakosti med spoloma in o vlogi religij pri krepitvi neenakosti se dotakne tudi Podgornik v svojem delu *Kriva je Eva* (2012). Kljub temu, da judaizem in krščanstvo izvirata s Srednjega vzhoda, sta imela velik vpliv na zahodno družbo. Veliko sta pripomogla k širjenju moške dominantnosti v družbi. V Bibliji je namreč polno zgodb, ki govorijo o patriarhalnem Bogu, moškemu, in seksualni, manjvredni ženski, ki s svojo seksualnostjo moškega zvabi v greh. Že v prvih poglavjih Stare zaveze najdemo dokaz za superiornost moškega – v mitu o stvarjenju sveta in človeka. Zgodba govori o tem, da je Bog najprej ustvaril Adama, nato pa je iz njegovega rebra ustvaril še Evo, zato naj bi ta bila samo njegova pomočnica. Adamu in Evi

je bilo v raju dovoljeno početi vse, kar sta želela, edina prepoved pa je bila, da nista smela jesti s prepovedanega drevesa. Nekega dne je Evo obiskala kača in jo nagovorila k temu, naj z Adamom jesta prepovedane sadeže. Eva je zaradi svoje šibkosti podlegla kačinemu prigovarjanju in z Adamom sta ugriznila v prepovedani sadež. Temu je sledila kazen in Bog je takrat ženi rekel: "Prav mnogo težav ti bom dal pri tvoji nosečnosti, v bolečini boš rodila otroke. Po svojem možu boš hrepenela, on pa bo gospodoval nad teboj". Zatem ju je izgnal iz raja (Genesis, 3:12, kot navedeno v Podgornik, 2012, str. 24).

Manjvrednost ženske pa se kaže tudi v judaizmu,; ortodoksni judje v svoji vsakdanji jutranji molitvi namreč izgovarjajo tudi sledeči stavek: "Blagoslovljen bodi Bog, kralj veselja, ki me nisi ustvaril žensko" (Abdel-Azeem, 1996, kot navedeno v Podgornik, 2012, str. 26). Zaničevanje žensk se je kazalo tudi na drugačen način, judje so namreč zaradi zgodbe o Sari, Abrahamovi ženi, sklepali, da ženskam ni mogoče zaupati in posledično ženske v zahodnih krščanskih deželah niso imele pravice nastopiti na sodišču kot priče vse do konca prejšnjega stoletja. V Izraelu pa glas ženske na področju prava nima nobene veljave (Abdel-Azeem, 1996, kot navedeno v Podgornik, 2012, str. 26).

"Abdel-Azeem navaja, da ženska v judovski tradiciji tudi nima pravice od moža zahtevati ločitve, medtem ko za moškega velja povsem drugačno pravilo" (Podgornik, 2012, str. 27) . Podobno je bilo tudi v krščanstvu. Neenakost ženske in moškega v judovski in krščanski tradiciji se kaže tudi na področju dedovanja, ženske namreč niso mogle dedovati po svojem očetu ali možu. Veljala je trojna oblast nad žensko, najprej je pripadala očetu, potem možu in na koncu sinu. Kar se tiče poroke se neenakost in podrejenost žensk kaže tudi v zahtevi po nošenju tančice. Tančica simbolizira skromnost in pripadnost samo svojemu možu, moškemu pa se po drugi strani ni potrebno zakrivati, saj je bil ustvarjen po božji podobi (Podgornik, 2012).

Ann Oakley za odtujevanje in zatiranje žensk krivi industrijski kapitalizem. Tega ekonomskega in družbenega sistema se drži veliko mitov o tem, kje je ženski mesto v družbi. Ti miti ohranjajo ideologijo spolnih vlog, ki enači ženskost in domestikacijo (Oakley, 2000). Miti o tem, kje je ženski mesto v družbi, pa niso edini. Poznamo tudi "mite o izvoru", ki jih zagovarjajo etologi, ki družbeno vlogo ženske pripisujejo biologiji. Etologi se sklicujejo na evolucijo živali (lovca), kjer sta imela moški in ženska popolnoma različne vloge. Moški so bili zadolženi za lov, saj naj bi bile ženske zaradi skrbi za otroke preveč zaposlene. Morris (1967, kot navedeno v Oakley,

2000, str. 172) je ta argument pojasnil takole: "Ženske so bile preveč zaposlene s skrbjo za otroka, da bi lahko imele kakšno večjo vlogo pri preganjanju in ulovu plena. Opica-lovec je morala zapustiti vijugaste, nomadske poti svojih prednikov. Potrebno je bilo stalno prebivališče, kraj, kamor se je bilo mogoče vrniti s plenom, kjer so čakale ženske in otroci in kjer so si hrano lahko razdelili. Ta korak je močno vplival na številne vidike vedenja celo najbolj razvitih golih opic današnjih dni". Na Morrisovo pojasnitev se naveže tudi antropolog Murdock, ki meni, da je ženska sposobnost omejena na opravljanje lažjih del. Ženske pri opravljanju težjih del ovirata nosečnost in dojenje, moškega pa to ne ovira, zato je bolj superioren za opravljanje težjih fizičnih del. Opozori, da so se po tej biološko določeni smeri delitve zgledovale vse kulture, ko so razvijale družbeno delitev dela (Murdock, 1949, kot navedeno v Oakley, 2000, str. 177).

Prvi organizirani boj za ženske pravice in ženski vstop v politično delovanje se je začel s francosko meščansko revolucijo. Prve ženske so volilno pravico dobile leta 1893 v Novi Zelandiji. Večina žensk pa je to pravico začela uživati šele po drugi svetovni vojni – 1945 (Francija, Madžarska, Italija, Japonska, Jugoslavija idr.). Splošna značilnost ob koncu 20. stoletja je očitna neenakost v politični udeležbi in moči po spolu, ki se izraža na različne načine. Ženske ostajajo na obrobju političnega dogajanja kljub deklariranju enakih možnosti (Jogan, 2001).

Tudi pri nas segajo korenine iskanja bolj humanih oblik družinskega življenja daleč v preteklost kljub zanikanju drugačnih možnosti razvoja in uradnemu priseganju na naravno vlogo žensk. (Jogan, 1986). Da je nujna ureditev deleža skrbi za otroke in dom med moškim in žensko, se je poudarilo že leta 1867, ob tem pa so poudarjali še pravno izenačenost med moškim in žensko, žensko samostojnost in pravico do izobraževanja v vseh strokah (Marković, 1946). Vendar je bilo konec 19. stoletja še vedno premalo tistih, ki so se zavzemali za pravice žensk, da bi prišlo do kakšne spremembe. Še vedno je ostajalo tradicionalno prepričanje koncepta družine, v kateri je mož tisti, ki ima glavno besedo. Žena pa mu v njegovih dejanjih sledi in mu je predvsem podrejena (Verginella, 2011, str. 3). Zaradi tradicionalne vezanosti na dom je bila ženskam tudi literatura posledično nedostopna. Ženske so v domačem okolju prebirale predvsem verske knjige, ki pa so utrjevale mite o materinstvu in gospodinjenju. Še po izidu revije Slovenka, ki je bila namenjena izobraževanju žensk, so poudarjali, da kljub izobraževanju ženske ostanejo zveste soproge in skrbne matere oziroma to vlogo opravljajo še bolje kot prej. Apelirali so na

moške, naj svojih žena ne puščajo v nevednosti, saj bodo take postale boljše sogovornice. Ženska naj bi še vedno ravnala v skladu s svojo naravno vlogo (Leskošek, 2002).

Ženske na Slovenskem so se združile v Splošno slovensko žensko društvo. Namen takšnih društev je bil spodbujanje udeležbe žensk na javnem področju. Organizirana so bila tudi različna predavanja. Na enem prvih predavanj je spregovorila Zofka Kveder na temo »Ženska v družini in družbi«. Predavanje, ki naj bi ga vodil Ivan Tavčar in sicer o ženski in politiki, pa je bilo zaradi samega govora o politiki s strani oblasti prepovedano (Leskošek, 2006, str. 39).

Slovenija je postala samostojna leta 1991 in od takrat je bilo sprejetih kar nekaj zakonov, ki naj bi vplivali na enakost med spoloma. A ne glede na vse so spremembe na področju politike še vedno počasne in neenakosti med spoloma so še vedno del vsakdanjega življenja (Antić Gaber, 2011, str. 227).

1.1.1 Izključevanje žensk iz razumskosti

Da je dolžnost ženske »da bi čim manj videla, čim manj slišala in čim manj spraševala,« je veljalo že v stari Grčiji (Smiljanić in Mijušković, 1968, str. 119). Dostop žensk do izobraževanja je bil zaradi prevladujoče zapovedi o strogem spoštovanju "naravnega reda" nadzorovan in onemogočan. V 19. stoletju pa so intenzivni in dolgotrajni boji organiziranosti žensk obrodili sadove in obrambna moč "moških trdnjav", kot bi z drugo besedo lahko poimenovali univerze, je začela popuščati (Jogan, 2001). To, da ženski ni mesto na univerzi, so pojasnjevali s tako imenovanimi »naravnimi zakoni«. »Moškega je bog nagradil z razumom, žensko pa s srcem. Ni dileme torej, da je znanost predmet, s katerim se bavi razum, torej je moški pred žensko poklican gojiti znanost, v tem ko ženski pripada pred možem izvrševati drugo vlogo v človeškem društvu ...« (Mahnič, 1894, kot navedeno v Jogan, 2001, str. 31).

Prve ženske so vrata univerze smele prestopiti v ZDA leta 1833. Na evropskih tleh so prve ženske stopile v univerzitetno izobraževanje v Franciji leta 1862. Očitno je, da je v evropskem prostoru preteklo več stoletij od ustanovitve univerz do časa, ko so smele na njih študirati tudi ženske (Noordenbos, 1995, kot navedeno v Jogan, 2001, str. 83). Prva neposredna peticija, s katero so ženske zahtevale vstop na univerzo, je bila predložena avstrijski poslanski zbornici 29. 4. 1890. Glavna pobuda za to zahtevo je prišla iz ženskega izobraževalnega društva Minerva

iz Prage. Gre za češko žensko meščansko gibanje, ki je bilo najbolj napredno v takratni Avstriji. Tej peticiji je nato sledilo še več peticij, ki so jih avstrijski vladi pošiljale ženske, zlasti v okviru Združenja za razširjeno izobraževanje žensk iz Avstrije. Kljub nezadovoljstvu javnosti, da bi se ženskam odprla vrata univerze, je bil pritisk vse močnejši. Leta 1985 je namreč na ženski gimnaziji v Pragi maturiralo prvih 18 maturantk, ki pa v svojem spričevalu niso imele zapisano, da se lahko vpišejo na univerzo. Kljub temu so se te maturantke prijavile za vpis na univerzo kot izredne poslušalke, dovoljen pa jim je bil le status hospitantk (Jogan, 2001, str. 85).

Razmere na Slovenskem niso bile bistveno drugačne kot v drugih okoljih po svetu. Leta 1945 je prišlo do množičnega vpisovanja žensk na univerzo. Delež žensk na univerzi se je povečal od dobre petine pred drugo svetovno vojno do 56,3 % v sredini devetdesetih let (Jogan, 2001, str. 89).

1.2. Biološki in družbeni spol ter spolne vloge

Ko pomislimo na besedico spol, se nam zdi, da je to termin, ki je splošno razumljen in vsem poznan. V družbi je precej zasidrana uporaba binarnega spolnega sistema, ki priznava samo dva spola: moškega in ženskega in za večino ljudi sta ti dve možnosti edini, ki obstajata. Prevladuje prepričanje, da je spol tisto, kar nam je pripisano ob rojstvu, kljub temu pa je spol lahko tudi posledica samoidentifikacije in v tem primeru se včasih ne ujema s spolom, ki nam je bil pripisan. Mnogim so kršene osnovne človekove pravice prav na podlagi spola (Koletnik, Grm in Gramc, 2016).

Po Haralambosu se izraz spol nanaša na biološko določene razlike med moškimi in ženskami, ki so jasno razvidne. Veliko večino populacije lahko jasno uvrstimo v ženski ali moški spol glede na njihove fizične lastnosti (Haralambos in Holborn, 1995). S tem se strinjajo tudi Koletnik, Grm in Gramc (2016), ki biološki spol opredelijo kot spol, ki je osebi pripisan ob rojstvu glede na anatomijo genitalij. Nanaša se na človekovo anatomijo, spolne organe, raven hormonov spolnih žlez in kromosomov ter deli ljudi na moški in ženski spol.

Poleg biološkega poznamo tudi družbeni spol. Feministične teoretičarke trdijo, da je družbeni spol kulturna interpretacija biološkega spola, torej da je družbeni spol kulturno konstruiran. Če je torej družbeni spol konstruiran, to pomeni, da bi bil lahko konstruiran tudi drugače ali pa ne

in to kaže na družbeno determiniranost, ki izhaja iz formulacije o biologiji kot usodi (Butler, 2001). Butler (2001) tudi pojasni, kako se vzpostavljajo značilnosti, ki pripadajo samo moškemu ali samo ženski: z regulatornimi praksami, ki z družbeno spolnimi normami določajo identiteto posameznega biološkega spola. S tem ustvarja pojmovanje, da obstaja resnica o biološkem spolu. Družbeni spol je namreč družbeni konstrukt, ki v naši družbi deli ljudi na moške in ženske in jim s tem predpisuje določene stereotipne spolne identitete, spolne izraze in tudi spolne vloge (Koletnik, Grm in Gramc, 2016).

Ob tem bi rada dodala, da sta biološki in družbeni spol velikokrat definirana kot samoumevna. Uporabljata se za opredelitev našega položaja v družbi, za definiranje nas in naših odnosov z drugimi, ob tem pa se uporabljata pravično ali nepravično (Hays-Gilpin in S. Whitley, 2000). Zaviršek (2018) opozarja, da je spol čisto vse, kar ves čas ustvarjamo v komunikaciji z drugimi in s samim seboj. Torej večina kultur in večina raziskovalcev razlikuje spola na podlagi vidnih bioloških lastnosti. Vendar se med kulturami lahko razlikujejo celo značilnosti kategorij biološkega spola. (Yates, 1993). Značilnosti družbenega spola – kulturnih vrednot, pripisanih na podlagi bioloških kategorij – se razlikujejo v še večji meri (Hays-Gilpin in S. Whitley, 2000). Kot pravi tudi Leskošek (2002), se pomeni telesnih ali spolnih razlik v posameznih kulturah drugače konstruirajo. »Spolne razlike torej niso vzrok za določeno družbeno organizacijo neenakosti, pač pa družbena organizacija neenakosti vzpostavlja spolne razlike« (Leskošek, 2002, str. 7).

1.2.1. Spolne vloge

Spolne vloge so družbeno oblikovani in predpisani vzorci vedenja, ki v naši družbi temeljijo na moškosti in ženskosti. Moškost in moške spolne vloge imajo večjo družbeno moč, saj so spolne vloge v naši družbi osnovane na heteronormativnosti in patriarhatu (Koletnik, Grm in Gramc, 2016). Ženski je bil pri pojasnjevanju vloge posameznikov dodeljen "primarni poklic", sklicevali so se namreč na žensko naravo in zaradi tega je bila pri pojasnjevanju vloge posameznikov ženska vloga pojasnjena nasprotno kot moška. "Primarni poklic" so sestavljale primarne vloge ženske, kot so biti mama, žena in gospodinja, te vloge pa naj bi ženska opravljala tudi z veliko ljubezni. Tako je z moške strani določena ženska veljala za »steber družine«, družina pa je bila »steber družbe« (Jogan, 2001).

Tudi J. J. Rousseau (1762) je opozarjal na nujnost, da spola opravljata naloge, ki so jima pripisane po spolu. Vlogo in naravo ženske je opredelil z naslednjimi besedami: »Deklice morajo biti skrbne in pridne; to pa še ni vse; že zgodaj jih je treba začeti brzdati. Vse življenje se morajo podrežati nenehnemu in strogemu obvladovanju, ki ga zahteva sposobnost: najprej se morajo vaditi v omejevanju, v brzdanju svojih kapric, da bi se tako lažje podredile volji drugih in da bi jih pozneje to ne stalo preveč truda. Posledica tega, z navado pridobljenega omejevanja, je ubogljivost, ki jo ženske potrebujejo vse življenje, saj so vedno podrežene bodisi moškemu, bodisi moškim sodbam in jim ni nikoli dovoljeno, da bi se povzdignile nad te sodbe. Vsak spol mora ohraniti značilno vedenje svojega spola; ob preveč popustljivem možu ženska zlahka postane predrzna. Prav zato, ker je vedenje ženske podrejeno javnemu mnenju, mora biti njena vera podrejena avtoriteti. Ker niso sposobne razsojati same, morajo odločitev svojih očetov in mož sprejemati enako zaupljivo kot svojo odločitev« (Rousseau, 1993, kot navedeno v Jogan, 2001, str. 82).

V vseh obdobjih svojega življenja tako ženske kot moški naletijo na najrazličnejše predstave o tem, kako bi kot moški ali ženska morali biti videti, kako se obnašati in kako delovati. Spolnih stereotipov velikokrat niti ne opazimo, saj so zelo močno zakoreninjeni v naša vsakdanja ravnanja, to pa je razlog, da so prav spolni stereotipi eden najmočnejših zaviralcev razvoja enakosti spolov (Robnik, 2016). "Naravno dejstvo" je pojem, s katerim Štular (1998) razloži spolno identiteto, način funkcioniranja v družbi in družbeni status, ki se kažejo kot povezani fenomeni. "Naravno" je torej, da je moškim prepuščena akademska sfera življenja v družbi, ženske pa naj bi skrbele za dom in otroke ter kuhale.

Ravno tako kot se pričakuje, katerim nalogam bodo sledile ženske, so opredeljene tudi naloge, ki jih mora v svojem življenju opraviti moški. Gilmore (1995, str. 649) opredeli tipične elemente moškosti. Naloga moškega je, da oplodi žensko, torej je oplojevalec in s tem je zabeležena tudi njegova prva naloga. Druga naloga, ki ji mora moški zadostiti, je naloga oskrbovalca. Od moškega se pričakuje, da bo poskrbel za svojo družino. Svojo družino mora varovati ter jo finančno priskrbeti. Kot tretja pa je izpostavljena naloga zaščitnika, da svojo ženo brani pred ostalimi moškimi in nevarnostmi.

1.3 Pomen socializacije

Spolna identiteta, način funkcioniranja v družbi in družbeni status se kažejo kot povezani fenomeni, ponavadi razloženi kot "naravno dejstvo" (Štular, 1998). Socializacija je pomemben družbeni proces, ki je s kulturo tesno povezan in deluje v smeri izoblikovanja moške in ženske identitete ter moške in ženske spolne vloge na način, ki ga kulturni vzorci obnašanja določajo. Moški naj bi bili racionalni in aktivni, ženske pa čustvene in pasivne. Področje moške dejavnosti zajema zaposlitev izven doma, politika, gospodarstvo itd. Ženska pa je usmerjena v zasebnost; družinsko življenje, skrbstveno delo, materinstvo, vzgojo otrok in drugo (Podgornik, 2012). Otrok se, prispodobno rečeno, rodi kot nepopisan list papirja. Socializacija pa ga nauči, kako se bo v družbi vedel in kakšna so družbena pravila, ki jih mora upoštevati (Haralambos in Holborn, 1995). Že če samo pomislimo na otroške trgovine, katerih oddelki za deklice so obarvani v roza barve, in police, napolnjene z dojenčki ter improviziranimi majhnimi gospodinjskimi pripomočki, oddelki za dečke pa so oviti v temnejše barve, police pa polne avtomobilov in pomanjšanih tehničnih pripomočkov. Takšna razporeditev je pojasnjena kot naravna, a delitev na moška in ženska opravila, barve, igrače ipd. vpliva na življenje otrok tudi v odrasli dobi njihovega življenja (Marjanovič Umek, 2004, str. 495).

Socializacija v modernih družbah oblikuje vedenje fantov in deklet že od zgodnjih let dalje. se Odvija se skozi štiri glavne načine, ki opredelijo spolno vlogo. Manipulacija vpliva na otrokovo doživljanje samega sebe. Tako mati posveča več pozornosti dekličinim lasem in njenim lepim »ženskim« oblačilom. Do razlik v vedenju moških in žensk pride z usmerjanjem. Deklice dobijo za igračke punčke, tako jih že od malega učimo skrbi za druge in vzgoje. Fantje pa dobijo igračke, kot so kocke in puške, te pa spodbujajo bolj praktično in agresivno vedenje. Raziskave so pokazale, da je to, koliko otroci prepoznavajo predmete – tudi punčke – kot spolno razlikovalne, neposredno povezano z vedenjem njihovih staršev (Oakley, 2000). Tretji vidik socializacije je uporaba verbalnega apeliranja. Kot avtorica razloži in pokaže na primeru: »Jokaš kot punčka«. Deklice in dečke pa izpostavljamo tudi različnim aktivnostim. Deklice so vzpodbujane k ukvarjanju z gospodinjskimi opravili (Oakley, 1995, str. 597).

Žensko za podrejeno vlogo gospodinj vzgajajo druge ženske. Mati uči hčerko domestikacije, to pa je neskončna lekcija, ki temelji na psihološki identifikaciji med materjo in hčerko. Pred rojstvom je otrok del matere, po rojstvu pa deklica zaradi skupnih lastnosti, ki jih ima z materjo.

Matere, ki imajo sinove, spoštujejo otrokovo drugačnost, njegovo samostojnost in neodvisnost. V odnosu do hčerk pa je ta vzorec vedenja drugačen. Način vzgoje se usmeri v potrebo po potrjevanju skupne ženskosti. Drugi vir domestikacije je v tem, da mati uči hčerko, kako naj bo »priden otrok«. Deklica mora sedeti s prekrižanimi nogami, pomagati materi pri pospravljanju, se lepo vesti pri mizi, nositi lepe obleke. Od deklice se pričakuje le eno vlogo in njena identiteta izvira iz družbenih pričakovanj, ki to vlogo ustvarjajo (Oakley, 2000).

Oakley (2000) pa poudari tudi to, da pri ustvarjanju vloge veliko težo nosi tudi družina, saj ženskam omogoča vajeništvo za vlogo gospodinje. Meni, da bi bilo potrebno odpraviti in nadomestiti tudi družino, in sicer z bolj odprtim in drugačnim odnosom, ki bi omogočal, da se družina definira kot skupina ljudi, ki skupaj živi v prostoru, ki vsakemu izmed njih dopušča, da diha in živi svoje življenje, ob tem pa živijo v zaupnosti, ki so jo sami izbrali in jo po svoji volji obnavljajo. Po njenem mnenju bi le tako uspeli odpraviti gospodinjsko vlogo. Ustvarjanje vloge se nenazadnje začne že v zgodnjem otroštvu skozi igro. Ule (1993) poudari, da se skrb za druge začne razvijati že pri dekliskih igrah. Deklice se igrajo v manjših intimnih skupinah in skozi igro razvijajo empatijo in senzibilnost, ki sta nujni za prevzemanje vloge bodoče žene, matere in osebe, ki bo skrbela za druge. Socializacija ženske namreč že v zgodnjem otroštvu poteka drugače kot socializacija moškega. Moškost je definirana kot odvajanje od matere, medtem ko je ženskost definirana ravno nasprotno. Posledica drugačne socializacije je predvsem ta, da moški menijo, da intimnost lahko potencialno ogrozi njihovo moško identiteto, deklice pa nasprotno od njih kažejo veliko večjo sposobnost za doživljanje čustev in se intimnosti ne bojijo (Ule, 1993). Ženske smo žrtve fikcij, ki poudarjajo, da smo ranljive, moški pa prevzamejo dominantnost. Moški mora poskrbeti, da bo ženska ustrezno zaščitena, kar moškega postavi v dominanten položaj (Ardener, 1997).

1.4 Delitev gospodinjskih opravil

Tako globoko je naše prepričanje o neenakostih med spoloma, da popolnoma verjamemo, da je določena delitev dela med žensko in moškim edina pravilna. O nasprotnem nas ne more nič prepričati. Ne glede na to, da so se ženske tudi skozi zgodovino dokazale in vedno znova dokazujejo, da so enako sposobne kot moški, da zmorejo prav vsa dela in da lahko prevzemajo odgovorne vloge v gospodarstvu in javnem življenju, še vedno ostajajo predsodki o tem, da je

ženska le gospodinja in mati. Če ob tem še dela, je to samo nujno zlo, da se zagotovi boljše finančno stanje družine (Boh, 1986).

Statistični podatki in rezultati družboslovnih raziskav dokazujejo, da v Sloveniji še vedno obstaja tradicionalna spolna delitev vlog in dela. Družinsko delo, ki zajema skrb in vzgojo otrok, skrb za starejše ljudi in gospodinjsko delo še vedno v večini opravljajo ženske. Glede na to, da je delež polno zaposlenih žensk visok, to pomeni dvojno obremenitev za ženske (Kozmik in Jeram, 1997).

»Javne politike v Sloveniji so bile usmerjene predvsem v izobraževanje in zaposlovanje žensk, medtem ko so bili odnosi med spoloma, spremembe delitve dela in spremembe položaja moških dolgo zapostavljeni. Kljub zelo visokemu deležu žensk na trgu dela ostaja neplačano delo domena žensk. To potrjujejo tudi rezultati novejših raziskav, ženske prevzemajo večino skrbi za otroke in druge odvisne družinske člane ter večino gospodinjskega dela. Če upoštevamo tako plačano kot neplačano delo, ugotovimo, da je delovni čas žensk v resnici daljši kot delovni čas moških. Rezultati študije o porabi časa, ki jo je izvedel Statistični urad Republike Slovenije v obdobju od aprila 2000 do marca 2001, kažejo, da ženske porabijo v povprečju za gospodinjska opravila in neformalno pomoč drugim po 4 ure in 4 minute na dan, moški pa 2 uri in 23 minut« (Kanjuro-Mrčela, Černigoj Sadar, 2006, str. 720).

Ideologizacija materinstva in tradicionalne družinske vloge še vedno prevladujejo v družinskem življenju v Sloveniji. Družinsko delo je še vedno segregirano in določeno glede na spol. Podatki o delitvi neformalnega dela med spoloma v Sloveniji iz leta 2006 kažejo, da gospodinjska dela opravljajo predvsem ženske, moški pa jim pri tem pomagajo. Problematično se mi zdi, da podatki kažejo na to, da tudi ženske vlogo moških pri opravljanju gospodinjskih opravil razumejo kot pomoč in podporo partnerki, zato ni čudno, da vloga moških pri opravljanju gospodinjskih del obstaja predvsem v smislu pomoči ženski. Organizatorsko vlogo opravljajo ženske, prijetnejša in manj rutinska dela pa so v moški domeni. Gospodinjska opravila si najpogosteje deli mlajša generacija z otroki do pet let starosti (Rener, Sedmak, Švab in Urek, 2006).

Po podatkih Statističnega urada Slovenije iz leta 2017 je gospodinjska opravila opravljalo 27 % slovenskih moških (Šter, 2017). Po podatkih raziskave Stališča žensk in moških do enakosti spolov v Sloveniji, ki jo je opravilo Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake

možnosti (Möller-Slawinski, 2016), je ne glede na to, da prevladuje mnenje, da je delitev nalog v zasebnem življenju enakovredna, še vedno prisotno stališče, da je za opravljanje določenega opravila bolj primeren določeni spol. Zanimivo je to, da več žensk kot moških meni, da so določene naloge samo v domeni žensk.

»Tradicionalni vzorci (samo)predstav o primernosti enega ali drugega spola za določeno opravilo bolj vztrajajo v povezavi z gospodinjskimi in skrbstvenimi nalogami žensk kot v povezavi z zagotavljanjem družinskega dohodka in "stika z zunanjim svetom", kar je bila včasih tradicionalno moška naloga« (Möller-Slawinski, 2016, str. 12).

1.5 Gospodinjska vloga kot omejitev potenciala žensk

Človekovo samopotrjevanje in gospodinjsko delo sta si med seboj neposredno nasprotna. Gospodinjsko delo namreč ni motivirano z nobenimi dejavniki, poleg tega pa ženske z različnimi zmožnostmi in znanjem opravljajo enako delo. Ženska zanj ne prejme nobenega fizičnega priznanja, prav tako pa to delo ne omogoča napredovanja niti osebne rasti. Vsako izboljšanje gospodinjskih delovnih razmer je zgolj sredstvo, s katerim hočejo gospodinja obdržati na njenem mestu. "Ženske so rade gospodinja" je argument, ki ga uporabljajo nasprotniki, ki ne želijo, da bi se odpravila spolna specifičnost gospodinjskega dela. Ne glede na spol osebe pa je trditev, da vloga gospodinja prinaša zadovoljstvo, oblika antifeminizma. Kadar ženska izjavi, da je zadovoljna z gospodinjenjem, je to njena identifikacija, a o njeni resničnosti lahko dvomimo. Gospodinja doumevanje zatiranja onemogočajo vgrajene ovire, razlog pa je predvsem ta, da ima ženska na splošno podrejeni položaj v družbi. »Ena takih ovir je družbeno zanikanje gospodinjskega dela kot dela. "Želim si, da je moj suženj zadovoljen s svojim položajem," je trditev, ki se nam zdi absolutno absurdna, velikokrat pa spregledamo dejstvo, da je prav tako absurdna kot pričakovanje moža, da bo njegova žena lojalna svojemu položaju in pravi, da bi rad, da je kot gospodinja srečna. Ti dve trditvi se ne razlikujeta prav dosti« (Oakley, 2000, str. 249).

1.6 Miti o delitvi dela

Mit o delitvi dela po spolu govori o tem, da je ženskam po naravi pripisana njihova vloga in mesto v družini – še več, trdi, da so ženske v vseh družbah gospodinje in da je nujno, da ženske svojo družbeno vlogo ohranjajo zaradi obstoja družbe (Oakley, 2000). Mit ustvarja podobo ženske, ki naj bi tako, kot je v prazgodovini skrbela za bivališče in čakala moškega, da se vrne z lova, ženska tudi dandanes s kuhalnico v roki hvaležno čakala na vrnitev moškega (Oakley, 2000). "Antropologi so mit podprli z »dokazi« o superiornosti moškega, ki zaradi svoje biološke strukture bolje opravljajo težja dela, a potrebujejo ženske, da jih te pričakajo doma, ko se ti vrnejo z dela. Ženske za opravljanje fizičnih del ovirata nosečnost in dojenje, zato pa lahko ženska opravlja lažja dela doma ali zunaj doma. Murdock moško vlogo opredeli kot superiorno, kar kaže na androcentričnost in je dober primer moškega interesa. Medtem ko je žensko delo opisano kot lažje in manj zahtevno od moškega dela. Te trditve prežemajo Murdocokove vrednote evropsko-ameriške kulture, v katerih je delo moškega cenjeno, delo, ki ga opravi ženska, pa velja za manjvredno, skoraj da nevidno delo. Piše o kulturi, v kateri je edina dejavnost, ki ženski zagotovi družbeno odobravanje, v resnici manjvredna. Torej skrb za dom, skrb za otroke, gospodinjstva opravila" (Oakley, 2000, str. 177).

1.7 Spol in plačana zaposlitev

Tradicionalno opredeljevanje ženske kot matere in gospodinje, primarno delujoče v družini, je opravičevalo izključevanje žensk iz političnega ter javnega življenja. Poleg strogih prepovedi ženske udeležbe v političnem odločanju so pripomogli k utrjevanju tradicionalnih vlog in niti podvomili niso o tem, saj so k temu prispevali razlage same narave politike, kot to, da je politika »umazana«, »groba« in da ženske po naravi niso takšne, saj so jim namenjene bolj vzvišene naloge, kot je na primer materinstvo (Jogan, 2001). "Večina feministk meni, da je položaj žensk na trgu dela pomemben vir ženskega neugodnega položaja" (Walby, 1995, str. 622).

Ženske so se za vstop in obstoj v zaposlitveni sferi v preteklosti borile z vso močjo (Leskošek, 2006, str. 39). Z njihove strani je bilo potrebno veliko vztrajnosti in poguma, saj jim je veliko ljudi nasprotovalo in jih zaničevalo. Kljub nasprotovanjem in zaničevanjem vstopanja žensk v plačano delo so se ženske v prvih dveh desetletjih 20. stoletja intenzivno ukvarjale s trgovino in obrtjo. V času med obema vojnoma se je povečal delež zaposlenih žensk, a je bila že prisotna

delitev na moške in ženske poklice (Jogan, 2001). Po statističnih podatkih Okrožnega urada za delavsko zavarovanje za leto 1934 so ženske prevladovala med zaposlenimi v tekstilni industriji (8279 žensk in 4396 moških), v gostinstvu (2149 žensk in 745 moških) in v svobodnih poklicih ter zlasti med služkinjami (8251 žensk in 134 moških). Ženske se tako opravljale zlasti poklice kot so: ročne delavke, gospodinjske pomočnice, strežnice, negovalke, babice, učiteljice (na najnižji stopnji) (Jogan, 2001).

Poklici, ki jih opravljajo ženske, so v svetu manj cenjeni. Ženske so zasedle delovna mesta na področju šolstva, zdravstva, socialnega skrbstva in administracije. Ta delovna mesta so v primerjavi z delovnimi mesti, ki jih opravljajo moški, ne samo manj cenjena, temveč tudi manj plačana. Ne glede na to, da zahtevajo približno enako raven izobrazbe in kvalifikacije (Podgornik, 2012). Podatki Statističnega urada Slovenije kažejo, da je bila povprečna mesečna bruto plača zaposlenih moških v letu 2016 za 2,8 % višja od slovenskega povprečja in je znašala 1.732 EUR, povprečna mesečna bruto plača zaposlenih žensk pa je bila za 3,3 % nižja od povprečja in je znašala 1.630 EUR. Prav tako so ženske v letu 2016 prevladovala v poklicih s področja zdravstva, vzgoje in izobraževanja, pisarniškega poslovanja, čiščenja ter priprave hrane. V vseh teh poklicnih skupinah so v povprečju ženske zaslužile manj kot moški (SURS, 2017). Ravno tako statistični podatki Slovenije kažejo, da se je v zadnjih desetletjih izobraženost žensk na področju Slovenije nenehno dvigovala. Še več, do leta 2004 so ženske presegle delež moških, ki se izobražujejo na terciarni ravni (Antić Gaber, 2011, str. 227).

1.8 Prispevek žensk k (ne)enakosti med spoloma

Pred leti je v družbi vladalo prepričanje, da so ženske enakovredne moškim na vseh področjih družbenega življenja. A še vedno prisotni protesti žensk, ki se borijo za svoje pravice, kažejo, da ženskam še vedno niso zagotovljene vse pravice (Zaviršek, 2018). Zavračanje feminizma prihaja od žensk samih. Ženske verjamejo, da za uspešno stopanje po življenjski poti potrebujejo moškega, ki jim bo nudil varnost in oporo ter jih bo skozi življenje tudi usmerjal. K temu seveda pripomore tudi občutenje, da je delitev med spoloma nekaj naravnega. Neenakopravnost med spoloma se pojmuje kot nekaj, kar izvira iz biologije (Zaviršek, 2018).

Oakley (2000) ponudi tri korake, ki bi jih morale narediti ženske za svojo osvoboditev. Ženske bi se morale upreti vsakemu poskusu, ki bi jih še vedno opredeljeval kot gospodinje. Ker smo

ženske vpletene v vzgojo otrok, tudi deklic, lahko naslednji korak naredimo tako, da svoje hčerke učimo, kako se upreti nalepki gospodinje in svojega sina učimo gospodinskih opravil. V tretjem koraku pa se morajo ženske zavedati, da niso zadolžene za popolnost svojega doma in popolnost svojih otrok. Sicer so spremembe na področju enakopravnosti in pravične delitve dela, gospodinskega dela ter časa za sprostitev in počitek že vidne, a potekajo počasi. Ravno zato, ker tudi mladi ljudje v svoje nove družine s seboj prinesejo vzorce iz primarne družine. Starši torej s svojim ravnanjem povsem nezavedno vplivajo na življenje svojih otrok v prihodnosti in k ohranjanju patriarhalne strukture odnosov v družbi (Boh, 1986). Velika težava je zagotovo tudi v tem, da tudi ženske, ki so na vodilnih položajih in uživajo družbeni ugled, sledijo tradicionalnim vrednotam, ki podrejenost žensk samo utrjujejo (Zaviršek, 2018).

Področje odnosov med spoloma je izredno občutljiva točka merjenja človekove svobode in demokratičnosti družbene urejenosti, in so vpeti v celoto odnosov moči in oblasti. Ta osnova in pomembnost enakopravnosti med moškim in žensko je v veliki meri v zavesti mladih, v kolikšni meri se bo ta zavest razvijala v slovenski družbi v prihodnosti, pa je odvisno od demokratizacije vseh plasti življenja (Jogan, 1986).

1.9 Patriarhalna družba kot vzrok za nasilje nad ženskami

Po Konvenciji Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima je v preambuli zapisano, da nasilje nad ženskami izhaja iz neenakega razmerja moči med spoloma skozi celotno zgodovino (*Zakon o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima*, 2015). Ta zapis je izrednega pomena za socialno delo. Zavedati se moramo, da neenakosti med spoloma povzročajo tudi nasilje nad ženskami. Enako kot *Zakon o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima* iz 2015 tudi društvo za nenasilno komunikacijo (2015) opredeljuje, da je nasilje posledica neenakih razmerij moči med ženskami in moškimi ter omenja povezavo s samo socializacijo, ki moške uči, da morajo zavzeti vlogo dominantnega moškega. Velikokrat povzročitelj svoje nasilje nad žensko razloži kot, da se ni vedla primerno in da jo je z nasiljem želel zgolj naučiti pravilnega vedenja. Odprava neenakosti med spoloma je izrednega pomena, saj bo s tem narejen bistveni korak k

zmanjšanju nasilja, kar predstavlja tudi Istanbulska konvencija, in sicer, da je zagotavljanje enakosti spolov ključnega pomena za preprečevanje nasilja nad ženskami.

V preteklosti je zakonodaja moškemu dopuščala, da žensko in otroke fizično kaznuje. Še več, ženska je bila v preteklosti tretirana kot moževa lastnina (Podgornik, 2012). Čeprav danes takšni drastični zakoni niso v veljavi, pa to ne pomeni, da se nasilje v sodobni družbi ne dogaja. Zmotno je prepričanje, da se nasilje dogaja samo med revnejšo populacijo. Dejstva kažejo, da ženske, ki so žrtve nasilja, prihajajo iz povsem različnih okolij, imajo različne kulturne predpostavke, različno stopnjo izobrazbe (Podgornik, 2012).

Danes si torej kot družba ne zatiskamo več oči, da nasilje v partnerskem odnosu med žensko in moškim ne obstaja, a še vedno raje rečemo, da se nasilje ne dogaja, dokler ga ne vidimo z lastnimi očmi. Patriarhalna družba še vedno zatira ženske, s tem pa zatira tudi otroke. Iz tega izhaja tudi katoliški narek, ki narekuje pokornost otrokom do svojih staršev ter pokornost ženske do moškega. Še vedno so nekateri mnenja, da država ne bi smela posegati v družino, kar pomeni, da ne bi smela posegati v preprečevanje nasilja v družini (Zaviršek, 2018). S tem se strinja tudi Podgornik (2012), ki pravi, da je nasilje nad ženskami in otroki prepleteno s kulturnimi normami. Nasilnost pa se opisuje kot način vzgoje. Dandanes je nasilje še vedno favorizirano, saj v družbi vlada prepričanje, da preživi tisti, ki je močnejši.

1.10 Povezava s socialnim delom

Menim, da je moja naloga pomembna za socialno delo predvsem zato, ker v njej opozorim na (ne)enakopravnost med moškim in ženskim spolom, podrejenost žensk je namreč pogosto razlog za nasilje v partnerskem odnosu, kar pa je tudi eno izmed področij socialnega dela. Poleg sedanje podrejenosti in manjše cenjenosti žensk v družbi (nižja plača za isto delo, neplačano gospodinjsko delo itd.) pa sem v svoji nalogi izpostavila tudi položaj žensk v preteklosti. Pomembno se mi zdi izpostaviti, da je ženskam velikokrat odvzeta pravica do odločanja o lastnem življenju, oziroma v preteklosti te pravice sploh niso imele, saj so na primer prve ženske dobile volilno pravico šele leta 1893 na Novi Zelandiji (Jogan, 2001), eno izmed temeljnih poslanstev socialnega dela pa je prav okrepitev ljudi, da bodo imeli vpliv na lastne življenjske poteke (Leskošek, 2013, str. 110).

Z ženskimi boji za njihove pravice pa so povezani tudi začetki socialnega dela v Sloveniji: "Dosedanje raziskovanje pokaže, da so sintagmo »socialno delo« prvič uporabile aktivistke slovenskega ženskega gibanja, ko so predstavljale kratke biografije dveh pomembnih začetnic socialnega dela, in sicer Alice Salomon in Jane Addams" (Leskošek, 2013, str. 108).

"Žensko gibanje na Slovenskem je bilo, sodeč po omenjenih akcijah, zahtevah in protestih, zelo politično in aktivistično in takšni so bili tudi začetki socialnega dela. Čeprav se po množičnosti ni moglo primerjati z gibanji drugod v zahodnem svetu, lahko najdemo številne podobnosti in ena od njih je tudi aktiven poseg v obstoječa družbena in spolna razmerja na področju socialnih, političnih, civilnih in ekonomskih pravic [...]. Sestavni del socialnega dela so bile zahteve po družbenih spremembah, zmanjševanju družbenih neenakosti in uvajanju socialnih pravic" (Leskošek, 2013, str. 109). Po napisanem lahko sklepamo, da so boji za ženske pravice in socialno delo tako rekoč "hodili z roko v roki". Povezavo med socialnim delom in ženskimi pravicami pa lahko opazimo še danes, saj se kljub temu, da so nekatere pravice ženskam že bile priborjene, občasno še vedno zgodi, da jim želijo to pravico vzeti, socialno delo pa v tem primeru nastopi kot zagovornik za pravice žensk. V letu 2017 je za predsednico države Republike Slovenije namreč kandidirala ga. Angelca Likar, ki je v svojem programu med drugim omenjala tudi prepoved splava, socialni delavci pa so ob tem glasno nasprotovali. Enega izmed protestov, ki je potekal pred Ginekološko kliniko v Ljubljani, sem se udeležila tudi sama.

Za konec bi dodala še to, da je po opazovanju sodeč delitev na "moške in ženske poklice" na žalost v družbi še vedno prisotna, kar opažam tudi na Fakulteti za socialno delo, saj vidim, da je med študenti/šudentkami veliko več predstavnic ženskega spola kot pa moškega. Ob tem pa se mi zdi, da se v zadnjih nekaj letih situacija spreminja, saj v nižjih letnikih vsako leto opazim več fantov, kar me izredno veseli. Navezala bi se tudi na navedbo Tanje Lamovec, ki v svoji recenziji knjige Darje Zaviršek *Ženske in duševno zdravje* navaja: »Privilegiranost "moškega" gledanja na svet je iluzija«. Večina ljudi nekje v globini to ve, pa se vseeno pusti zavesti. Neštetokrat sem že slišala opazko: "Tipično žensko mišljenje." Večina žensk takšno izjavo, naslovljeno nanje, razume kot žalitev in umolkne. Navadno je tako tudi mišljeno. Osebnostno mi je čisto vseeno, ali je neko mišljenje "moško" ali "žensko", če učinkovito reši problem. Skoraj vsak dan sem priča dogajanju, ki bi ga lahko opisala nekako takole: v mešani skupini začnejo ženske med seboj živahno debato. Nato se oglasi moški. Pove svoje stališče. Nobena ne ugovarja.

Njegovo izjavo sprejmejo kot merodajno, pa če je še tako neumna. Vedno znova sem presenečena. Če so to študentke, jih skušam spodbujati. Navadno ne pomaga. Ne zaupajo svojemu mišljenju. Vedenje moških še krepi njihovo negotovost« (Lamovec, 1994, str. 65). Ob tem bi pripomnila, da menim, da je socialno delo pripomoglo k spremembi le-tega, saj sama takega obnašanja na Fakulteti za socialno delo, med debatami, v katerih sodelujejo tako študentje moškega kot tudi ženskega spola, ne zaznavam. Na podlagi tega lahko sklepam, da smo ženske postale manj negotove in bolj zaupamo svojemu mišljenju, saj ga vedno tudi izrazimo in moškega mišljenja ne sprejemamo kot merodajnega zgolj zaradi dejstva, da je bilo podano z moške strani. Prav tako se strinjam z navedbo avtorice, da ni pomembno, ali je neko mišljenje "moško" ali "žensko", pomembno je, da učinkovito reši problem.

2 PROBLEM

V vsakdanjem življenju se kot ženska srečujem z mnogimi stereotipnimi vlogami, ki bi jih kot ženska morala opravljati, da bi zadostila družbenim pričakovanjem. Najbolj je bilo to izrazito v času osamosvajanja s partnerjem. Predvsem v smislu, da je moja naloga skrbeti za gospodinjstvo in opravljati vsa gospodinjstva dela, medtem ko partnerjev doprinos h gospodinskemu delu družba opisuje kot »pomoč« meni. Ob besedi »pomoč« me prevzame občutek krivde, kot da samo jaz umažem posodo in oblačila, kot da samo jaz potrebujem topel obrok in mi zato partner pri tem »pomaga«. Rada bi ubesedila partnerjevo in svojo vlogo kot sodelovanje v skupnem gospodinjstvu. Opazila sem, da so se s podobnimi predpostavkami srečale tudi moje prijateljice oziroma znanke. Nekatere ženske sicer tudi same izražajo, da so rade gospodinje. A glede na to, da živimo v androcentričnem svetu, je razumljivo, da bo gospodinja težko doumela svoje zatiranje. Takšne izjave povzročijo pritisk tudi na druge ženske. Marsikateri izmed najsilovitejših protestov proti feminizmu prihaja od žensk samih (Oakley, 2000). Nekatere so te vloge ponotranjile, medtem ko se druge z družbeno predpisano delitvijo vlog ne strinjamo. To pogosto vodi v neodobravanje s strani drugih žensk in moških v smislu, da nisem »prava ženska«, ker nisem »zmožna« sama skrbeti za gospodinjstvo. Velikokrat sem naletela na obsojanje družbe in ker vem, da se s podobno situacijo srečujejo tudi moje prijateljice, bi rada opozorila na to temo in raziskala, kakšen pogled imamo ženske na svoje vloge, za katere vemo, da so družbeno konstruirane. Predvsem pa želim raziskovati to, kako smo ženske same sebi velike nasprotnice in kako dojemamo svojo vlogo v družbi ter kaj lahko naredimo same, da se naš položaj še izboljša. Prav tako kot moški lahko tudi ženske postanemo vse, kar želimo biti. Lahko smo voznice avtobusa, lahko smo raziskovalke, direktorice, profesorice, znanstvenice; in čeprav zveni klišejsko, je naša meja samo nebo, ko se bomo za vselej znebile okov, ki nam jih vceplja družba in nas predvsem umešča v vlogo mater in gospodinj.

2.1 Raziskovalna vprašanja

Spolne vloge določa reprodukcija, žensko določi kot mater in moškega kot oplojevalca. Glede na to izhodišče postavljam naslednja raziskovalna vprašanja:

- Kakšna so prepričanja srednje in mlajše generacije žensk o vlogi ženske v družbi?

- Kakšna so prepričanja žensk o razlikovanju ženskih in moških vlog v družbi?
- Kakšna so prepričanja žensk srednje generacije o vlogi žensk in moških mlajše generacije?
- Kako poteka delitev dela med moškim in žensko v vsakdanjem življenju?
- Kako ženske sprejemamo vlogo ženske v vsakdanjem življenju?

3 METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave

Glede na to, da sem zbirala besedne opise, je moja raziskava kvalitativna. Zanimala so me prepričanja mojih sogovornic in njihove izkušnje o družbenih vlogah ter pričakovanja do drugih žensk v družbi. Raziskovala sem tudi, kako so se ta družbena pričakovanja razlikovala glede na ženske in moške, osredotočila pa sem se predvsem na ženske družbene vloge. Raziskava je empirična, saj bom zbirala osebna prepričanja o temi, ki jo raziskujem. Teme, ki me bodo zanimale, so: perspektiva žensk o vlogi ženske v družbi, perspektiva žensk o razlikovanju moških in ženskih vlog, perspektiva žensk o delitvi dela med moškim in žensko, perspektiva žensk o sprejemanju vloge ženske v vsakdanjem življenju in perspektiva žensk o svojem položaju v družbi.

3.2. Merski instrumenti ali viri podatkov

Za merski instrument sem si izbrala polstrukturirani vprašalnik. Vprašalnik je razdeljen na pet sklopov, in sicer: delitev opravil v družbi, vloge, lastna socializacija, vsakdan in na ravni gospodinjstva. Znotraj vsake teme pa je od tri do pet vprašanj, ki sem jih zastavila svojim sogovornicam. Metoda zbiranja podatkov je intervju.

3.3. Opredelitev enot raziskovanja – populacija, vzorec

Populacijo zajemajo vse ženske v Sloveniji v starostni skupini od 18 do 65 let. Vzorec je neslučajnostni, in sicer sem intervjuvala ženske iz Trbovelj, ki sem jih pridobila s pomočjo metode snežne kepe. Želela sem pridobiti čimbolj raznolike ženske, ki imajo naslednje značilnosti: so iz različnih okolij (mesto, primestje), imajo različno stopnjo izobrazbe, različno etnično pripadnost in različno starost. Pri intervjuvankah srednje generacije je bilo pomembno, da imajo otroke, in sicer hčerko in sina, zaradi vprašanj o spolno specifični socializaciji otrok in pričakovanj do njih. Pet intervjujev sem opravila z ženskami srednje generacije. Najprej sem intervju opravila z informantko, ki je po poklicu etnologinja in je stara 56 let. Nato z informantko, ki je po poklicu višja medicinska sestra in je stara 39 let. Usmerila me je k znanki, ki je trenutno zaposlena preko javnih del in je stara 44 let. Ona mi je za naslednji intervju

predlagala znanko, staro 54, ki je po poklicu ekonomska tehničarka. Z opravljanjem intervjujev s srednje generacijo sem zaključila, ko sem opravila zadnji intervju z informantko, staro 46 let, ki opravlja delo socialne oskrbovalke. Dve izmed njih prihajata iz Bosne, ostale pa so bile rojene v Sloveniji.

Informantke mlajše generacije sem izbrala med znankami, ki so imele v tistem dnevu čas za intervju. Intervju sem opravila z 19 let staro študentko, ki študira likovno pedagogiko, nato z njeno sošolko, ki študira predšolsko vzgojo in je stara 22 let. Intervjuvanje sem nadaljevala z 28-letno profesorico zgodovine in geografije iz podeželskega okolja. Naslednji intervju sem opravila z informantko, ki prihaja iz Bosne in Hercegovine, je stara 33 let ter po poklicu slikarka in profesorica likovne vzgoje. Zadnji intervju pa sem opravila z žensko, ki je stara 33 let in opravlja poklic mladinske delavke.

3.4. Zbiranje podatkov oz. empiričnega gradiva

Intervjuvanje sem opravila 25. 4. 2018 in 26. 4. 2018. S sogovornicami sem se vnaprej dogovorila za srečanje. Z dvema informantkama sem se dogovorila za srečanje na njenem domu. Ena izmed njih je prišla k meni domov. Z dvema sem opravila intervju v prostorih mladinskega centra, z ostalimi pa smo intervju opravile v kavarni. Intervjuji so potekali približno 30 minut, pogovor sem snemala s telefonom. Najkrajši intervju je trajal 19 minut, najdaljši intervju pa je trajal 40 minut. S sogovornicami sem sklenila dogovor o sodelovanju in jim pojasnila, da bodo odgovori uporabljeni za pisanje diplomske naloge, vendar povsem anonimno, saj v nalogi nisem nikjer navedla njihovega imena in priimka.

3.5. Obdelava gradiva

Podatke sem obdelala na kvalitativni način. Najprej sem vse intervjuje pretipkala in označila izjave. Izjave sem razvrstila v tabelo, kjer sem odgovore odprto kodirala. Sledilo je osno kodiranje in še odnosno. Najprej sem z zaporednimi številkami in črkami označila izjave, nato pa sem se lotila odprtega kodiranja. Vsaki izjavi (*Karkoli se dela, se razdeli na polovico. (D2)*) sem določila pojem, kategorijo, nadkategorijo in temo. V tem primeru je pojem enakomerna *razdelitev dela*, kategorija je *neodvisno od spola*, nadkategorija *delitev opravil v družbi* in tema *opravila*. Na podlagi tega sem naredila tudi osno kodiranje. Sledilo je odnosno kodiranje.

Izdelala sem grafikone in prikazala povezave, na primer: kako ženske vidijo delitev opravil v družbi je povezano z njihovo socializacijo.

4 REZULTATI

4.1 Delitev opravil v družbi

Ženske povsem različno razumejo delitev opravil v družbi. Nekatere izmed informantk mlajše generacije so izpostavile stereotipno delitev na moška in ženska opravila, vendar so ob tem povedale, da se s takšno delitvijo opravil ne strinjajo. Nekatere izmed njih pa so povedale, da je potrebno opravila deliti enakomerno neodvisno od spola. Informantke srednje generacije so delitev opravil v družbi opredelile podobno kot informantke mlajše generacije. Ena izmed informantk srednje generacije se je zavzela za delitev opravil po spolu kot pravilno. Moška opravila so večinoma izpostavljena kot fizična opravila., na primer: delo v skladišču, zunanja dela, fizično delo na kmetiji. Ena izmed informant pa je izpostavila, da je značilnost moškega načina življenja tudi sproščanje v gostilnah. Informantka iz srednje generacije od moškega pričakuje, da opravlja dela, ki so opredeljena kot moška. Med ta dela je uvrstila fizična dela, vendar je mnenja, da moški ne sme opravljati gospodinjskih opravil, temveč se mora lotiti opravil, ki so pripisana moškemu: torej fizično delo, popraviljanje avtomobila, tehnična opravila in podobno. (*Is mislm, da če se moški, zanima za moška dela, zrd mene mu ni treba nč nrdit glede gospodinjstva...(I8)*). Sodelovanje moškega v gospodinjstvu pa definira kot pomoč ženski. V tej pripovedi vidimo, da je potemtakem ženska tista, ki je zadolžena za gospodinjska opravila, medtem ko ji moški lahko pri tem samo pomaga. Intervjuvanke menijo, da lahko ženske opravljajo večino opravil. Med njimi so tudi gospodinjska opravila, takšno informacijo pa je podalo pet intervjuvank. Kot ženska opravila informantke opredelijo tudi skrb za družino in skrb za starejše generacije (*Tko nekako, da so ženske še vedno tiste, ki se jih težave staršev bolj dotaknejo kot moške.(A33)*). Za ženska opravila opredeljujejo tudi vzgojo otrok, delo na kmetiji ter skrb za dom.

Pričakovanja, ki jih imajo ženske do moških, so, da so le-ti prisotni pri vzgoji otrok in skrbijo za avtomobil. Ena izmed pripadnic srednje generacije pa opredeljuje pričakovanja družine do moškega in sicer, da opravljajo vsa opravila, kar opisuje tudi kot delitev opravil v svoji družini in sicer, da moški resnično delajo vse.

Ena izmed informantk je kot žensko opravilo opredelila tudi skrb za avto. Pet žensk je povedalo, da se zavzemajo za enakomerno razdelitev dela med spoloma. Tri izmed njih so pripadnice

mlajše generacije. V delitvi opravil po spolu vidijo nesmisel. Ena izmed sogovornic mlajše generacije je povedala (*Mislím, ne vem, delo je delo (H6)*). Lahko se ga opravlja neodvisno od spola (*H7*). Podobno je svoje mnenje o delitvi dela opredelila tudi sogovornica iz srednje generacije (*Zaenkrat še nisem našla še nobenga opravila, ki bi zahtevu določen spolni organ (A5)*). Se mi zdi, da se tudi likalnik še vedno z rokam drži, ne vidim nobenga razloga, zakaj ga ne bi moški enako spretno vihteu kot ženska (*A66*). Nekaterim izmed sogovornic se to zdi povsem nesmiselno. Ena izmed sogovornic iz srednje generacije pa je izpostavila, da se z delitvijo dela na moška in ženska opravila povsem strinja. Ena izmed informantk izpostavlja problem neplačanega gospodinjskega dela in pojasni, da bi sama sicer proti plačilu ostala doma in skrbela za družino, če bi bilo to urejeno z zakonom in bi imela glede na opravljeno delo tudi delovno dobo. Pojasni, da bi morala biti ženska v družbi razumljena kot nosilka družine.

Ženske na vprašanje, od kje izvira delitev dela, odgovarjajo, da gre za nadaljevanje prazgodovinskih vzorcev. Pojasnjujejo, da ženske v preteklosti niso imele pravic. Kot gospodinje so ostajale doma, moški pa so bili tisti, ki so s svojim delom domov prinesli denar. Da izvor delitve dela izhaja iz prazgodovine, se strinja pet informantk. Dve izmed informantk povesta, da o izvoru delitve dela še nista razmišljali. Ena izmed informantk pa opiše, da delitev dela izhaja iz normalnega razvoja družine. Ženske izvor delitve dela vidijo tudi v tradiciji.

Ker so ženske s svojo biologijo vezane na materinstvo, so zaradi skrbi za otroka ostale doma in skrbele tudi za dom (*Ker so ženske ble mame, so doma skrbele (F21)*). Izvor delitve dela dve izmed informantk mlajše generacije vidita v drugačni konstrukciji telesa žensk. Moški so zaradi fizične zgradbe močnejši. Kot izvor delitve dela ženske opredeljujejo tudi vzgojo. Zaradi vzorcev, ki so jih dobile s primarno socializacijo, tudi same počnejo enako. Kot ženske se tudi čutijo odgovorne. S primarno socializacijo so ženske vzgojene v poslušne. Kot izvor delitve dela izpostavljajo tudi verske institucije. Ženske so pod pritiskom verskih institucij dovolile, da le-te definirajo njihovo vsakdanje življenje. Verske institucije pa so posegle tudi v razmerje med spoloma, v čemer ena izmed informantk srednje generacije vidi prepreko.

4.2 Vloge

V naslednjem vprašanju sem ženske povprašala o tem, kakšna so njihova pričakovanja do vloge ženske. Kot vlogo ženske ena izmed informantk opredeljuje pomen vzgoje otroka do prvega leta

starosti, v smislu, da otrok za razvoj potrebuje mater zaradi čustvene vezi, ki jo otrok vzpostavi z njo. Informantke izpostavijo vlogo ženske kot gospodinje in da ženska ne opravlja moških poklicev, kot je na primer poklic vojakinje. Saj zaradi takšnega poklica ženska ne bi mogla imeti otrok: *(Na primer vojakinja, je preveč naporno za žensko, ki bi imela družino (C18))*. Informantka je v nadaljevanju povedala: *»Meni je pomembno, da ima ženska družino (C21)*. Ena izmed informantk pojasni, da ima zaradi vpliva materinstva drugačna pričakovanja do žensk, saj za žensko niso primerni vsi poklici. Izpostavi poklic vojakinje ali pa poklic mornarke. Materinstvo žensko spremeni na način, da se spremeni njeno razmišljanje. Tri informantke pa so povedale, da ne prepoznavajo vloge ženske *(Teoretično vzeto, bi rekla, da je škoda govoriti o vlogi ženske pa vlogi moškega (A24). Pač smo vsi ljudje (A25))*.

Ženske menijo, da družba od njih pričakuje, da opravljajo gospodinjska opravila. Ženske kot specifično gospodinjsko opravilo, ki naj bi ga opravljale samo ženske, izpostavijo likanje oblačil. Družba od njih pričakuje, da so privlačne. Ena izmed informantk pa izpostavi, da je pričakovanje družbe odvisno predvsem od generacije, izobrazbe ter socialnega statusa posameznikov. Družba od žensk pričakuje, da bodo skrbela za dom in družino, pa tudi, da si bodo ustvarile družino. Kar ena izmed informantk doživlja kot pritisk, saj opiše, da naj bi si ženske do določenega leta ustvarile družino, v nasprotnem primeru se celotna družba sprašuje, kaj je narobe z žensko, ki si še ni ustvarila družine. Predvsem starejša generacija pričakuje od žensk, da si ustvarijo družino. Pričakovanja družbe ženske doživljajo kot pritisk.

Pričakovanja svojih družin dve izmed informantk mlajše generacije enačita z enakim pričakovanjem, kot ga imajo one do sebe, z njima se strinja tudi ena izmed pripadnic srednje generacije. Informantke izpostavljajo drugačno pričakovanje starejše generacije, in sicer drugačno pričakovanje babice *(Zadnč je rekla, da ne smemo pit iz piksne. Kr se ne spodob za punce (B37))*. Babica od nje pričakuje, da se bo glede na spol vedla na določen način, v tem primeru bi morala piti iz kozarca in ne iz pločevinke. Ena izmed informantk mlajše generacije izpostavlja, da njena tašča pričakuje, da bo poskrbela za njega sina, torej svojega partnerja v smislu, da bo zanj kuhala in skrbela za vsa gospodinjska opravila. Informantka se s tem ne strinja.

Družine od žensk pričakujejo, da bodo vzgajale otroke, ena izmed informantk pa izpostavlja, da njena mama pričakuje, da ji bo vzgoja otrok na prvem mestu in da bi bilo prav, da zaradi skrbi

za svojega otroka zanemari lastne potrebe. Otrok mora ženski biti na prvem mestu, vse stvari, ki jih sama rada počne, pa mora postaviti na zadnje mesto. Mama od nje pričakuje tudi, da bo kot gospodinja poskrbela za dom in družino. Z mamo sta prišli v konflikt zaradi službenega potovanja, saj mama meni, da so službena potovanja za žensko, ki ima otroka, povsem neprimerna. Saj mora ženska ostati doma in skrbeti za otroka. Ena izmed informantk, ki je odraščala v času vojne na Balkanu v devetdesetih letih, izpostavlja, da družina do nje ni imela nobenih posebnih pričakovanj, pojasnjuje tudi, da je bil to čas boja za preživetje in da so od nje pričakovali samo to, da bo samostojna. Tudi ena informantka srednje generacije pove, da njena družina do nje ni imela nobenih posebnih pričakovanj. Ena izmed informantk srednje generacije pa pojasni, da gre za pričakovanja družine, ki so sicer neizrečena, ampak ona ve, kakšno vedenje se od nje pričakuje. Kot ženska si mora ustvariti družino, spoštovati tradicijo, se izobraževati in biti podrejena v odnosu do moškega (*da nisem jaz dominantna v odnosu z možem* (C50)). Zase oceni, da pričakovanja družine izpolnjuje. Ena izmed žensk srednje generacije pove, da babica od nje pričakuje, da mora biti kot ženska čustvena in da mora ta čustva tudi izražati (*In pol mi velikrt reče, da bi mogla met torbico, robčke, zložljiv dežniček, pa jokat bi mogla.* (G57)).

Ženske pravijo, da so pričakovanja, ki jih imajo njihovi prijatelji, enaka kot njihova, tako menijo štiri informantke. Ena pa pravi, da so pričakovanja prijateljc različna.

Pričakovanja, ki jih imajo do sebe kot ženske, so povezana z materinstvom, pomembno jim je, da vzgajajo majhne otroke in da z otrokom vzpostavijo čustveno vez. Pomembno jim je, da so kot ženske uspešne na vseh področjih, kar ena izmed informantk ubesedi takole: (*Zgolj zato, da pokažemo, da se lahko tudi me ukvarjamo s športom, pa služba in družina.* (E41)). Želja po uspešnosti na vseh področjih izvira iz dokazovanja drugim, da kot ženske zmorejo delati vse enako dobro kot moški. Kot naslednjo lastnost ženske so izpostavile, da mora biti odgovorna. Poleg skrbi za otroka, pa mora ženska znati poskrbeti tudi zase. Ženska si mora izboriti enakopravnost pri opravljanju gospodinjskih opravil, glede na to, da še vedno vlada prepričanje, da so gospodinjska opravila domena žensk. Ena izmed informantk izpostavlja kot pričakovanje do sebe kot ženske skrb za dom, družino ter kariero, torej da je uspešna na vseh področjih. Predvsem pripadnice srednje generacije pa imajo pričakovanja, da bodo matere. Ena izmed informantk, ki je pripadnica srednje generacije, ima do sebe kot ženske pričakovanje, da se

poistoveti z nalogami ženske in zase pravi, da ta pričakovanja tudi izpolnjuje. Do sebe pa ima tudi pričakovanje, da razvaja svoje otroke in skrbi zanje.

Ženske imajo različne izkušnje zaradi pričakovanj drugih do njih. Ena izmed informantk izpostavlja izkušnjo z diskriminacijo na podlagi spola. S tem se je srečala v svojem po poklicu, po poklicu je umetnica. Zaradi tega je čutila potrebo po nenehnem dokazovanju. Ima pa povsem drugačne izkušnje v sedanji službi, kjer pravi, da je njen položaj povsem enakopraven, vendar je v preteklosti bila v svojem poklicu drugače obravnavana. Ena izmed informantk srednje generacije izpostavlja, da se mora nenehno boriti za svoj prosti čas, a vseeno pravi, da je lažje biti ženska, saj imaš svobodo izbire tudi pri oblačenju. Ena izmed informantk glede na svoje izkušnje izpostavi, da vidi izziv v vzgoji otrok. Ena izmed informantk srednje generacije pa opredeljuje, da se je povsem poistovetila s svojimi nalogami.

Nekatere imajo zaradi razhajanj med lastnimi pričakovanji in pričakovanji drugih do njih tudi slabe občutke. S strani tašče je ena izmed informantk mlajše generacije občutila prigovarjanje, da bi morala ona kot ženska poskrbeti za svojega partnerja. Pravi, da je na začetku ob tem občutila predvsem jezo, sedaj pa vedno pove svoje mnenje. Različna pričakovanja pa izzovejo tudi prepire. Ena izmed informantk mlajše generacije pravi, da ji mama vedno vzbuja občutek krivde, da ni dovolj dobra mama oziroma, da ni dovolj dobra gospodinja. (*Js se počutim krivo, ku si vzamem čas zase* (E65). *Pa ne zato, ker bi to izviral iz mene, ampak zato, ker mi ona vzbuja ta občutek krivde.* (E66). *V smislu »kako lahko nekam greš«?!* (E67)). Pravi, da to poskuša reševati s pogovorom.

Zaradi različnih pričakovanj pa so ženske tudi podvržene stresu in stigmatizaciji s strani družbe. Pripadnica mlajše generacije izpostavlja, da se od nje pričakuje, da bi že morala imeti otroke, in ker jih še nima, se počuti stigmatizirano s strani okolice. Vendar pravi, da se je potrebno soočiti s samim seboj in se odločiti, kako živeti svoje življenje. Ženske so zaradi pričakovanj drugih razvile mehanizme, s katerimi so se na ta pričakovanja prilagodile, a hkrati so se tudi uprle, v čemer prepoznavajo vir moči. Pripadnica srednje generacije je na pričakovanja drugih povsem ravnodušna in se s tem ne obremenjuje. Ena izmed informantk srednje generacije pa pravi, da je s temi pričakovanji bolj kot ona sama obremenjena njena babica.

Ženske čutijo spremembe v pričakovanju do njih, predvsem je to opazno pri mladih. Pričakovanja se spreminjajo tudi zaradi izobraževanja in ker je mladim sedaj pomembna tudi

karierna uspešnost in ne samo ustvarjanje družine (*Tut mladim je bul pumembna kariera*, (F55) *ne več tuk družina* (F56)).

Zanimalo me je, kako si ženske predstavljajo idealno žensko. Povedale so, da je idealna ženska tista, ki je močna in sledi svojim sanjam. Informantka srednje generacije pove, da je idealna ženska tista, ki si ustvari družino. Pripadnica mlajše generacije pa izpostavi, da je idealna ženska tista, ki se spoštuje. Tako sogovornice srednje kot tudi mlajše generacije pa se strinjajo, da mora biti ženska samosvoja. Sogovornice srednje generacije izpostavljajo tudi, da idealna ženska najde čas, da poskrbi zase in svoje potrebe. Idealna ženska tudi fizično dobro izgleda ter je uspešna na različnih področjih. Ena izmed žensk srednje generacije izpostavi, da je idealna ženska tista, ki opravlja ženska opravila, torej gospodinji, mora pa biti tudi mati (*Mjn se zdi, da zavzame to vlogo žjnske* (I27). *Matere, gospodinje pa tku.*(I28)). Kot vrlino idealne ženske pa pripadnica mlajše generacije izpostavi finančno neodvisnost in uspešnost pri delu. Pripadnice mlajše generacije izpostavijo še, da mora biti idealna ženska samostojna in enakopravna v partnerskem odnosu. Vidimo, da se pričakovanja, ki jih imajo ženske do sebe, prepletajo z lastnostmi, ki jih ženske opredelijo kot značilne za idealno žensko. Torej so lastnosti, ki jih same opisujejo kot lastnosti idealne ženske, pravzaprav pričakovanja, ki jih imajo do sebe.

Ženske so svojega idealnega moškega opisale kot osebo, ki nudi podporo ženski, je normalen in moderen. Ženski nudi pomoč, ko jo ta potrebuje, mora pa to znati tudi sam izraziti, kadar sam potrebuje pomoč. Informantki srednje generacije je pomembno, da je moški ne omejuje, kar opredeljuje tudi kot lastnost idealnega moškega, da ne omejuje žensk. Povsem nepomembno ji je, kakšnega videza je moški. Idealni moški mora spoštovati svojo partnerko, skrbeti zase, vendar ravno tako poskrbeti za dom. Pripadnica mlajše generacije pravi, da ima zanjo idealni moški enake lastnosti kot idealna ženska. Mora se spoštovati, pove pa tudi, da mora spoštovati ženske. Ena izmed pripadnic srednje generacije pove, da idealen moški opravlja tista opravila, ki so značilna za moškega. Pripadnica mlajše generacije pa pove, da je idealen moški tisti, ki zna ceniti delo, ki ga zanj in za družino opravi ženska. (*Da tut če že obstaja ta delitev na moška in ženska dela, da on zna cent*, (F42) *kua ženska nrđi, tut če ona skus lika, da on to prepozna in o cen* (F43)). Pripadnica mlajše generacije pa pove, da od idealnega moškega pričakuje, da se zavzema za enakopravnost v odnosu z žensko.

Nekatere izmed informantk so izpostavile, da so pričakovanja, ki jih imajo do moškega in ženske, neodvisna od spola. Kot takšna so izpostavile vzgojo otrok, delo, služenje denarja. Oba spola sta dolžna poskrbeti zase. Neodvisno od spola pa je potrebno skrbeti tudi za gospodinjstvo. Takšna pričakovanja so izpostavile predvsem informatke mlajše generacije. Prav tako je ena izmed informantk izpostavila, da idealni moški ali idealna ženska ne obstajata.

4.3 Lastna socializacija

Zanimalo me je tudi, kako je potekala socializacija žensk. S kakšnimi igračami so se igrale, katerih aktivnosti so se udeleževale, kako so jih starši oblačili, katera pomembna vodila so dobile za življenje in kako so to sprejele.

Sogovornice povedo, da so bile njihove igrače povsem različne. Igrale so se z barbikami, avtomobili, dojenčki. Ena izmed informantk pove, da se je zelo rada igrala s figuricami dinozavrov ter tovornjaki preklopniki. Ženske so se igrale z žogami. Imele so plišaste igrače ter tudi posodice za kuhanje. Pripadnica srednje generacije pove, da je bil njen stric po poklicu mizar, tako da ji je veliko igrač izdelal kar on, izdelal ji je tudi hišico za punčke. Predvsem ženske srednje generacije opisujejo, da so bile njihove punčke in barbike izdelane doma. Veliko igračk so si izdelale kar same med igro (*Najboljša punčka je bla iz koruze, tisti lasi dolgi, smo jih urejale z eno prijateljico* (J71).), nekaj igračk pa so jim izdelale tudi mame. Igrale so se tudi z vozički in traktorji. Informantka srednje generacije pove, da se je rada igrala za avtomobilom, ker ji je predstavljal svobodo. Da se je kot ženska lahko igrala z igračko, ki je bila sicer namenjena fantom.

Interesne dejavnosti, ki so jih obiskovale, bi razdelila v dva sklopa: športne aktivnosti, kamor spadajo tenis, košarka ter karate, ter umetniške aktivnosti, kamor spadajo ples, petje, risanje, ukvarjanje z glasbo ter balet. Pripadnica srednje generacije pove, da v času njenega odrasčanja ni bilo interesnih aktivnosti, kot jih poznamo danes.

Prosti čas so ženske v svojem otroštvu preživljale z igranjem nogometa, ob učenju kuhanja ter delu na kmetiji. Informantka srednje generacije pove, da je bilo delo otrok na kmetiji včasih povsem normalno in da so vsi otroci iz vasi, kjer je živela ona, delali na kmetiji. Veliko časa so preživljale zunaj, se vozile s kolesom in družile s prijatelji. Prosti čas so preživljale tudi z izdelavo igračk, ki so jih kasneje uporabile pri igri. Informantka srednje generacije pove, da je

prosti čas preživljala tako, da so se otroci na ulici igrali igre vlog. Deklice so bile medicinske sestre in so z iglicami, ki so jih nabrali s smrek, zdravile fante, ki so bili pacienti. Povedala je tudi, da je bilo takrat moderno kotalkanje in da so si vse deklice želele kotalkati. Veliko žensk pa je svoj prosti čas preživljalo ob različnih športnih aktivnosti, kot so odbojka, med dvema ognjema ter pozimi sankanje.

Ko sem jih prosila, da mi povedo, kako so bile oblečene v otroštvu, se ženska, ki je odrasčala v času vojne, ni spomnila svojih oblačil, saj iz obdobja odrasčanja nima slik. Druge pa so se z lahkoto spomnile svojih otroških podob in so slikovito opisale svoja oblačila. Informantka srednje generacije je povedala, da ji je mama sešila plašč turkizne barve z velikimi gumbi. Povedala je tudi, da je bila mama tista, ki je imela čut za lepo. Informantka iz srednje generacije je povedala, da sta bili s sestro oblečeni glede na barvo oči. Sestra, ki ima rjave oči, je bila oblečena v roza barvo, sama pa je modrooka, zato so jo oblačili v modro barvo, ki je še dodatno poudarila njeno barvo oči. Ena izmed informantk srednje generacije je povedala, da je z oblačili skrivala znake ženskosti. V družini, v katero se je rodila, kot ženska ni bila zaželena. Našla je celo pismo svoje babice, namenjeno njeni mami, v kateri jo babica tolaži, da če ni uspelo tokrat in je rodila hčerko, naj ne skrbi, da bo prihodnjič rodila fanta (*Js sm dejansk najdla pism, ku je moja stara mama svoji hčerk, torej moji mam, napisala v porodnišnico. Js sm bla njen pru otrok. In ji je napisala, da ji je zlo žou, da bo pa naslednič fant* (G64)). Informantka pove, da je imela s sprejemanjem svojega spola ravno zaradi tega veliko težav. V času otroštva si ni želela biti ženska, pa tudi mama ji je ves čas govorila, da si želi, da bi bila fant. Posledično se je oblačila v temne barve in nosila moške hlače. Ena izmed informantk se spominja svoje podobe, ko je bila oblečena v krilo in pisane nogavice, imela pa je tudi majico z ovratnikom ter obute čevlje v špico. Dve informantki sta izpostavili, da je bila mama tista, ki je skrbela za izbiro njunih oblačil. Dve informantki pa sta izpostavili, da sta nosili prav vse barve.

Pri vprašanju o poteku vzgoje je ena izmed informantk izpostavila, da je bila fizično kaznovana. Informantka mlajše generacije pa je opisala, da je bila vzgajana k odprtemu razmišljanju. Kuhanja pa sta starša učila tako njo kot tudi njenega brata. Podobno pove še ena informantka, in sicer, da sta jo starša učila, da je potrebno gospodinjstva opravila porazdeliti. Informantka, ki je odrasčala v času vojne, se spominja, da sta jo starša nenehno opominjala, da ne sme povedati, kdo je njen oče, saj je odrasčala v mešanem zakonu. Njen oče je bil po nacionalnosti Bošnjak,

mama pa Srbkinja, kar je bilo za to okolje nesprejemljivo. Informantka je povedala, da ravno zaradi tega ni bilo nobenega posebnega pričakovanja do nje s strani družine, saj je šlo takrat za borbo za preživetje.

Pomemben nauk, ki ga je skozi vzgojo pridobila ena izmed informantk srednje generacije, je ta, da je enakovredna moškim in da je zelo pomembno, da je finančno neodvisna (*Sicer pa mama je mama zmjr govorila, da je ekonomska neodvisnost prva neodvisnost* (A67)).

Ženske povedo, da so skozi odraščanje opazovale mamo pri opravilih, ki jih je popravljala in da so prevzele mamine vzorce v kasnejši dobi svojega življenja, to povedo predvsem informantke srednje generacije (*Nek ti ustane več tist pol, tut tku je men ustal* (I38), *ku sm svojo mami gljdala* (I39)). Podobno opiše še ena informantka srednje generacije (*Itak sem se od mamice moje naučila velik in usega tega* (J81), *In biti ženska in delat kot ženska* (J82)). Kot opiše Oakley (2000), ženske za podrejeno vlogo gospodinj vzgajajo druge ženske. Informantka mlajše generacije opiše, da je pri izbiri poklica nanjo vplivala učiteljica, katero je opazovala pri delu.

Kot pomembne odrasle, ki so vplivali na njihovo življenje, ženske predvsem opredelijo starše in stare starše. Ena izmed informantk srednje generacije izpostavi, da je bila njena mama emancipirana ženska, ki je delala kot učiteljica.

Nekatere informantke so se z vlogo ženske strinjale in jo sprejele, druge pa se z vlogo, ki jim je pripisana zaradi spola in pričakovanj drugih, ne strinjajo. Prvo možnost je izbrala informantka srednje generacije, ki pove, da je takšna tradicija in da je upoštevanje tradicije normalno. Zdi se ji pomembno, da spoštuje moškega (*Ne da bi zdej možu prala noge pa to, ampak vseeno spoštovanje* (C80)). Opiše tudi, da ima občutek potrebe po prilagajanju drugim. In čeprav se včasih s kom ne strinja, je tiho in se tej osebi prilagodi, saj se nerada upira drugim. Tudi dve drugi informantki srednje generacije povesta, da sta se z vlogo ženske poistovetili (*Ne, vlogo sm sprejela, mi ni blu nč tšku ubistvi* (I68)). Informantke mlajše generacije se z vlogo ženske v večini niso strinjale in so tudi nasprotovale pričakovanjem drugih. Ena izmed informantk opiše, kako se je od žensk pričakovalo, da pri izbiri inštrumenta v šoli ženska izbere flavto ozirom nek manjši inštrument, ona pa je za igranje inštrumenta izbrala tenorsaksofon, kar je popolnoma netipično za žensko. Ena izmed informantk mlajše generacije pove, da je mama od nje pričakovala, kako se mora kot ženska vesti. Opiše, da po maminih pričakovanjih ne dosega »kriterijev dobre gospodinje«. Kot ženska bi morala imeti v svojem stanovanju rože, a

informantka pove, da rož ne mara. Prav tako bi morala veliko časa nameniti likanju, a informantka pove, da oblačil ne lika, saj se ji zdi to potrata časa. Prav tako bi morala nenehno pospravljati svoje stanovanje in kuhati, pa informantka pojasni, da pospravlja samo takrat, ko je to potrebno, da ne pospravlja po urniku, kot to od nje pričakuje mama. V teh dejanjih lahko vidimo upor in nepoistovetenje z vlogo ženske, kot bi pričakovala njena družina. Zaradi želje družine po fantku se je informantka srednje generacije težko poistovetila s svojim spolom, biti ženska ji je v času odraščanja predstavljalo napor. Svoj spol je doživljala kot manjvreden spol in ob tem je doživljala nezadovoljstvo (*Mogoče glih zrd svoje vzgoje nism hotla bit ženska* (G62). *Ztu kr mene so še nekod v tem vzgojil, da je smola, da sm se rodila kot ženska* (G63). *Pa itak mi je mami skus govorila, da bi blu fajn, da bi bla js fant in pol bi me pod ramo prjela pa bi šla ponosno z mano po dolini* (G76)).

Ženske so pri karieri imele svobodno izbiro. Izbrale so si poklic, ki jih je zanimal (*Doma so moj izbor podprl. Ni mi blu hudu no* (A74)). Ena izmed informantk srednje generacije pove, da je poklic izbrala glede na možnosti, ki jih je imela. Ker so kot družina doživljali finančno pomanjkanje, si je morala izbrati šolo, ki ji je bila najbližje in se je morala odpovedati želji, da bi opravljala poklic frizerke. Ena izmed informantk srednje generacije ocenjuje, da je dobro izbrala svoj poklic. Pove, da se je šolala v drugem kraju, kar ji je razširilo obzorja. Kot pozitivno pa opiše izkušnjo, ki jo je imela s prijateljico. Ta ji je s svojim vedenjem pokazala, da te spol, pripisan ob rojstvu, ne definira. Njena prijateljica je bila lezbijka, videti pa je bila kot fant, opisuje informantka (*Sm mela tut zlo dobro prjatlco, ku je zgledala kukr fant* (G93). *In je gledala kukr na sebe na fanta, pa tut lezbijka je bla* (G74). *Mi je prou odprla eno tako svobodo, da si lhk tak, kukr hočš bit. Tu je men zlo všeč* (G95)). Prav tako, kot so se svobodno odločale za kariero, so se lahko odločale tudi za svoje aktivnosti.

4.4 Vsakdan

Nadaljevale smo s temo vsakdana, ženske sem povprašala o njihovih ambicijah. Tri izmed informantk so povedale, da niso imele oziroma nimajo posebnih ambicij. Ena izmed informantk je poudarila, da so visoki položaji še vedno nedostopni ženskam. Povedala je, da sama sicer nima takšnih ambicij, vendar bi lahko ženskam, ki bi si želele zasesti visoke položaje, spol lahko predstavljal oviro na njihovi poti. Ena izmed informantk je povedala, da je vedno dvomila vase,

še vedno pa ni uspela ugotoviti, od kje izhaja ta dvom. Več let je trenirala tenis in je bila pri igri dobra, trener ji je predlagal, da bi pričela s tekmovanji, pa se jih zaradi dvoma vase ni nikoli udeležila. Informantka mlajše generacije je povedala, da je njena ambicija v življenju, da bi živela drugače kot starši (*Ubistvu ne. Mislim, da glede na to, kar sm vidla in se naučila, da mam en znanje, kako ne bit taka, kukr so bli naši starši* (F84)). Oče in mama sta imela delitev dela po spolu, s katero se informantka ne strinja in si je ne želi v svojem življenju. Informantka mlajše generacije pove, da ima ambicije kot umetnica, vendar je za ženske v svetu umetnosti težje. Pravi, da je svet umetnosti moški svet in tudi poklic samostojne slikarke je po njenem mnenju precej negotov. Ker se je odločila za materinstvo, si je poiskala službo, kjer ima redni vir dohodka. Informantka pove, da če ne bi mogla imeti otrok, bi bila zagotovo poklicna slikarka. Informantka srednje generacije pa se ni odločila za nadaljevanje študija na doktorski stopnji, saj je imela vedno občutek, da mora poskrbeti za svojo družino (*Da ne bomo mi pu menzah jedl, ampak bom js skuhala vsak dan kosilo za svojo družino* (A79). *Ker js sm si družino zmisla in zdej more bit tu use uredi poštiman* (A80)). Ne glede na to, da je imela veliko povabil za pisanje doktorata, se za slednjega zaradi družine ni odločila. Podobno izkušnjo ima še ena informantka srednje generacije, ki je želela postati modna oblikovalka, vendar je bila njena prioriteta, da ima družino (*Zmjr sm si pa želela u modi delat* (I74). *Da bi šla u modo, je pa tku, d ni familje pol* (I75). *Tle je treba cele dneve delat. Men je bla pa zmjr prioriteta družina* (I76)). Vidimo, da so se ženske zaradi želje po družini ali pa skrbi za družino odpovedale doseganju svojih ciljev in se zadovoljile z manj, kot bi si sicer zase želele.

Ena izmed informantk srednje generacije izpostavi, da bi si želela, da bi bolj skrbela zase v preteklosti. Pove, da ko se je poročila, je imela občutek, da mora kot ženska sama skrbeti za družino in partnerja, vendar je na neki točki svojega življenja ugotovila, da je takšna ugotovitev nesmiselna in se odločila, da temu naredi konec. Sedaj si vsi v družini delijo gospodinjska opravila. Ena izmed informantk pove, da je zadovoljna s svojim življenjem in ne želi razmišljati, česa kot ženska v svojem življenju ni uresničila. Ženske prepoznajo spremembe na področju enakopravnosti med spoloma. Kot neenakopravnost izpostavijo, da moški zasedajo vodilna mesta.

Informantke mlajše generacije svoj dan preživijo v znamenju študijskih obveznosti, nekatere opravljajo študentsko delo, nekatere predstavnice mlajše generacije pa so že zaposlene in imajo

tudi svojo družino. Ženske mlajše generacije svoj čas v dnevu namenijo tudi pospravljanju, pripravi kosila ali pa nakupu kosila. Ena informantka mlajše generacije si zvečer pripravi kosilo za naslednji dan, zvečer tudi pomiva posodo in pere oblačila. Čez dan je zasedena, ker hčerko pelje na popoldanske aktivnosti in pravi, da se ji velikokrat mudi (*Običajno gremo domov, odložimo kake stvari in vzamemo za popoldanske aktivnosti* (E114)). Informantke srednje generacije pa dan preživijo v znamenju službenih obveznosti. Ena izmed informantk dan začne že zelo zgodaj in pred odhodom v službo pospravi stanovanje, pospravi posodo ter pere oblačila. Ena izmed informantk srednje generacije pove, da so jutra zanjo precej stresna, saj zjutraj pripravlja otroke za vrtec in šolo. Zase si vzame toliko časa, da spije kavo. Ena izmed informantk srednje generacije pove, da si za gospodinjska opravila vzame čas čez vikend in da se ji opravljanje gospodinjskih opravil zdi nesmiselno. Upokojena informantka srednje generacije pa pove, da čez dan skrbi za vnučka. Skupaj se odpravita po nakupih in pospravljata stanovanje.

Informantke mlajše generacije se trudijo, da svoj prosti čas preživljajo aktivno (*Če nimam službe, pa probam preživet aktivno ta čas* (D88)). Prav tako informantka mlajše generacije, ki ima hčerko, pove, da ima prosti čas šele zvečer, ko hčerka zaspi. Takrat si vzame čas za telovadbo in tuširanje. Vendar mora zvečer skuhati kosilo za naslednji dan in pospraviti stanovanje. Informantka srednje generacije pove, da si vsak dan vzame čas zase, saj se udeležuje številnih športnih aktivnosti. Rada se srečuje tudi s prijateljicami. Informantka srednje generacije preživljanje prostega časa opredeli kot druženje z otroci na igrišču, kamor jih odpelje po vrnitvi iz službe. Zvečer pa si vzame čas, da v miru pogleda nogometno tekmo (*Zvečer pa kak fuzbal pogledam* (G118)). Informantka srednje generacije, ki se je pred kratkim upokojila, pove, da sedaj uživa v preživljanju svojih dni. Prosti čas preživi tako, da se sprošča na balkonu in opazuje okolico. Sprošča pa jo tudi, ko si vzame čas za ogled kriminalk in pitje kave. Informantka srednje generacije pove, da si vsak dan vzame čas za kratek počitek. Pomembno ji je, da ima vsak dan vsaj eno uro časa za sprehod. Na sprehod se odpravi sama ali s prijateljicami. Sicer pa se v prostem času druži z družino, pred spanjem pa si vsak dan pogleda epizodo serije *Moja boš*. Ženske čez dan kar nekaj časa namenijo gospodinjskim opravilom. Dobro pa je, da si vzamejo tudi čas zase.

Ko jih vprašam, kakšen bi bil njihov idealni dan, tri izmed informantk povedo, da živijo svoj idealni dan. Tako sta odgovorili dve informantki srednje generacije, ena izmed njih že v pokoju,

ter informantka mlajše generacije, ki je študentka. Informantka mlajše generacije si želi, da bi lahko šla na kakšen izlet in več časa posvetila risanju. S tem se strinja še ena informantka mlajše generacije, ki bi svoj idealni dan delno preživela v službi in delno v lastnem ateljeju, kjer bi lahko ustvarjala. Predvsem zanimivo mi je bilo, ko je informantka mlajše generacije svoj idealni dan opisala tako, da bi imela čas za likanje oblačil in pomivanje ter delo na vrtu. Na drugi strani pa druga informantka mlajše generacije pove, da bi v svojem idealnem dnevu izbrisala vsa gospodinjska opravila (*Da dam vsa gospodinjska opravila stran in mam sam čas za to, da se mam lušn uzun* (E124)). Dve informantki srednje generacije bi svoj idealni dan preživele v naravi, ena opiše, da bi bilo to verjetno na Aljaski, kjer bi opazovala kite in pila martini. Ena informantka srednje generacije pa pove, da bi v svojem idealnem dnevu poskrbela za svojo družino (*Po tistem, ko pridem domov, rada nrdim neki za svojo družino, (C97) recimo kosilo (C98)*). Ena izmed informantk srednje generacije pove, da bi idealen dan preživela na nudistični plaži, saj ji to predstavlja neskončno svobodo. Nekatere ženske torej tudi v svojem idealnem dnevu razmišljajo o gospodinjskih opravilih in si jih želijo opravljati, medtem ko bi druge gospodinjska opravila izbrisale iz vsakdana.

Ženske v svojem spolu prepoznava veliko pozitivnega. Kot pozitivno izpostavijo materinski čut in čustveno vez, ki jo matere bolje kot moški vzpostavijo s svojim otrokom. Kot pozitivno izpostavijo materinstvo in prav tako se jim zdi nosečnost nekaj lepega (*Tu se ne da opisat. Js sm bla najbul ponosna ku sm bla nusjča.* (I87)). Kot pozitivno informantka mlajše generacije pove, da ima več izbire pri nošenju oblačil in da lahko nosi lepa oblačila. Ženske pravijo, da so osebno močne in so posledično tudi zadovoljne, da so ženske. Informantka srednje generacije izpostavi kot pozitivno, da imamo ženske močno intuicijo, smo vztrajne, se manj pritožujemo in ne mislimo samo nase. Informantka srednje generacije pove, da smo ženske sposobne za opravljanje večine poklicev, razen za kakšen poklic vojakinje ali mornarke meni, da smo ženske neprimerne. Kot pozitivno prepoznava tudi empatijo, ki jo premoremo ženske. Ženske pa so uspešne pri združevanju več nalog, ki jih imajo v življenju. S čimer se strinja še ena informantka srednje generacije. Izpostavi, da je dobro to, da se kot ženska lahko obleče, kakor se počuti. En dan je lahko oblečena v obleko, ki je vrednotena kot žensko oblačilo, drugi dan pa lahko nosi moške hlače in bulerje.

Kot negativen vidik biti ženska v vsakdanjem življenju pa ženske izpostavljalo, da jih ovirajo biološke lastnosti in kot negativno izpostavijo tudi rojevanje otrok. Ena izmed informantk mlajše generacije pove, da je v družbi prisoten pritisk na ženske glede tega, kako naj bi bile videti in da so ženske zaradi tega velikokrat obremenjene (*Edin te norme mi grejo na živce, sploh na socialnih omrežjih, nek pritisk s strani mediju* (D94)). Informantka pove, da je razen tega ne moti nič drugega. Dve informantki mlajše generacije izpostavita, da sta kot ženski v družbi podcenjevani s strani moških. Po drugi strani pa ima ena informantka občutek, da če je ženska uspešna, tega ne pripišejo njenemu znanju, temveč da je z atributi ženske dosegla takšen uspeh (*Ker naj bi na določen način nekam prlezla* (F102)). Kot negativno informantke izpostavijo, da so kot ženske za isto delo manj plačane kot moški in da so tudi zapostavljene pri delodajalcih, kar pomeni, da kot ženske počasneje napredujejo. Prav tako informantka vidi težavo v slabi zastopanosti žensk v parlamentu in pojasni, da tudi tiste ženske, ki so v parlamentu, stranko postavijo pred spol, kar se ji ne zdi pravilno. Želela bi si, da bi ženske stopile skupaj. Kot negativno ocenjuje, da med ženskami vlada razdor, s čimer se strinja tudi informantka mlajše generacije, ki pravi, da med ženskami vlada sovražnost (*Kar se mi zdi pa še bol grdo, je pa to, da smo ženske med sabo ful največje sovražnice.* (F103). *Ženske du ženske pa ku kak sršeni* (F108).) Informantka srednje generacije, ki je v predhodnih odgovorih povedala, da se ji zdi smiselno, da se kot ženska postavi v podrejeni položaj, sedaj ocenjuje, da je postavljanje v podrejeni položaj negativno v tem, da je ženska. Informantka srednje generacije izpostavi, da je negativno biti ženska, ker moški pričakujejo, da kot ženska skrbiš za gospodinjska opravila. Pove, da so tako starejše generacije učile svoje sinove in da ima sedaj kot ženska težavo, da mora svojega moža v odrasli dobi učiti gospodinjskih opravil, saj je bil navajen, da je njegova mama skrbela zanj. Informantka opiše, da je njenemu partnerju, ko je še živel samostojno, prihajala dom pospravljati mama. Negativna se ji zdi vzgoja moških s strani starejših žensk in pravi, da zato moški ne sodelujejo pri gospodinjskih opravilih. Ženske vzgojijo svoje sinove za dominantnost v partnerskem odnosu. Prav tako izpostavlja, da bi morale biti ženske trpeča bitja, ki bi vse prenesle zavoljo svojih ljubljenih oseb, kar se ji zdi negativno in nesmiselno.

Raziskovala sem tudi, kako ženske doživljajo enakovrednost oziroma enakopravnost med spoloma. Ženske povedo, da so še vedno prisotne razlike v plačilu, saj pogosto za enako opravljeno delo moški dobijo višje plačilo. Povedo, da je ženskam otežen dostop na trg dela.

Ena izmed informantk mlajše generacije pove, da na razgovorih za službo delodajalci ženske sprašujejo, če se bodo kmalu odločile za materinstvo, čeprav so takšna vprašanja zakonsko prepovedana. Moški pa takšnih vprašanj ne dobijo, čeprav imajo tudi oni pravico do očetovskega dopusta. Ženske izpostavljajo, da so na visokih položajih pretežno še vedno moški, da le redko na visokem položaju srečaš žensko. Ženske čutijo, da se morajo zaradi svojega spola več dokazovati, da bi lahko bile uspešne. Ena izmed informantk srednje generacije pove, da zaznava tudi dominacijo moških v izobraževalnih sistemih. Ženske na kariernem področju zasedajo nižje položaje in so tako imenovana »delovna sila«, medtem ko so moški tisti, ki držijo niti v svojih rokah. Ena izmed informantk srednje generacije izpostavi, da so lahko uspešne samo tiste ženske, ki se vedejo kot moški. Na drugi strani pa dve informantki na kariernem področju zaznavata enakovrednost. Informantka srednje generacije pove, da pri svojem delu ne potrebuje pomoči moških in čeprav opravlja veliko fizičnih opravil, to zmore sama. Z njo se strinja še ena informantka srednje generacije, ki pove, da so tudi ženske zelo uspešne.

Na družbeni ravni ženske občutijo dominacijo moških (*Ker sveti še zmjr vladajo moški* (I96). *Vseposod je tku. U pulitik, službih* (I97)). Ena izmed informantk srednje generacije pove, da so ženske še vedno vzgajane k podrejenosti, kar prispeva k temu, da se utrjuje dominacija moških na družbeni ravni. Tako je v političnem svetu precej manj žensk kot moških. In tudi ženski poklici so slabše vrednoteni. Ena izmed informantk mlajše generacije pa o enakovrednosti na družbeni ravni zaznava dilemo. Pove, da če razmišlja o Balkanu na splošno, je še vedno čutiti, da so ženske tiste, ki so podrejene moškim. Po drugi strani pa se ji zdi, da imata oba spola enake možnosti, in sicer se lahko oba spola udeležita volitev. Ženske in moški lahko delajo in služijo denar in prav tako lahko tako ženske kot moški izražajo svoje mnenje na družbeni ravni. Z njo se strinja samo ena informantka srednje generacije, ki pravi, da sta spola na družbeni ravni enakovredna. Vse ostale informantke pa na družbeni ravni še vedno zaznavajo prevlado moških.

Vzrok v prevladi moškega spola ženske vidijo v dejstvu, da ima na to še vedno velik vpliv tradicija (*Zgodovina ženskega gibanja je zgodovina zatiranja na vse možne načine* (A145)). Ženske k enakovrednosti ovirajo tudi biološke značilnosti. Ženske izpostavljajo, da so moški fizično močnejši kot ženske. Pot k spremembi informantka srednje generacije vidi v uporabi žensk (*Sam to nobedn ne bo, če se ne bodo ženske same zbunle* (A142). *Tut v preteklosti so ženske vse same nrdile* (A143)). Informantka pove, da so ženske za spremembe odgovorne same. Vendar

ženske že prepoznavajo enakovrednost med spoloma, in sicer je to bolj opazno med mladimi kot med starejšimi generacijami (*Čeprov mislm, da med mladimi se dojema, da sta enakovredna* (F109), *bul kukr med starejšem generacijam* (F110)).

4.5 Na ravni gospodinjstva

Informantke mlajše in srednje generacije so mi opisale, kakšna je bila delitev opravil na ravni gospodinjstva v primarni družini. Informantke mlajše generacije so povedale, da je v primarni družini delitev opravila potekala neodvisno od spola. Bolj je bilo odvisno od tega, kdo od staršev je imel v določenem trenutku čas. Informantke mlajše generacije so opazovale pri kuhanju, pospravljanju, brisanju prahu, pomivanju posode in ostalih gospodinjskih opravil tako očeta kot tudi mamo. Tri informantke mlajše generacije ocenjujejo, da je bila v primarni družini delitev opravil enakomerno porazdeljena. Prav tako so pri gospodinjskih opravilih sodelovale same. Informantka opiše, da sta bili s sestro v otroštvu zadolženi za pospravljanje svoje sobe, kasneje, ko sta odraščali, pa sta, če sta prišli prej iz šole kot oče in mama iz službe, pripravljali tudi kosilo in pospravljali stanovanje. Informantka, ki je odraščala v času vojne, pove, da je bila delitev dela v njihovi družini odvisna od tega, kdo je imel v določenem obdobju njihovega življenja zaposlitev. Ko se je moral oče zaradi vojne situacije skrivati, je bila zaposlena mama in je oče opravljal gospodinjska opravila. Ko pa so se preselili v drugo državo, mama ni mogla dobiti zaposlitve in je zato opravljala gospodinjska opravila, medtem ko je oče delal. Pove, da imata oba starša visoko izobrazbo. Samo ena izmed informantk mlajše generacije delitev opravil v primarni družini v času otroštva opisuje v odvisnosti od spola. Informantkina družina prihaja iz vaškega okolja. Pri njih je bila vedno mama tista, ki je opravljala gospodinjska opravila ter skrbela za otroke. Prav tako pa je mati opravljala tudi kmetijska opravila. Medtem ko je oče opravljal samo dela izven hiše (*Mami je skrbela za otroke* (F113). *Mami je kuhala, prala* (F114). *Vse za gospodinjstvo. Dejansk čist us* (F115). *Poleg tega, da je skrbela za hišo in otroke, je skrbela za tasta in taščo* (F116). *Poleg tega je mami delala še vse uzuni. V štali, na travniku* (F117)).

Podobno izkušnjo imajo tudi tri informantke srednje generacije. Ena izmed njih prav tako prihaja iz vaškega okolja in opiše, da je bila mama od nekdaj gospodinja. Pove, da si oče nikoli ni prinesel niti krožnika na mizo, za vse so poskrbele ženske v njegovi bližini. Sicer pojasni, da

oče tega ni nikoli izrecno zahteval, ampak da je takšna tradicija in se zato spodobi, da ženske opravljajo gospodinjska opravila. Nobena izmed informantk srednje generacije torej ni opredelila, da bi bila delitev dela v primarni družini v času njenega otroštva neodvisna od spola, medtem ko so skoraj vse informantke mlajše generacije opredelile, da je bila delitev opravil v primarni družini v času otroštva neodvisna od spola. Lahko vidimo spreminjanje vlog med spoloma skozi čas in tudi vpliv okolja, saj sta dve informantki, ki prihajata iz podeželskega okolja, opisali, da ženska opravlja tradicionalne naloge ženske, torej je gospodinja in skrbi za otroke.

Podobno, kot so bila opravila v primarni družini razdeljena v času otroštva, so razdeljena tudi sedaj. Tam, kjer so bila že v otroštvu opravila razdeljena neodvisno od spola, je tako tudi danes. Ena izmed informantk mlajše generacije pove, da sta se starša ločila in sedaj oba živita sama. Ob tem izrazi presenečanje ob očetovi urejenosti stanovanja (*Ne, ampak ma oči use lepo spucan. Kuha. Sm presenečena* (B82)). Kar je dober pokazatelj, kako imajo ženske do moških nižja pričakovanja, kar se tiče urejenosti stanovanja. Ista informantka takoj zatem ugotovi, da gre za stereotip, da moški nimajo pospravljenih stanovanj in se ob tem tudi zamisli. Informantka, ki je opisala, da je v otroštvu vsa gospodinjska opravila opravljal mama, pove, da je tudi sedaj tako. Sprememba se kaže le v tem, da tudi s sestro opravljata gospodinjska opravila, saj želita razbremeniti mater, oče pa še vedno opravlja dela zunaj.

Nekatere izmed informantk mlajše generacije že živijo v samostojnih gospodinjstvih, druge pa živijo še pri starših. Informantke mlajše generacije, ki že živijo v samostojnem gospodinjstvu, povedo, da je pri sprejemanju odločitev pomembna prisotnost obeh, tako moškega kot ženske. Pomembno jim je, da se partnerja pogovorita in skupaj sprejmeta odločitev, sploh ko gre za kakšne večje projekte. Z njimi se strinjajo tudi informantke srednje generacije. Pomembno je, da sta si partnerja enakopravna pri odločanju. Informantka srednje generacije sicer pove, da s partnerjem skupaj sprejemata odločitve, vendar mora ona dati pobudo. Pove, da se partner ne zanima toliko, na primer glede odločitve, kam bosta odšla na morje in da ga mora ona motivirati. Izrazi, da jo to sicer moti, ampak se je tega navadila. Ena izmed informantk srednje generacije je mnenja, da bi lahko svojega partnerja pri sprejemanju odločitev preglasila, vendar se je zavestno odločila, da bo partnerja spodbujala, da se enakomerno vključuje v sprejemanje odločitev, saj ne želi ponavljati napak svoje matere. Informantka srednje generacije pove, da ji

je pomembno, da v sprejemanje odločitev glede večjih projektov, za katere se kot družina odločijo, vključi tudi otroka. Sicer pa informantke mlajše in srednje generacije vidijo pomembnost v iskanju kompromisa pri sprejemanju odločitev. Informantka mlajše generacije, ki še živi pri starših in prihaja iz podeželskega okolja, opiše, da mama za dovoljenje vedno sprašuje očeta, tudi glede tega, kakšen bo razpored dela in kaj se bo tisti dan kuhalo. Pove, da je imela vedno občutek, da mora mama za vse, kar počne, za mnenje in dovoljenje prositi očeta in da je vse odvisno od očetove volje. S čimer se strinja tudi informantka mlajše generacije iz družine ločenih staršev, saj se spominja, da je bil oče tisti, ki je imel v družini glavno besedo.

Porazdelitev financ je največ poudarjala informantka srednje generacije, ki je povedala, da ji je izredno pomembno, da ima svoj vir zaslužka, saj jo je tudi mama učila, da je finančna neodvisnost najbolj pomembna. Informantka mlajše generacije pa pove, da imata oče in mama ločena računa, da mama plačuje hrano, oče pa plačuje najemnino in stroške.

Ženske so opisale tudi delitev opravil v novi družini, torej delitev opravil v gospodinjstvu, katerega del so sedaj. Opisujejo, da so opravila neodvisna od spola, in sicer velja, da se partnerjem skupaj dogovorijo in si porazdelijo delo. Tako oba spola kuhata, skrbita za posodo, pospravljata itd. Informantka srednje generacije je opisala, da imata s partnerjem enakomerno porazdelitev dela, vendar si delo vedno razdelita na način, da partner opravi nakupovanje, ona pa bolj ostane doma (*Js sm bolj doma pa uredim perilo* (C123)). Enakomerno porazdelitev dela opiše na način, da ko ona nima časa in ne utegne pripraviti kosila ali pospraviti, takrat to stori partner, v nasprotnem primeru pa ta dela opravlja ona (*Če mam js kej obveznosti, pa tut on skuha kosilo* (C127)). Pove tudi, da je edino opravilo, ki ga opravlja samo ona, likanje oblačil. To razloži na način, da je ona za likanje bolj sposobna in da v splošnem moški niso primerni za likanje. Informantka srednje generacije pojasni, da sedaj sama skrbi za gospodinjstvo, saj partner dela v tujini. Sicer pa je, ko je bil partner doma, opravljal vsa gospodinjstva opravila. Pohvali ga, da je on najbolje posesal stanovanje, da ona ne zna tako dobro. Informantka srednje generacije pove, da njen partner nikoli ni pospravljala in sodeloval pri gospodinjstvih opravilih. Vendar ona tega tudi ne pričakuje od njega, saj je mnenja, da mora moški opravljati moška opravila, in sicer, da so to tehnična opravila in opravila okrog hiše. Prav tako pričakuje, da bo partner poskrbel za njen avto, medtem ko bo ona uredila dom.

Informantka mlajše generacije pove, da je delitev opravil v svoji novi družini podobna, kot je bila delitev opravil med njenim očetom in njeno mamo. V tem vidi vpliv vzorcev, ki jih je prinesla iz svoje družine, kar opredeli kot pozitivno. Nasprotno pa je z vzorci, ki jih je njen partner prinesel iz primarne družine nezadovoljna informantka srednje generacije. Urejanje doma naj bi bilo ženski nekaj rutinskega, pripisanega, medtem ko pri svojem partnerju opaža, da za vsako opravljeno gospodinjsko delo pričakuje pohvalo. To poveže s tem, da ga je tako naučila njegova mama, ki mu ni dovolila, da bi pospravljala doma, ker je moški. Nadaljuje, da njen partner pripravlja preproste večerje in da je v njihovem gospodinjstvu neenakomerna delitev dela. Partner pospravlja samo takrat, ko ima do tega voljo, in ne takrat, ko se izkaže potreba po opravljanju določenega gospodinjskega opravila. Želi si, da bi se v prihodnosti s partnerjem sproti dogovarjala, kaj bi kdo storil. Želela bi si, da bi si po prihodu iz službe delo sproti razdeljevala in da ne bi partner takoj po prihodu iz službe preostanka dneva preživel na kavču, kjer bi se sproščal, medtem ko bi ona opravljala gospodinjska opravila. Informantka srednje generacije pa je povsem zadovoljna, da njen partner skrbi za tehnična opravila, medtem ko ona skrbi za urejenost doma. Je mnenja, da je naloga ženske, da skrbi za gospodinjstvo in pripravi kosilo. Poudari, da so gospodinjska opravila ženska opravila. Med pogovorom svetuje tudi meni, da naj se učim od nje in tudi sama skrbim za gospodinjstvo, medtem ko bi moral moj partner skrbeti za tehnična opravila. Nasprotno pa se je odločila informantka srednje generacije, ko je po osnovanju svoje družine zaradi prenosa vzorcev iz svoje primarne družine imela občutek, da mora v celoti poskrbeti za svojo družino. A se je v določenem trenutku svojega življenja temu uprla in povsem spremenila svoje razmišljanje. Pravi, da še ni odkrila opravila, ki bi za dobro opravljeno nalogo potreboval točno določeni spolni organ. Informantka mlajše generacije pa pojasni, da sicer s partnerjem skupaj pospravljata, vendar se partner loti fizičnih opravil, ki jih ona ne dela.

Informantke mlajše generacije, ki še živijo s starši, pa so izrazile svoja pričakovanja glede delitve opravil v novi družini. Želijo si, da bi bila opravila enakomerno porazdeljena, da bi skupaj pospravljali. Ena izmed informantk mlajše generacije pa izraža željo po vključevanju otrok v opravljanje gospodinjskih opravil. Sodelovanje moškega pri gospodinjskih opravilih pa definira kot pomoč (*Mislm, mal je treba tut pomagat v gospodinjstvu* (F126)). Sodelovanje partnerja definira, da mora »malo« pomagati. To je informantka, ki je odraščala v družini, v kateri je vsa gospodinjska opravila opravljala mama.

Ker sem za informantke srednje generacije izbrala ženske, ki imajo tako hčerke kot sinove, me je zanimalo, kako se njihova pričakovanja do hčerk in sinov razlikujejo, če se. Informantka srednje generacije pove, da do sina in hčerke nima posebnih pričakovanj, želi si, da bi bila srečna in da bi sledila svojim sanjam. Želi si, da bi se spoštovala in bila samozavestna. Informantke srednje generacije ne razlikujejo, kakšno vlogo bi morala zavzeti hčerka in kakšno vlogo bi moral zavzeti sin. Povedo, da morata oba spola opravljati gospodinjska opravila, da veljajo enaki kriteriji za moške in ženske. Informantka, ki je tekom pogovora večkrat povedala, da ji je pomembna tradicija, to poudari tudi pri pričakovanjih do svojih otrok. Želi si, da bi otroka sledila tradiciji in si ustvarila družino, vendar ne pričakuje posebnih razlik med sinom in hčerko. Informantka srednje generacije, ki si prizadeva, da bi bila v družini enakomerna porazdelitev dela, pove, da bo svojo snaho, če jo bo imela, spodbujala k temu, da ne bo samo ona tista, ki bo opravljala gospodinjska opravila. Pove tudi, da je svojega sina naučila gospodinjskih opravil. Pričakuje, da se bodo njeni otroci, neodvisno od spola, skupaj dogovarjali o poteku dejavnosti. Samo ena informantka srednje generacije, ki se je tudi tekom pogovora zavzemala zato, da mora ženska opravljati gospodinjska opravila, moški pa tehnična opravila, pričakuje od svoje hčerke, da bo zavzela vlogo gospodinje. Želi si, da bi njena hči prevzela njene vzorce in da hčerka zavzame vlogo ženske (*D bo skrbela za gospodinjstvo pa družino* (II 16)). Od sina pa pričakuje, da bo svoji partnerki pomagal pri opravljanju gospodinjskih opravil, kar definira še ena informantka srednje generacije, ki pove, da pričakuje, da bo sin pomagal svoji ženi.

Ženske vidijo spremembe pri vlogi ženske skozi čas. Izboljšanje položaja žensk vidijo predvsem na področju zaposlovanja. Izpostavijo, da imajo sedaj ženske več možnosti, da se tudi poklic gospodinje uveljavlja v nekaterih državah in je tudi plačan. Razloge za izboljšanje položaja žensk vidijo v izobraževanju. Ženska danes ni samo gospodinja, njen položaj v preteklosti je bil slabši. Ženske na primeru svojih družin vidijo, da se je vloga ženske spremenila. Ena izmed informantk izpostavi, da so bili v preteklosti zaposleni samo moški, ženske pa so ostajale doma in so bile zato moškemu podrejene. Opiše, da je v njeni družini zaradi tradicije bilo tako, da so ženske stregle moškim. Informantka srednje generacije pove tudi, da so moški v preteklosti po opravljenem delu zavili v gostilno, ženske pa so popoldneve preživljale v kuhinji. Sprememb pa ženske ne zaznavajo na celotni družbeni ravni. Ponekod še vedno prevladuje tradicionalna vloga žensk in menijo, da je to odvisno tudi od okolja. Informantka srednje generacije izpostavi izkušnjo svojega očeta po smrti partnerke, da se je moral pri 83 letih priučiti vseh gospodinjskih

opravi in da ji je v enem pogovoru povedal, da je gospodinjsko delo res težko in nevidno, vendar tega prej ni opazil.

5 RAZPRAVA

Kot dejavnike, ki vplivajo na delitev opravil v družbi, ženske opredeljujejo vpliv tradicionalnih vlog, ki izvirajo iz preteklosti. Ženske so bile zaradi svoje biologije vezane na dom, saj so doma ostale, da so lahko skrbale za otroke. Moški so bili tisti, ki so domov prinašali denar. Biologija moških pa jim je že od nekdaj v prid, saj so fizično močnejši in lahko opravljajo fizična dela. Na ohranjanje tradicionalne delitve del pa vpliva socializacija, ki ženske vzgaja v gospodinje, moške pa v dominantne v vseh sferah družabnega življenja. Kot pravi Oakley (2000), na socializacijo otrok in sprejetje moške oziroma ženske vloge vplivamo že z dodeljevanjem igrač. Deklice se igrajo s punčkami, medtem ko se fantje igrajo s tehničnimi igrači.

Na utrjevanje delitve vlog vplivajo tudi verske ustanove, ki so posegle na vsa področja človekovega življenja in tudi določile razmerja med spoloma. Tradicionalne vloge se s pomočjo stereotipov še naprej utrjujejo. Informantke imajo deljeno mnenje, večina izmed njih se z delitvijo opravil v družbi ne strinja, nekaj informantk srednje generacije pa meni, da je takšna delitev opravil v družbi nepravilna. Kot moška opravila navedejo fizično delo, skrb za avto, zunanja dela, sproščanje v gostilnah, fizično delo na kmetiji. Kot ženska opravila vrednotijo skrb za družino, skrb za dom in gospodinjstva opravila, vzgojo otrok. Medtem ko nekatere informantke opravila dojemajo kot neodvisna od spola. Nekatere izmed žensk o izvoru delitve dela sploh niso razmišljanje, oziroma so povedale, da je tako že od nekdaj, kar je zapisala tudi Boh (1986). Tradicionalna delitev dela je v družbi že tako utrjena, da se vrednoti kot edino pravilna in samoumevna.

Ženske sodelovanje moškega pri gospodinjskih opravilih vrednotijo kot pomoč ženski. Kar pomeni, da je v prvi vrsti ženska tista, ki je zadolžena za opravljanje gospodinjskih opravil. Soudeležnost moškega se definira samo kot pomoč ženski in ne kot enakopraven doprinos moškega k skrbi za gospodinjstvo. Informantka srednje generacije je izpostavila tudi, da mora biti njej kot ženski opravljanje gospodinjskih opravil samoumevno, medtem ko moški po opravljenem gospodinjskem opravilu potrebuje pohvalo. Delo, ki ga opravi ženska, pa je povsem nevidno (Hrženjak, 2007). Oblačila se operejo sama, kosila se skuhajo sama, tudi stanovanje se pospravi samo od sebe.

Ženske od družbe dobivajo različna sporočila, kako bi morale kot ženske živeti. Med temi sporočili so najbolj pogosta tista, ki ženske postavljajo v vlogo gospodinje. Skrbeti bi morale za dom in družino. Ta pričakovanja družbe pa na ženske ustvarjajo pritisk, kako bi morale živeti svoje življenje. Kot povedo avtorice Renner, Sedmak, Švab in Urek (2006), je v slovenski družbi še vedno prisotno, da se tradicionalna družinska vloga in vloge ženske kot matere kuje v oblake.

V pričakovanjih žensk in njihovih družin se pojavljajo razlike. Njihove družine v nekaterih primerih zavzamejo stališče, da bi se kot ženske morale posvetiti materinstvu in skrb za gospodinjstvo. Zaradi materinstva pa bi morale zanemariti sebe in svoje potrebe ter spoštovati tradicijo. O tem govori tudi mit o delitvi dela po Oakley (2000), ki ženske postavi na položaj gospodinje in poudarja, da je nujno, da to vlogo tudi ohranjajo. Ženske pa si zase želijo, da bi bile enakopravne svojemu partnerju, uspešne na kariernem področju, želijo vzgajati svoje otroke, a hkrati skrbeti tudi zase in svoje potrebe. Različna pričakovanja pa nemalokrat vodijo v spore, ki za ženske pomenijo še dodaten pritisk. Zaradi tega se ženske slabo počutijo, občutijo jezo, so pod stresom in se morajo soočati s samo seboj. Nemalokrat pa se jim vzbuja tudi občutek krivde, ker ne živijo tako, kot bi od njih pričakovale njihove družine.

Ženske si kot idealno žensko predstavljajo tisto, ki je finančno neodvisna, se spoštuje, sledi svojim sanjam, je v partnerskem odnosu enakopravna, je vesela in pozitivna. Podobno razmišljajo tudi o idealnemu moškemu, ki ima po njihovem mnenju lastnosti, da se spoštuje, si v odnosu z žensko želi enakopravnosti in razume delitev dela. Medtem ko je za informantke srednje generacije idealna ženska takšna, da poleg vseh lastnosti, ki so jih naštele informantke mlajše generacije, zavzame vlogo matere in gospodinje. Idealnega moškega pa vidijo kot tistega, ki spoštuje svojo partnerko, ji pomaga ter opravlja moške naloge.

Na lastno identifikacijo vloge ženske vpliva vzgoja. Opazovanje deklic, ko njihova mati opravlja določena opravila in zavzame določeni položaj v partnerskem odnosu, vodi do tega, da tudi deklice v odrasli dobi zavzamejo podoben položaj kot njihova mati. Kar je izreden pokazatelj tega, da ženske za podrejenost in gospodinjsko vlogo vzgajajo prav ženske same. Strinjam se torej z Oakley (2000), ki pravi, da ženske k podrejeni vlogi vzgajajo ženske.

Matere so tudi kritične do svojih hčerk; po njihovem ne dosegajo kriterijev dobre gospodinje, saj jim ni najbolj pomembno, da je njihovo stanovanje pospravljeno in vsa oblačila zlikana. Matere svojim hčerkam vzbujaajo slabo vest, ker se v odrasli dobi ne vedejo tako, kot se vedejo

one. Ta sporočila ženske v veliki meri dobivajo s strani svojih mater in babic, ne s strani očetov ali dedkov.

Informantke srednje generacije v svojem življenju niso uresničile vseh svojih ambicij, saj so se mnogim željam in ciljem odrekale zaradi materinstva. Ena izmed informantk je tako 40 let delala v poklicu, ki je ni nikoli zanimal, ker si je bolj kot to, da bi opravljala svoj sanjski poklic, želela biti mati. Za slednje se je tudi odločila. Tudi ženske, ki so že imele družino, so se odrekale poklicnemu napredovanju zaradi skrbi za družino, ker so imele kot ženske občutek, da so dolžne poskrbeti za svojo družino v celoti. Informantke mlajše generacije ovire za doseganje svojih ciljev vidijo v utrjenih veljavah v družbi, da so visoki položaji rezervirani za moške in da kot ženska poklicno veliko težje napreduješ kot moški. Poleg tega pa se moraš kot ženska nenehno dokazovati, da si dovolj dobra.

Ženske mlajše generacije pozitivno dojemajo, da so ženske, da imajo materinski čut in čustveno vez z otrokom. Čeprav se velikokrat ženskam pripisuje, da imajo materinski gon zaradi katerega naj bi bolj skrbele za otroke, znanost obstoja materinskega gona še ni uspela dokazati. (Hampson in Hampson v Oakley, 2000, str. 1421). Ravno zato očetje, niso nič manj dolžni vzpostaviti dobro čustveno vez z otrokom, ne glede na to, da imajo drugačne biološke lastnosti (Oakley, 2000). Ženske imajo tako še vedno mitične predstave o materinskem čutu in čustveni navezanosti z otrokom, ki jo definirajo glede na spol.

Negativne lastnosti ženskosti so za nekatere informantke mlajše generacije biološke lastnosti, na primer vsakomesečna menstruacija. S strani medijev so podvržene pritisku, kakšnega videza bi morale biti kot ženske. Velikokrat pa so s strani moških in družbe podcenjene zaradi spola. Kot negativno pa informantke izpostavijo tudi, da smo ženske ženski največje sovražnice.

Informantke srednje generacije kot pozitivno lastnost izpostavijo, da imajo ženske močno intuicijo ter dobro razvit socialni čut. Kot pozitivno vidijo tudi to, da vzgajajo otroke. Ker so skozi celoten proces življenja zatirane s strani družbe in družine, kot pozitivno izpostavljajo subtilnejše razvite pristope, s katerimi so veliko dosegle v svojem življenju. Vendar se na tem mestu sprašujem, če bi bili ti subtilni pristopi sploh potrebni, če bi bila spola na vseh ravneh družbe bolj enakovredna.

Pri izpostavljanju negativnih lastnosti se v večini strinjajo z informantkami mlajše generacije, saj so tudi one nezadovoljne z biološkimi lastnostmi, kot je menstruacija. Kot negativno pa so izpostavile tudi, da morajo kot ženske skrbeti za gospodinjstvo in so dolžne spodbujati partnerja k opravljanju gospodinjskih opravil. Zanimivo je, da to sicer ocenjujejo negativno in se s tem ne strinjajo, kljub temu pa še vedno opredeljujejo takšna opravila kot ženska in ne spolno nevtralna. Tu je občutiti protislovje ali pa nemara nemoč, da bi si ženske izborile tisto, kar si v resnici želijo. Na nek način se je morda lažje zadovoljiti z mislijo, da tako pač je, da takšna delitev opravil obstaja že od nekdaj in se bo nadaljevala v nedogled, oziroma dokler ženske temu ne naredijo konec.

Neenakovrednost oziroma enakovrednost med spoloma se kaže na različnih ravneh družbe. Ženske izpostavljajo, da so za enako delo na enakem delovnem mestu plačane manj kot moški. Zaradi materinstva delodajalci neradi zaposlujejo ženske, ko so te v zreli dobi, da bi lahko imele družino. To moške ponovno postavlja v prednostni položaj. Moški tako v poklicni sferi hitreje napredujejo, saj tudi ne beležijo odsotnosti z dela, kot ženske, ki se za eno leto umaknejo iz poklicne sfere zaradi porodniškega dopusta. Čeprav imajo tudi moški možnost koriščenja porodniškega dopusta, se jih za to odloči malo. Ženske vidijo v enakovrednost v tem, da lahko volijo. Razloge za neenakovrednosti pa ženske prepoznavajo v tem, da so ženske vzgojene k podrejenosti.

Vzorci glede delitev opravil na ravni gospodinjstva, ki so jih ženske pridobile v času otroštva, so večinoma prenesle v svoje nove družine. Ženske, ki so odraščale v gospodinjstvih, kjer je bila delitev opravil neodvisna od spola, se zavzemajo za takšno delitev dela tudi v svoji družini in s tem nimajo težav. Ženske, ki so imeli v otroštvu za vzor tradicionalno delitev dela med moškim in žensko, so tradicionalno delitev dela prenesle v svoje nove družine. Nekaj pa se jih je temu tudi uprlo, vendar so pri spopadanju s tem imele več težav, predvsem zato, ker so od sebe kot ženske pričakovale, da morajo poskrbeti za svojo družino. Vlogo moških pa definirajo kot pomoč njim, ki so zadolžene za gospodinjska opravila, kar opredelijo tudi Renner, Sedmak, Švab in Urek (2006). Moški opravljajo tista gospodinjska opravila, ki se jim zdijo bolj prijetna, medtem ko ženske nimajo možnosti izbire. Ženske pa si breme naložijo tudi same; ena izmed informantk je mnenja, da likanje ni primerno za moške, saj pri likanju niso tako spretni. Zaznati

je, da so informantke mlajše generacije v večji meri navajene enakomerne delitve dela neodvisno od spola.

Čeprav so ženske srednje generacije svoje življenje v veliki meri preživele tudi kot gospodinje z občutkom dolžnosti za skrb za družino, sem pričakovala, da bodo imele potemtakem glede na svoje izkušnje drugačne želje za svoje otroke. Ena izmed informantk pa od svoje hčerke pričakuje, da bo zavzela tipično vlogo ženske, da bo gospodinja, ki bo dobro skrbela za svojo družino in otroke.

Intervju sem opravila z desetimi ženskami, vendar ocenjujem, da je vzorec premajhen, da bi rezultate lahko posplošila na celotno populacijo žensk v Sloveniji. Način obdelave podatkov in tudi sama izbira kvalitativne raziskave se mi zdi ustrezna, saj sem z besednimi opisi dobila veliko več, kot če bi izbirala številske podatke. Ženske so skozi svoje odgovore delile svoje izkušnje, primere iz vsakdanjega življenja in tudi svoje mišljenje. Kljub temu, da podatkov ne morem posplošiti na celotno populacijo, pa sem iz intervjujev dobila zanimive ugotovitve, ki se povezujejo s teorijo in tudi kažejo na željo žensk po spremembi. Pomembno se mi zdi, da se kot socialni delavci zavedamo neenakovrednosti med spoloma in ne jemljemo tega kot samoumevno. Pomembno je, da smo pozorni na razmerja moči v pogovorih z uporabniki.

6 SKLEPI

- Ženske v vsakdanjem življenju občutijo neenakovrednost med spoloma, ki se kaže na različnih ravneh. Najbolj to občutijo v profesionalni sferi, saj so slabše plačane kot moški, poleg tega pa je tudi napredovanje počasnejše kot pri moškem spolu.
- Zaradi svoje vzgoje so si naložile veliko bremena, kako se morajo kot ženske vesti v družbi. Od sebe pričakujejo, da bodo uspešne tako na profesionalnem področju kot tudi v zasebni sferi. Ker so ženske, čutijo pritisk, da morajo poskrbeti za svoje potomce, poskrbeti pa morajo tudi, da je njihov dom prijeten in urejen, saj so v družbi prisotni kriteriji, ki govorijo, ali so dobre gospodinje ali ne.
- Največ bremena pa so jim naložile prav njihove mame, saj so one tiste, ki so jih ženske opazovale v svojem otroštvu, ko so opravljale gospodinjska opravila in hkrati skrbele za družino ter bile v podrejenem položaju v odnosu s partnerjem. Njihove matere veliko pričakujejo od njih. Imajo določena pričakovanja, kako bodo živele kot ženske, kar dodatno utrdi še pritisk družbe, ki ga ženske občutijo.
- Da so ženske še vedno v neenakovrednem položaju, je zagotovo posledica tudi verskega prispevka, ki moške postavlja v dominanten položaj.
- Ženske so po eni strani s svojim položajem nezadovoljne, po drugi strani pa same od sebe pričakujejo, da se bodo vedle podobno, kot so se njihove mame. Nekatere izmed sogovornic so to ozavestile in tudi premagale, nekatere pa se za enakovrednost v partnerskem odnosu še borijo.
- Nekatere se strinjajo z delitvijo dela na moška in ženska opravila in pričakujejo, da bodo tudi njihove hčerke zavzele vlogo gospodinje in matere, ki bodo brezpogojno skrbele za svojo družino ter svoje želje in ambicije postavile v ozadje. Ženske so skozi svoje življenje zaradi materinstva in občutka dolžnosti v ozadje postavile svoje želje, se odrele nadaljnjemu izobraževanju ter poklicu, ki so si ga želele opravljati. V tem, da so se ženske, prepoznavajo tudi mnogo pozitivnih lastnosti. Izpostavljajo, da je sta tako nosečnost kot tudi samo materinstvo edinstveni obdobji.

- Pravijo, da so kot ženske, zato ker so bile skozi zgodovine zatirane, razvile sposobnosti za boj in so zato neverjetno močne. Izpostavijo, da so ženske manj egoistične in se ocenijo kot sposobne.
- Informantke srednje generacije vidijo mogoče spremembe pri generaciji mlajših žensk, ki res v nekaterih primerih živijo drugače.
- Mnoge od njih so zaposlene in opravljajo študijske obveznosti, zato si v izogib preobremenjenosti s partnerjem opravila delijo enakomerno, bolj v odvisnosti od časa. Kot pojasnilo za večjo enakovrednost med spoloma med mladimi izpostavljajo vpliv izobraževanja.

Vidimo, da se dogajajo spremembe, kar je zagotovo pozitivno. Ženske je potrebno na poti teh sprememb podpreti, predvsem pa jih opolnomočiti, da si na tej poti med seboj stojijo ob strani.

7 PREDLOGI

Izhajajoč iz vseh informacij iz raziskave imam več predlogov, ki bi pripomogli k večji enakovrednosti med spoloma:

- Prvi predlog je, da se ženske izobražuje in ozavešča o diskriminatornem obravnavanju v družbi. Z ozaveščanjem bi bilo potrebno začeti že na ravni osnovnošolskega šolanja ter nadaljevati v kasnejših letih. Ozaveščanje bi lahko širili tudi s kakšnimi akcijami: na primer ob dnevu žena bi lahko po spletu pošiljali osnovne informacije o diskriminaciji na podlagi spola.
- Kot drugi predlog navajam nevtrarno vzgojo otrok. Zakaj bi morale biti deklice oblečene v roza barvo in dečki v modro? Otrokom je potrebno pomagati, da razvijejo svoje osebnosti in se že od majhnega sami odločajo, kaj jim je všeč. Če je deklici najbolj všeč modra barva, ne vidim ovire, zakaj je ne bi nosila. Otrokom je potrebno nuditi možnost, da sami izberejo, katere aktivnosti bodo obiskovali, katere barve bodo imeli oblečene in s kakšnimi igračami se bodo igrali.
- Tretji predlog vidim v širjenju zavedanja še vedno prisotne neenakosti med spoloma, sploh ker je neenakost med spoloma ena največjih diskriminacij. Neenako razmerje moči med spoloma pa lahko vodi tudi v nasilje. Predlagam, da se mlade začne izobraževati o pomembnosti enakovrednosti že v osnovnošolskih klopih skozi različne delavnice, ki jih sedaj nudijo tudi nevladne organizacije. Literaturo o neenakosti med spoloma bi bilo potrebno vključiti (vsaj) v domače branje.
- Četrty predlog vidim v tem, da ženske postanemo ena drugi podpornice in ne »sovražnice«. Predlagam, da ženske odstopimo od pričakovanj, ki jih imamo do drugih žensk, in svojih prepričanj ne vsiljujemo drugim ženskam.
- Kot peti predlog navajam osredotočenost na novo osnivanje družine in gospodinjsko raven delitve opravil. Predlagam, da si spola enakovredno razdelita opravila v gospodinjstvu. Čisto preprosto se lahko to naredi s popisom opravil, ki jih j potrebno postoriti in jih nato razdeliti neodvisno od spola.

8 LITERATURA

1. Antić Gaber, M. (2011). *Slovenska politika - dobro zastražena moška trdnjava*. V M. Antić Gaber, (ur.). (2011). *Ženske na robovih politike* (str. 227-252). Ljubljana: Sophia
2. Ardener, S. (1997). *Women and Space: Around rule sand social maps*. New York: Oxford
3. Boh, K. (1986). Delitev dela v družini ali, kdo kaj dela? V A. Kranjc, (ur.), *Demokratska družina- kaj je to?* (str. 69 - 80). Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije.
4. Butler, J. (2001). *Težave s spolom: Feminizem in subverzija identitete*. Ljubljana: ŠKUC.
5. Haralambos, M., & Holborn, M. (1995). *Sociologija: Teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.
6. Hays-Gilpin, K., & S. Whitley, D. (2000). *Arheologija spolov*. Ljubljana: ŠKUD.
7. Hrznjak M. (2007). *Nevidno delo*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
8. Jogan, M. (1986). Demokratizacija družine in osvobajanje žensk. V A. Kranjc, (ur.), *Demokratska družina- kaj je to?* (str. 46-60). Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije.
9. Jogan, M. (2001). *Seksizem v vsakdanjem življenju*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
10. Jogan, M. (2013). Družbena ne(enakost) spolov v slovenski postsocialistični zavesti. *Teorija in praksa*, 50(1), 5-38.
11. Kanjuo-Mrčela, A., & Černigoj Sadar, N. (2006). Starši med delom in družino. *Teorija in praksa*, 43(5-6), 716-736.
12. Koletnik, A., Grm, A., & Gramc, M. (2006). *Vsi spoli so različni: transspolnost, transseksualnost in cispolna normativnost*. Ljubljana: Društvo Informacijski center Legebitra. Pridobljeno 14.06.2018 s strani <http://transakcija.si/wp-content/uploads/2016/05/Vsi-spoli-so-resnicni.pdf>
13. Kozmik, V., & Jeram, J. (1997). *Položaj žensk v Sloveniji v devetdesetih*: Poročilo urada za žensko politiko za obdobje 1990-1995. Ljubljana: Urad za žensko politiko.

14. Lamovec, T. (1994). Recenzija: Darja Zaviršek: *Ženske in duševno zdravje*. *Socialno delo*, 33(1), 64-67.
15. Leskošek, V. (2002). *Zavrnjena tradicija: Ženske in ženskost v slovenski zgodovini od 1890 do 1940*. Ljubljana: Založba/ *cf.
16. Leskošek, V. (2006). *Žensko gibanje in socialno delo*. V V. Leskošek, & D. Zaviršek (ur.), *Zgodovina socialnega dela v Sloveniji- Med družbenimi gibanji in političnimi sistemi* (str. 39-59). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
17. Leskošek, V. (2013). Pomen družbenih gibanj za socialno delo. *Socialno delo*, 52(2–3), 101-111.
18. Marjanovič Umek, L. (2004). Razvoj razlik med spoloma. V L. Marjanovič Umek, & M. Zupančič, (ur.). *Razvojna psihologija* (str. 495–509). Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
19. Marković, S. (1946). *Realna smer v znanosti in življenju*. Ljubljana: CZ.
20. Möller-Slawinski, H. (2016). *Stališča žensk in moški do enakosti spolov v Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Pridobljeno 11.6.2018 s http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/enake_moznosti/NFMPublikacijaRaziskavaSI.pdf
21. Oakley, A. (2000). *Gospodinja*. Ljubljana: Založba/*cf.
22. Podgornik, N. (2012). *Kriva je Eva*. Ljubljana: Založba Vega.
23. Renner, T., Sedmak, M., Švab, A., & Urek, M. (2006). *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Annales
24. Robnik, S. (2016). *Enakost spolov – (še)nedokončana zgodba*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
25. Smiljanić, D., & Mijušković, M. (1968). *Zakon in družina v zgodovini*. Ljubljana: DZS.
26. Statistični urad Slovenije. (2017). *Povprečna mesečna bruto plača žensk v 2016 v večini dejavnosti nižja od povprečne mesečne bruto plače moških*. Pridobljeno 1.4.2018 s <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/6987>

27. Šter, D. (2017). *Moških nekoliko več kot žensk le v treh državah članicah EU-28*. Pridobljeno 1. 4. 2018 s <http://www.stat.si/StatWebPDF/PrikaziPDF.aspx?id=6685&lang=sl>
28. Štular, J. (1998). Družbena konstrukcija spolne identitete. *Teorija in praksa*, 35(3), 441-454.
29. Ule, M. (1993). Psihologija sreče. *Psihološka obzorja* 2(1), 37-103.
30. Verginella, M. (2011). Vstop žensk v slovensko politično areno. V M. Antić Gaber, (ur.) (2011). *Ženske na robovih politike* (str. 3-20). Ljubljana: Sophia
31. *Zakon o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima* (2015). Ur. l. RS 1/2015. Pridobljeno 4.6. 2018 s strani <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2015-02-0001/>
32. Zavrišek, D. (2018). Zame je gibanje #jztudi tudi gibanje proti fašizmu. *Mladina* 3, 33-37.
33. Yates, T. (1993). *Frame works for an antropology of the body: Interpretative arheology*. Beig: Island & Oxford.

9 PRILOGE

9.1 Vprašalnik

Intervju s petimi ženskami iz srednje generacije (35-65 let)

- Na splošni družbeni ravni

Opravila

1. Kako izgleda delo/ opravila moških in žensk v družbi?
2. Kako gledate na delitev dela med moškim in žensko v družbi, če le ta obstaja?

Vloge

3. Kako je po vašem mnenju nastala delitev dela med moškim in žensko, oz. iz kje ta delitev izvira?
4. Katere vloge/naloge prepoznavate kot ženske vloge? Kaj je za vas »idealna ženska« in »idealni moški«?
5. Kako razumete vlogo ženske? Kako pa to vlogo razume družba v kateri živite? Kako pa vlogo ženske vidi vaša družina? In vaši prijatelji? Kako shajate s tem? Mislite, da izpolnujete pričakovanja ljudi okrog vas v tem smislu?

Lastna socializacija

6. Kako je potekala vaša vzgoja? S katerimi aktivnostmi ste se ukvarjali? Kako so vas starši oblačili (barve), kakšne igračke ste imeli?
7. Kako ste sprejeli te vloge? Kako so te vloge vplivale na vas in vaše življenje? Pri izbiri interesnih dejavnosti, poklica, materinske vloge ipd... ?Bi lahko navedli nekaj konkretnih primerov?

Vsakdan

8. Kako so družba in znanci vplivali na to, kako ste živele svoje življenje kot ženska? Ali je to, da ste ženska vplivalo na to, da ste sprejeli kakšno odločitev/oziroma je niste sprejeli? Ste imele kakšne želje/ambicije, pa jih zaradi vloge ženske niste mogle izpolniti?
9. Kako poteka vaš vsakdan glede na delitev dela? Kako bi potekal vaš idealen dan, v katerem bi lahko čisto same izbirale, kaj boste počele?
10. Kaj prepoznavate kot pozitivno oziroma negativno, v tem da ste ženska?
11. Ali menite, da sta spola danes v družbi enakovredna? Kako se to kaže v vsakdanjem življenju?

Na ravni gospodinjstva

12. Kako v vašem gospodinjstvu poteka običajen dan?
13. Kako je z odločanjem v vašem gospodinjstvu? Kako se to kaže?
14. Kaj pričakujete od svoje hčerke/snahe oziroma sina/zeta, katero opravila naj opravlja v svoji novi družini?

15. Če sedaj pogledamo nazaj v zgodovino, kaj bi lahko rekli o vlogah žensk, moških v preteklosti, kaj danes? Lahko opišete... Kako so se vloge žensk in moških v vaši okolici spreminjale skozi čas v opravljanju gospodinjskih opravil?

Intervju s petimi ženskami iz mlajše generacije (18-35 let)

Na splošni družbeni ravni

Opravila

1. Kako izgleda delo/ opravila moških in žensk v družbi?
2. Kako gledate na delitev dela med moškim in žensko v družbi, če le ta obstaja?

Vloge

3. Kako je po vašem mnenju nastala delitev dela med moškim in žensko, oz. iz kje ta delitev izvira?
4. Katere vloge/naloge prepoznavate kot ženske vloge? Kaj je za vas »idealna ženska« in »idealni moški«?
5. Kako razumete vlogo ženske? Kako pa to vlogo razume družba v kateri živite? Kako pa vlogo ženske vidi vaša družina? In vaši prijatelji? Kako shajate s tem? Mislite, da izpolnjujete pričakovanja ljudi okrog vas v tem smislu?

Lastna socializacija

6. Kako je potekala vaša vzgoja? S katerimi aktivnostmi ste se ukvarjali? Kako so vas starši oblačili (barve), kakšne igračke ste imeli?
7. Kako ste sprejeli te vloge? Kako so te vloge vplivale na vas in vaše življenje? Pri izbiri interesnih dejavnosti, poklica, materinske vloge ipd... ?Bi lahko navedli nekaj konkretnih primerov?
8. Kako so družba in znanci vplivali na to, kako živite svoje življenje kot ženska? Ali je to, da ste ženska vplivalo na to, da ste sprejeli kakšno odločitev/oziroma je niste sprejeli? Imate kakšne želje/ambicije, ki jih boste zaradi vloge ženske težje dosegle?

Vsakdan

9. Kako poteka vaš vsakdan glede na delitev dela? Kako bi potekal vaš idealen dan, v katerem bi lahko čisto same izbirale, kaj boste počele?
10. Kaj prepoznavate kot pozitivno oziroma negativno, v tem da ste ženska?
11. Ali menite, da sta spola danes v družbi enakovredna? Kako se to kaže v vsakdanjem življenju?

Na ravni gospodinjstva

1. Kako so bile naloge v vaši družini razdeljene v vašem otroštvu? Katere naloge v družini opravlja vaša mama in katere naloge opravlja vaš oče? Je sedaj kaj drugače, kot je bilo v otroštvu?
2. Kako pričakujete, da bodo(so) razdeljene naloge v vaši (novi) družini?
3. Kako je z odločanjem v vašem gospodinjstvu? Kako se to kaže?

4. Če sedaj pogledamo nazaj v zgodovino, kaj bi lahko rekli o vlogah žensk, moških v preteklosti, kaj danes? Lahko opišete... Kako so se vloge žensk in moških v vaši okolici spreminjale skozi čas v opravljanju gospodinjskih opravil?

9.2 Zapis intervjujev (vprašalnik D)

Zapis intervjuja D

- Lokacija intervjuja: Trbovlje
- Dan srečanja: 25.4.2018
- Trajanje intervjuja: 19 minut

Podatki o vprašancu:

- Spol: ženska
- Starostna skupina: 22
- Poklic/izobrazba: študentka predšolske vzgoje

Na splošni družbeni ravni

Opravila

1. Kako izgleda delo/ opravila moških in žensk v družbi?
Za mene je pol pol.(D1) Karkoli se dela se razdeli na polovico.(D2) Al doma, al pa tut uzuni. (D3)
2. Kako pa gledaš ti na delitev dela med moškim in žensko v družbi, se ti zdi, da obstaja?
Ja pač folk deli del itak. (D4)Še zmeram jih ma ful prepričanje, da so ženske za domača opravila.(D5) Medtem ku moški so pa bul za ta zunanja opravila okrog bajte.(D6)

Kaj pa ti misliš o tem?

To se men zdi katastrofa.(D7)

Zakaj?

Ker se mi zdi, da dejansko smo enakopravni.(D8) Tku notr v stanovanju razmečeta stvari oba in zato jih bota tut oba pospravla,(D9) pa obadva jeta zato bota oba skuhala.(D10) Obadva umažeta posodo, zato jo bota tut obadva pomila.(D11) Isto okol zuni, če maš hišo. Obadva mata hišo in če je treba kej uzuni nrdit si tu razdelita. (D12)

Vloge

3. Kako pa misliš, da je nastala ta delitev dela?
Pomoje od včasih, ko so mele ženske, so ble brez pravic.(D13) So ble gospodinje, moški so pa prinašal denar in zato ker so delal, niso rabl doma nč nrdit.(D14) Ženske so se pa smatrale, če so doma, da so morale za vse poskrbet.(D15)

Zakaj pa misliš, da je sploh prišlo do tega, da so moški delali, ženske pa ostajale doma?

Dejansk ne vem. (D16)

Si o tem kdaj razmišljala?

Res nisem razmišljala.(D17)

4. Katere vloge/naloge prepoznavate kot ženske vloge?
Kuhanje(D18), pranje(D19), likanje(D20), skrb za otroke(D21)...

Kaj je zate »idealna ženska«? Kako si jo predstavljaš?

Predstavljam si jo z močno hrbtenico(D22), da se zna postavt zase(D23), da se cen,(D24) da se spoštuje in da ne pusti drugim, da bi jo s svojimi prepričanji potlačil dol.(D25)

Kaj pa »idealni moški«?

Idealni moški pa na isti način(D26), da spoštuje sam sebe(D27), ma hrbtenico(D28), da spoštuje vse ženske(D29). Isto ku ženska. Isto mislim za oba.(D30)

5. Kako razumete vlogo ženske?
Vloga ženske se mi zdi takšna vloga kukr od moškega.(D31) Da pač delata obadva(D32), da služi dnar(D33), da sledita svojm ambicijam(D34). Da poskrbi za polovico dela doma(D35), polovico dela z otroci(D36)m, če si ga želi met sploh.(D37) Da slediš svojem sanjam...(D38)

Kako pa to vlogo razume tvoja družina? Babice, dedki, oče, mama, tašča...?

Oči pa mami delujta na tak način kukr sm ti do zdej opisala(D39), tku da dejansk mamu enak prepričanje.(D40) Babica recimo ma že drgač.(D41) Babica misli, da je razlika med moškim pa med žensko.(D42)

Kako si pa dobila takšen vtis?

Recimo ko pride na obisk pa velikrt moj partner pospravlja stvari, al pa jo on postreže pa se večkrat pošali, ampak se mi zdi, da je to takšna šala, da je resnica v njej. (D43)Velikrat reče, da ne more vse partner delat, sej si ti dons doma.(D44) Medtem pa recimo tašča ma tut drugačn razmišljanje.(D45) Sicer mi ni tega nikol odkrit pokazala.(D46) Bolj proti svoji tašč.(D47) Mi je torej mama od mojga partnerja povedala, da ji ne paše, da on tut doma kuha pa pospravlja,(D48) da bi ga js morala njega porihtat doma.(D49)

Kaj pa širša družba?

Se mi zdi, da je odvisno od generacije(D50) pa izborazbe(D51) pa tut od socialnega statusa vpliva na to razmišljanje.(D52) Pa tut vera se mi zdi, da velik vpliva na to. (D53)Tku, da čist odvisn. Se mi zdi, da se dost spreminja, predvsem pr mladih.(D54) Ampak se zdej mladi dost izobražujemo, tko da prihaja do sprememb. (D55)

Kako shajaš s tem? Recimo prej si naredila primer za taščo pa babico?

Na začetki so me take stvari predvsem jezile.(D56) Bla sm jezna, da nekdo še vedno razmišlja na ta način. (D57)Pa da sami sebe dajejo v nek položaj, v katerem ne bi rabl bit.(D58) Zdej pa dejansko to nekaj kr sprejemem, povem svoje mnenje.(D59) Stojim trdno za tem kar mislim in to tut povem. (D60)

Lastna socializacija

6. Zdej pa če se malo dotaknemo še tvoje vzgoje... Kako je potekala tvoja vzgoja?
Moja vzgoja je potekala. Mam očeta in mamo, pa sestro. Pri nas doma se je delo vedno enakovredno delilo.(D61) Vsak je mel nek del, ku ga je moru opravit doma. (D62)

S katerimi aktivnostmi si se ukvarjala?

Večinoma so ble to športne aktivnosti. Gimnastika, košarka.(D63) Pa tut pela sm, hodila sem na pevske. (D64)

Če se poskusiš spomnit kakšnih slik iz otroštva, v kaj si bla oblečena?

Večinoma bolj v športnih oblačilih.(D65) V različnih barvah. Od modre do roza, bele. Čist različen.(D66)

kakšne igračke si imela? Mogoče če se probaš spomnit svojih pet najljubših igračk iz otroštva?

Definitivno je bla dojenček ena izmed prvih.(D67) Pol so ble figurice dinozavru(D68), pa tovarnjaki preklonpiki(D69), barbike tut. (D70)Pa žoga no.(D71)

7. Kako si sprejeli to vloge ženske? Se ti zdi, da kej vpliva na tvoje življenje?
Se mi zdi, ne preveč. Niti se nism obremenjevala s tem. (D72)

Pri izbiri interesnih dejavnosti, poklica ?

Vedno sm mela rada otroke, pa to ne povezujem s tem, da sm ženska.(D73) Tut moški majo ful radi otroke.(D74) Da jih ma dost. Zdi se mi, da je to bolj od osebnosti odvisn..(D75) Mislim, da ni moj spol vplivu na tu. (D76)

8. Kako so družba in znanci vplivali na to, kako živiš svoje življenje kot ženska?
Ja so vplival, recimo predvsem pred vzgoje.(D77) Odvisn je kako te vzgajajo, kua ti privzgjojijo. (D78)Lih tku družba.(D79) Prijatelji recimo. Po navadi si ustvariš krog prijateljev, ki razmišlja podobno kot ti. In en na družga vplivate na ta način kot tut sam razmišljate.(D80)

Ali je mogoče kakšna odločitev, ali pa bo v prihodnosti, da jo boš zato ker si ženska, drugače sprejela? Al pa kake ambicije?

Se mi zdi, da so neke ovire.(D81) Če sama sebe pogledam, se mi ne zdi, da bi js sama pred sabo vidla kake ovire.(D82) To je odvisn od osebnosti, kuk sebe spoštuješ pa misliš, da si vredn.(D83) Ampak se mi zdi, da kake ženske, ku se pa bul podrejajo tem pritiskam, da pa kr zna vplivat na njih.(D84) Recimo tut visoke položaje še vedno zasedajo moški. (D85)Tko, da če ma kdo kake ambicije v tej smeri, zna bit težava zrd spola. (D86)

Vsakdan

9. Kako poteka tvoj vsakdan ?
Ponavad zjutri ustanem, spijem kavo. Se pripravim, se naličim. Grem na faks, grem domov, učas grem v službo.(D87) Če nimam službe pa probam preživet aktivno ta čas.(D88)

Kako bi potekal tvoj idealen dan, v katerem bi lahko čisto sama izbirala kaj bi počele?

Moj idealen dan, se ne bi nč razlikoval od tega. Ker počnem stvari, ki jih mam rada. (D89) Edin manj časa bi preživela v službi, ampak itak denar potrebuješ. (D90) Sm zlo zadovoljna s svojimi dnevi. (D91)

10. Kaj prepoznaš kot pozitivno, v tem da si ženska?

Pozitivno se mi zdi, da smo me noseče. Da me nosimo otroka. To se mi zdi nekaj posebnega in to ne bi zamenjala. (D92)

Kaj pa kot negativno?

Js sm kr rada ženska, ni nč kej negativnga. (D93) Edin te norme mi grejo na živce, sploh na socialnih omrežij, nek pritisk s strani mediju. (D94)

11. Ali meniš, da sta spola danes v družbi enakovredna? Kako se to kaže v vsakdanjem življenju?

Recimo v visokih položajih vidimo preveč moških. (D95) Pa tut glede plač, so moški več plačan. Čeprov delata dva enak del. (D96)

Na ravni gospodinjstva

5. Kako so bile naloge v tvoji družini razdeljene v vašem otroštvu?

Vsak je mel svoj opravil. (D97) Mami je ponavad bul brisala prah pa okne pa take stvari. (D98) Oči je večinoma kuhu, (D99) mami ni tuk velik, je pa mami skrbea za posodo. (D100) Oči je recimo sesau, (D101) mami je pa brisala po tleh. (D102) Ampak vse odvisn kako sta bla v službi. (D103) Js pa sestra smo skrbele za svojo sobo, (D104) pa kasneje tudi za kuhanje (D105), brisanje prahu. (D106)

Jesedaj kaj drugače, kot je bilo v otroštvu?

Nč še vedno obadva delata vse. (D107) Oči sicer res bul kuha, mami pa bul za posodo skrbi. (D108)

6. Glede na to, da si že ustvarjaš svojo družino, kako so naloge razdeljene v tvoji novi družini?

Se mi zdi dost podobn, da si dost deliva. (D109) Js recimo kuham, ker več znam. (D110) On pa pomiva posodo in jo pospravlja. (D111) Glede n tu d sm js vč odsotna od doma, večino časa pol on kej posprav. (D112) Č sm pa js duma, pa js te stvari nrdim. (D113) Podobn kukr je blo v mojem otroštvu. (D114)

7. Kako je z odločanjem v tvojem novem gospodinjstvu? Kako se to kaže?

Ponavad če je neka taka odločitu se pogovoriva in se glede na to odločva. (D115) Nikol se ne odloč en sam. (D116)

8. Če sedaj pogledamo nazaj v zgodovino, kaj bi lahko rekla o vlogah žensk, moških v preteklosti, kaj danes? Lahko opišete... Kako so se vloge žensk in moških v tvoji okolici spreminjale skozi čas v opravljanju gospodinjskih opravil?

Spremenile so se, zdej ne vse povsod. (D117) Recimo za Slovenijo so se dost spremenile. (D118) Zdej je večina žensk zaposlenih in se delo deli na pol. (D119) Čeprov so pa še vedno nekatere, ne vem a po svoji želji al po želji drugih ostanejo doma in skrbijo za otroke. (D120)

9.3 Kodirni listi

9.3.1 Odprto kodiranje

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Nadkategorija	Tema
D1	<i>Za mene je pol pol.</i>	Enakomerna razdelitev dela	Neodvisno od spola	Delitev opravil v družbi	Opravila
D2	<i>Karkoli se dela, se razdeli na polovico.</i>	Enakomerna razdelitev dela	Neodvisno od spola	Delitev opravil v družbi	Opravila
D3	<i>Al doma al pa tut uzuni.</i>	Enakomerna razdelitev dela	Neodvisno od spola	Delitev opravil v družbi	Opravila
D4	<i>Ja pač folk deli del itak.</i>	Ljudje delijo delo	Vpliv spola	Delitev opravil v družbi	Opravila
D5	<i>Še zmeram jih ma ful prepričanje, da so ženske za domača opravila.</i>	Gospodinjska opravila	Žensko opravilo	Delitev opravil v družbi	Opravila
D6	<i>Medtem ku moški so pa bul za zunanja opravila okrog bajte.</i>	Zunanja dela	Moško opravilo	Delitev opravil v družbi	Opravila
D7	<i>To se men zdi katastrofa.</i>	Nesmiselna	Osebnostno mnenje	Delitev opravil v družbi	Opravila
D13	<i>Pomoje od včasih, ko so mele ženske, so ble brez pravic.</i>	Ženske niso imele pravic	Vpliv zgodovine	Izvor delitve dela	Opravila
D14	<i>So ble gospodinje, moški so pa prinašal denar in zato, ker so delal, niso rabl doma nč nrdit.</i>	Ženske gospodinje, moški prinašalci denarja.	Vpliv zgodovine	Izvor delitve dela	Opravila
D15	<i>Ženske so se pa smatrale, če so doma, da so morale za vse poskrbet.</i>	Ženske gospodinje	Vpliv zgodovine	Izvor delitve dela	Opravila
D16	<i>Dejansk ne vem.</i>	Ne ve iz kje to izhaja	Vpliv zgodovine	Izvor delitve dela	Opravila
D17	<i>Res nism razmišljala.</i>	O tem ni razmišljala	Vpliv zgodovine	Izvor delitve dela	Opravila
D18	<i>Kuhanje</i>	Gospodinja	Pričakovanja do ženske	Vloga ženske	Vloge
D19	<i>Pranje</i>	Gospodinja	Pričakovanja do ženske	Vloga ženske	Vloge

D20	Likanje	Gospodinja	Pričakovanja do ženske	Vloga ženske	Vloge
D21	Skrb za otroke	Gospodinja	Pričakovanja do ženske	Vloga ženske	Vloge
D22	Predstavljam si jo z močno hrbtenico,	Samosvoja	Pričakovanja do ženske	Idealna ženska	Vloge
D23	Da se zna postavt zase	Samosvoja	Pričakovanja do ženske	Idealna ženska	Vloge
D24	Da se cen	Samospoštovane	Pričakovanja do ženske	Idealna ženska	Vloge
D25	Da se spoštuje in ne pusti drugim, da bi jo s svojimi prepričanji potlačil dol.	Samospoštovane	Pričakovanja do ženske	Idealna ženska	Vloge
D26	Idealen moški pa na isti način.	Enako kot idealna ženska	Pričakovanja do moškega	Idealni moški	Vloge
D27	Da spoštuje sam sebe,	Samospoštovane	Pričakovanja do moškega	Idealni moški	Vloge
D28	Ma hrbtenico,	Močen	Pričakovanja do moškega	Idealen moški	Vloge
D29	Da spoštuje vse ženske	Spoštuje ženske	Pričakovanja do moškega	Idealen moški	Vloge
D30	Isto ku ženska, isto mislim za oba.	Enako kot idealna ženska	Pričakovanja do moškega	Idealen moški	Vloge
D31	Vloga ženske se mi zdi takšna vloga kukr od moškega.	Enaka	Pričakovanja do ženske in moškega	Neodvisno od spola	Vloge
D32	Da pač delata obadva,	Delo	Pričakovanja do ženske in moškega	Neodvisno od spola	Vloge
D33	Da služta dnar,	Služenje denarja	Pričakovanja do ženske in moškega	Neodvisno od spola	Vloge
D34	Da sledita svojim ambicijam.	Skrb zase	Pričakovanja do ženske in moškega	Neodvisno od spola	Vloge
D35	Da poskrbi za polovico dela doma,	Skrb za gospodinjstvo	Pričakovanja do ženske in moškega	Neodvisno od spola	Vloge
D36	Polovico dela z otroki,	Vzgoja	Pričakovanja do ženske in moškega	Neodvisno od spola	Vloge
D37	Če si ga želi met sploh.	Skrb zase	Pričakovanja do ženske in moškega	Neodvisno od spola	Vloge
D38	Da slediš svojem sanjam.	Skrb zase	Pričakovanja do ženske in moškega	Neodvisno od spola	Vloge
D39	Oči pa mami delujeta na tak način kukr sm ti do zdej opisala.	Enaka kot moja	Pričakovanja družine	Vloga ženske	Vloge
D40	Tku d dejansk mamo enako prepričanje.	Enaka kot moja	Prepričanja družine	Vloga ženske	Vloge

D41	Babica recimo ma že drugač.	Drugačno prepričanje babice	Prepričanja družine	Vloga ženske	Vloge
D42	Babica misl, da je razlika med moškim pa med žensko.	Drugačno prepričanje babice	Prepričanja družine	Vloga ženske	Vloge
D43	Recimo ko pride na obisk, pa velikrt moj partner pospravla stvari al pa jo on postreže, pa se večkrat pošali, ampak se mi zdi, da je takšna šala, da je resnica v njej.	Prigovarjanje	Vpliv različnih pričakovanj	Vloga ženske	Vloge
D44	Velikrat reče, da ne more vse partner delat, sej si ti dons doma.	Nestrinjanje	Vpliv različnih pričakovanj	Vloga ženske	Vloge
D45	Medtem pa tašča ma tut drugačn razmišljanje.	Drugačno razmišljanje tašče	Pričakovanja družine	Vloga ženske	Vloge
D46	Sicer mi ni tega nikol odkrit pokazala.	Indirektno sporočanje	Vpliv različnih pričakovanj	Vloga ženske	Vloge
D47	Bolj proti svoji tašči.	Indirektno sporočanje	Vpliv različnih pričakovanj	Vloga ženske	Vloge
D48	Mi je torej mama od mojga partnerja povedala, da ji ne paše, da on tut doma kuha pa pospravla.	Nestrinjanje	Vpliv različnih pričakovanj	Vloga ženske	Vloge
D49	Da bi ga js morala njega porihitat doma.	Pričakovanje tašče, da poskrbi za partnerja	Pričakovanja družine	Vloga ženske	Vloge
D50	Se mi zdi, da je odvisno od generacije.	Odvisno od generacije	Pričakovanja družbe	Vloga ženske	Vloge
D51	Pa izobrazbe	Odvisno od izobrazbe	Pričakovanja družbe	Vloga ženske	Vloge
D52	Pa tut od socialnega statusa, vpliva na to razmišljanje.	Odvisno od socialnega statusa	Pričakovanja družbe	Vloga ženske	Vloge
D53	Pa tut vera se mi zdi, da velik vpliva na to.	Odvisno od vere	Pričakovanja družbe	Vloga ženske	Vloge
D54	Tku, da čist odvisn. Se mi zdi, da se dost spreminja. Predvsem pri mladih.	Pri mladih	Spreminjanje pričakovanj	Vloga ženske	Vloge

D55	Ampak se zdej mladi dost izobražujemo, tko da prihaja do sprememb.	Zaradi izobraževanja	Spreminjanje pričakovanj	Vloga ženske	Vloge
D56	Na začetki so me take stvari predvsem jezike.	Občutenje jeze	Vpliv različnih pričakovanj	Vloga ženske	Vloge
D57	Bila sem jezna, da nekdo še vedno razmišlja na ta način.	Občutenje jeze	Vpliv različnih pričakovanj	Vloga ženske	Vloge
D58	Pa da sami sebe dajejo v nek položaj, v katerem ne bi rabl bit.	Prilagoditev žensk	Vpliv različnih pričakovanj	Vloga ženske	Vloge
D59	Zdej pa dejansko to nekaj kr sprejemem, povem svoje mnenje.	Povem svoje mnenje	Vpliv Različnih pričakovanj	Vloga ženske	Vloge
D60	Stojim trdno za tem kar mislim in to tut povem.	Povem svoje mnenje	Vpliv različnih pričakovanj	Vloga ženske	Vloge
D61	Moja vzgoja je potekala; mam očeta in mamo, pa sestro. Pri nas doma se je delo vedno enakovredno delilo.	Delitev gospodinjskih opravil	Neodvisno od spola	Vzgoja	Lastna socialzacija
D62	Vsak je mel nek del, ku ga je moru opravt doma.	Vsak je bil zadolžen za določeno opravilo	Gospodinjska opravila	Vzgoja	Lastna socialzacija
D63	Večinoma so ble to športne aktivnosti. Gimnastika, košarka.	Športne aktivnosti	Interesne dejavnosti	Vzgoja	Lastna socialzacija
D64	Pa tut pela sm, hodila sm na pevske.	Petje	Interesne dejavnosti	Vzgoja	Lastna socialzacija
D65	Večinoma bolj v športnih oblačilih.	Športna	Oblačila		
	Vzgoja	Lastna socialzacija			
D66	V različnih barvah. Od modre do roza, bele. Čist različen.	Različne barve	Oblačila	Vzgoja	Lastna socialzacija
D67	Defiitivno je bla dojenček ena izmed prvih.	Dojenček	Igračke	Vzgoja	Lastna socialzacija

D68	Pol so ble figurice dinozavru.	Figurice dinozavrov	Igračke	Vzgoja	Lastna socializacija
D69	Pa tovarnjaki preklopniki.	Tovornjaki preklopniki	Igračke	Vzgoja	Lastna socializacija
D70	Barbike tut.	Barbike	Igračke	Vzgoja	Lastna socializacija
D71	Pa žoga no.	Žoga	Igračke	Vzgoja	Lastna socializacija
D72	Se mi zdi, ne preveč. Niti se nism obremenjevala s tem.	Se ni obremenjevala	Samoidentifikacija	Vloga ženske	Lastna socializacija
D73	Vedno sm mela rada otroke, pa to ne povezujem s tem, da sm ženska.	Ljubezen do otrok	Kariera	Vloga ženske	Lastna socializacija
D74	Tut moški majo ful radi otroke.	Ljubezen do otrok	Kariera	Neodvisno od spola	Lastna socializacija
D75	Zdi se mi, da je to bolj od osebnosti odvisn.	Odvisno od osebnosti	Kariera	Neodvisno od spola	Lastna socializacija
D76	Mislm, da ni moj spol vplivu na tu.	Odvisno od osebnosti	Kariera	Neodvisno od spola	Lastna socializacija
D77	Ja so vplival, recimo predvsem prek vzgoje.	Oče in mama	Pomembni odrasli	Vzgoja	Lastna socializacija
D78	Odvisn je kako te vzgajajo, kua ti privzgojijo.	Oče in mama	Pomembni odrasli	Vzgoja	Lastna socializacija
D79	Lih tku družba	Razmišljanje	Vpliv okolice	Vloga ženske	Lastna socializacija
D80	Prijatelji recimo. Po navadi si ustvariš krog prijateljev, ki razmišlja podobno kot ti. In en na družga vplivate na ta način kot tut sam razmišljate.	Prijatelji	Vpliv okolice	Vloga ženske	Lastna socializacija
D81	Se mi zdi, da so neke ovire.	Ovire	Kariera	Neodvisno od spola	Lastna socializacija

D82	Če sama sebe pogledam, se mi ne zdi, da bi js sama pred sabo vidla kake ovire.	Ovire	Kariera	Neodvisno od spola	Lastna socializacija
D83	To je odvisn od osebnosti, kuk sebe spoštujes pa misliš, da si vredn.	Odvisno od osebnosti	Kariera	Neodvisno od spola	Lastna socializacija
D84	Ampak se mi zdi, da kake ženske, ku se pa bul podrejajo tem pritiskam, da pa kr zna vplivat na njih.	Odvisno od osebnosti	Kariera	Neodvisno od spola	Lastna socializacija
D85	Recimo tut visoke položaje še vedno zasedajo moški.	Moški kot direktorji	Neenakopravnost	Spol	Vsakdan
D86	Tko, da če ma kdo kake ambicije v tej smeri, zna bit težava zrd spola.	Visoki položaji nedostopni ženskam	Ambicije	Spol	Vsakdan
D87	Ponavad zjutri ustanem, spijem kavo. Se pripravim, se naličim. Grem na faks, grem domov, učas grem v službo.	Študijske in službene obveznosti	Študij in služba	Opis dneva	Vsakdan
D88	Če nimam službe pa probam preživet aktivno ta čas.	Aktivno preživljanje	Prosti čas	Opis dneva	Vsakdan
D89	Moj idealen dan, se ne bi nč razlikoval od tega. Ker počnem svari, ki jih mam rada.	Zadovoljstvo	Vrednotenje	Opis dneva	Vsakdan
D90	Edin manj časa bi preživela v službi, ampak itak denar potrebuješ.	Manj časa v službi	Želje	Opis idealnega dne	Vsakdan
D91	Sm zlo zadovoljna s svojimi dnevi.	Zadovoljstvo	Vrednotenje	Opis dneva	Vsakdan
D92	Pozitivno se mi zdi, da smo me noseče. Da me nosmo otroka. To se mi zdi nekaj posebnega in to ne bi zamenjala.	Nosečnost	Pozitiven vidik	Biti ženska v vsakdanjem življenju	Vsakdan
D93	Js sm kr rada ženska, ni nč kej negativnega.	Vse	Pozitiven vidik	Biti ženska v vsakdanjem življenju	Vsakdan

D94	Edin te norme mi grejo na živce, sploh na socialnih omrežjih, nek pritisk s strani mediju.	Lepotni ideali	Negativen vidik	Biti ženska v vsakdanjem življenju	Vsakdan
D95	Recimo v visokih položajih vidimo preveč moških.	Visoki položaji rezervirani za moške	Kariera	Enakovrednost med spoloma	Vsakdan
D96	Pa tut glede plač, so moški več plačani. Čeprov delata dva enak del.	Razlike v plačilu	Kariera	Enakovrednost med spoloma	Vsakdan
D97					
	Vsak je mel svoj opravil.	Enakomerna razdelitev	Neodvisno od spola	Delitev opravil v primarni družini v času otroštva	Na ravni gospodinjskega
D98	Mami je ponavadi brisala prah pa okne pa take stvari.	Brisanje prahu	Neodvisno od spola	Delitev opravil v primarni družini v času otroštva	Na ravni gospodinjskega
D99	Oči je večinoma kuhar.	Kuhanje	Neodvisno od spola	Delitev opravil v primarni družini v času otroštva	Na ravni gospodinjskega
D100	Mami ni tukaj velik, je pa mami skrbela za posodo.	Pomivanje posode	Neodvisno od spola	Delitev opravil v primarni družini v času otroštva	Na ravni gospodinjskega
D101	Oči je recimo sesal,	Sesanje	Neodvisno od spola	Delitev opravil v primarni družini v času otroštva	Na ravni gospodinjskega
D102	Mami je pa brisala po tleh.	Brisanje po tleh	Neodvisno od spola	Na ravni gospodinjskega	Delitev opravil v primarni družini v času otroštva
D103	Ampak vse odvisno kako sta bila v službi.	Odvisno od obveznosti	Neodvisno od spola	Delitev opravil v primarni družini v času otroštva	Na ravni gospodinjskega

D104	Js pa sestra smo skrbele za svojo sobo,	Sodelovanje otrok	Neodvisno od spola	Delitev opravil v primarni družini v času otroštva	Na ravni gospodinjstva
D105	Pa kasneje tut za kuhanje,	Sodelovanje otrok	Neodvisno od spola	Delitev opravil v primarni družini v času otroštva	Na ravni gospodinjstva
D106	Brisanje prahu.	Sodelovanje otrok	Neodvisno od spola	Delitev opravil v primarni družini v času otroštva	Na ravni gospodinjstva
D107	Nč še vedno obadva delata vse.	Enakomerna razdelitev	Neodvisno od spola	Delitev opravil sedaj	Na ravni gospodinjstva
D108	Oči sicer res bul kuha, mami pa bul za posodo skrbi.	Enakomerna razdelitev	Neodvisno od spola	Delitev opravil sedaj	Na ravni gospodinjstva
D109	Se mi zdi dost podobn, da si dost deliva.	Podobno kot v primarni družini	Vpliv vzgoje	Delitev opravil v novi družini	Na ravni gospodinjstva
D110	Js recimo kuham, ker več znam.	Kuhanje	Neodvisno od spola	Delitev opravil v novi družini	Na ravni gospodinjstva
D111	On pa pomiva posodo in jo pospravlja.	Skrb za posodo	Neodvisno od spola	Delitev opravil v novi družini	Na ravni gospodinjstva
D112	Glede n tu da sm js vč odsotna od doma, večino časa pol on kej posprav.	Odvisno od časovne razpoložljivosti	Neodvisno od spola	Delitev opravil v novi družini	Na ravni gospodinjstva
D113	Če sm pa js duma, pa js te stvari nrdim.	Odvisno od časovne razpoložljivosti	Neodvisno od spola	Delitev opravil v novi družini	Na ravni gospodinjstva
D114	Podobn kukr je blo v mojem otroštvu.	Podobno kot v primarni družini	Vpliv vzgoje	Delitev opravil v novi družini	Na ravni gospodinjstva
D115	Ponavad če je neka taka odločitu se pogovoriva in se glede na to odločva.	Iskanje kompromisa	Neodvisno od spola	Sprejemanje odločitev	Na ravni gospodinjstva
D116	Nikol se ne odloč en sam.	Prisotnost obeh	Neodvisno od spola	Sprejemanje odločitev	Na ravni gospodinjstva

D117	Spremenile so se, zdej ne vse povsod.	Nekje ja	Vpliv okolja	Spreminjanje vloge žensk skozi čas	Na ravni gospodinjstva
D118	Recimo za Slovenijo so se dost spremenile.	V Sloveniji	Vpliv okolja	Spreminjanje vloge žensk skozi čas	Na ravni gospodinjstva
D119	Zdej je večina žensk zaposlenih in se delo na pol.	Na področju zaposlovanja	Izboljšanje položaja žensk	Spreminjanje vloge žensk skozi čas	Na ravni gospodinjstva
D120	Čeprov so pa še vedno nekatere, ne vem a po svoji želji drugih ostanejo doma in skrbij za otroka.	Tradicionalna vloga žensk	Vpliv okolja	Spreminjanje vloge žensk skozi čas	Na ravni gospodinjstva

9.3.2 Osno kodiranje

Tema: Opravila

- Delitev opravil v družbi
 - Moška opravila
Zunanja dela (D6)
 - Ženska opravila
Gospodinska opravila (D5),
 - Neodvisno od spola
Enakomerna razdelitev dela (D1), (D2), (D3),
 - Osebno mnenje
Nesmiselna (D7)
- Izvor delitve dela
 - Vpliv zgodovine
Ženske niso imele pravic (D13)
Ženske gospodinje, moški prinašalci denarja. (D14)
Ženske gospodinje (D15)
Ne ve iz kje to izhaja (D16)
O tem ni razmišljala (D17)

Tema: Vloge

- Vloga ženske
 - Pričakovanja do ženske

Gospodinja (D18), (D19), (D20), (D21)

- Pričakovanje družbe
Odvisno od generacije (D50)
Odvisno od izobrazbe (D51)
Odvisno od socialnega statusa (D52)
Odvisno od vere (D53)
- Pričakovanja družine
Enaka kot moja (D39), (D40)
Drugačno prepričanje tašče (D45)
Pričakovanje tašče, da poskrbi za partnerja (D49)
- Vpliv različnih pričakovanj
Nestrinjanje (D44), (D48)
Prigovarjanje (D43)
Indirektno sporočanje (D46), (D47)
Občutenje jeze (D56), (D57)
Povem svoje mnenje (D59), (D60)
- Spreminjanje pričakovanj
Pri mladih (D54)
Zaradi izobraževanja (D55)
- Idealna ženska
 - Pričakovanja do ženske
Samospoštovanje (D24), (D25)
- Idealen moški
 - Pričakovanja do moškega
Enako kot idealna ženska (D26), (D30)
Samospoštovanje (D27)
Močen (D28)
Spoštuje ženske (D29), (E38)
- Neodvisno od spola
 - Pričakovanja do ženske in moškega
Vzgoja (D36)
Enak (D31)
Delo (D32)

Služenje denarja (D33)
Skrb zase (D34),(D37), (D38)
Skrb za gospodinjstvo (D35)

Tema: Lastna socializacija

- Vzgoja
 - Igrače
Barbike (D70)

Dojenček (D67)

Figurice dinozavrov (D68)

Tovornjaki preklopniki (D69)

Žoga (D71)
 - Interesne dejavnosti
Športne aktivnosti (D63)

Petje (D64)
 - Oblečila
Športna (D65)

Različne barve (D66)
 - Neodvisno od spola
Delitev gospodinjskih opravil (D62)
 - Pomembni odrasli
Oče in mama (D77), (D78)
- Vloga ženske
 - Samoidentifikacija
Se ni obremenjevala (D72)
 - Vpliv okolice
Razmišljanje (D79)

Prijatelji (D80)
 - Kariera
Ljubezen do otrok (D73)
- Neodvisno od spola
 - Kariera
Ljubezen do otrok (D74)

Odvisno od osebnosti (D75), (D76), (D83), (D84)

Ovire (D81), (D82)

Tema: Vsakdan

- Vloga ženske
 - Ambicije
Visoki položaji nedostopni ženskam (D86)
- Spol
 - Neenakopravnost
Moški kot direktorji (D85)
- Opis dneva
 - Študij in služba
Študijske in službene obveznosti (D87)
 - Prosti čas
Aktivno preživljanje (D88)
 - Vrednotenje
Zadovoljstvo (D89), (D91)
- Opis idealnega dne
 - Želje
Manj časa v službi (D90)
- Biti ženska v vsakdanjem življenju
 - Pozitiven vidik
Nosečnost (D92)
Vse (D93)
 - Negativen vidik
Lepotni ideali (D94)
- Enakovrednost med spoloma
 - Kariera
Razlike v plačilu (D96)
Visoki položaji rezervirani za moške (D95)

Tema: Na ravni gospodinjstva

- Delitev opravil v primarni družini v času otroštva
 - Neodvisno od spola
Kuhanje (D99)
Enakomerna razdelitev (D97)
Brisanje prahu (D98)

Pomivanje posode (D100)

Sesanje (D101)

Brisanje po tleh (D102)

Odvisno od obveznosti (D103)

Sodelovanje otrok (D104), (D105), (D106)

- Delitev opravil sedaj
 - Neodvisno od spola
Enakomerna razdelitev (D107), (D108)
- Sprejemanje odločitev
 - Neodvisno od spola
Iskanje kompromisa (D115)

Prisotnost obeh (D116)
- Spreminjanje vloge ženske skozi čas
 - Izboljšanje položaja žensk
Na področju zaposlovanja (D119) Slabši položaj žensk v preteklosti
 - Vpliv okolja
Nekje ja (D117)

V Sloveniji (D118)

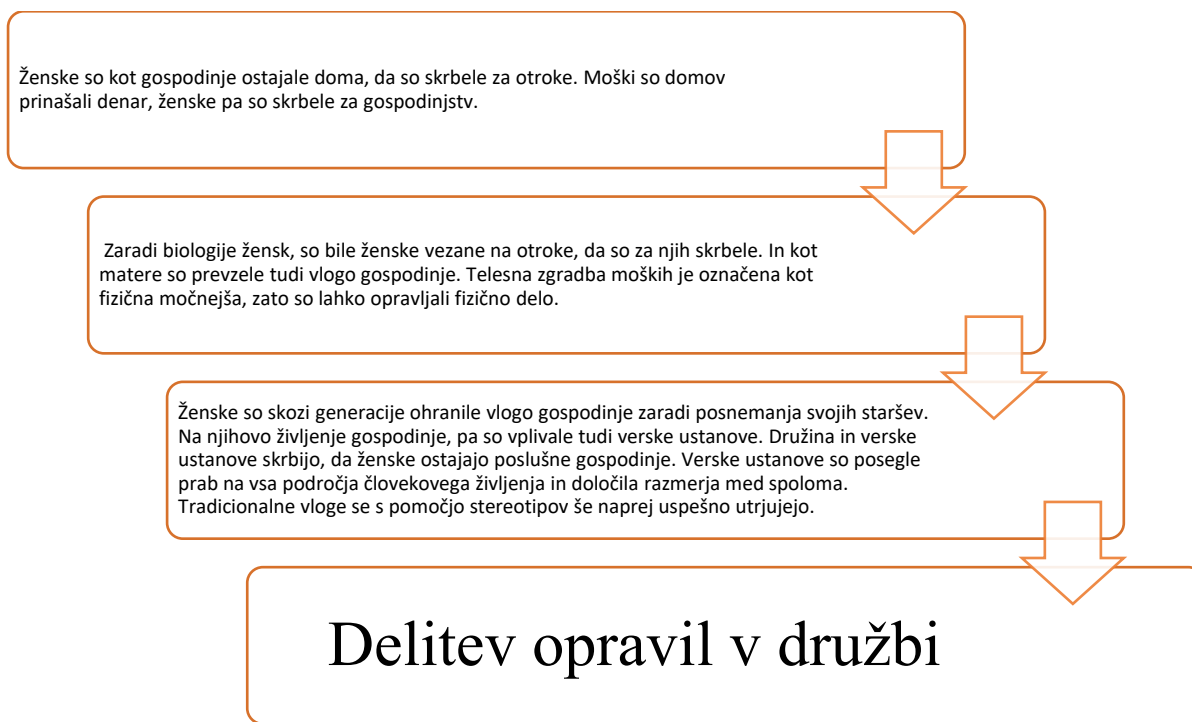
Tradicionalna vloga žensk (D120)
- Delitev opravil v novi družini
 - Neodvisno od spola
Kuhanje (D110)

Skrb za posodo (D111)

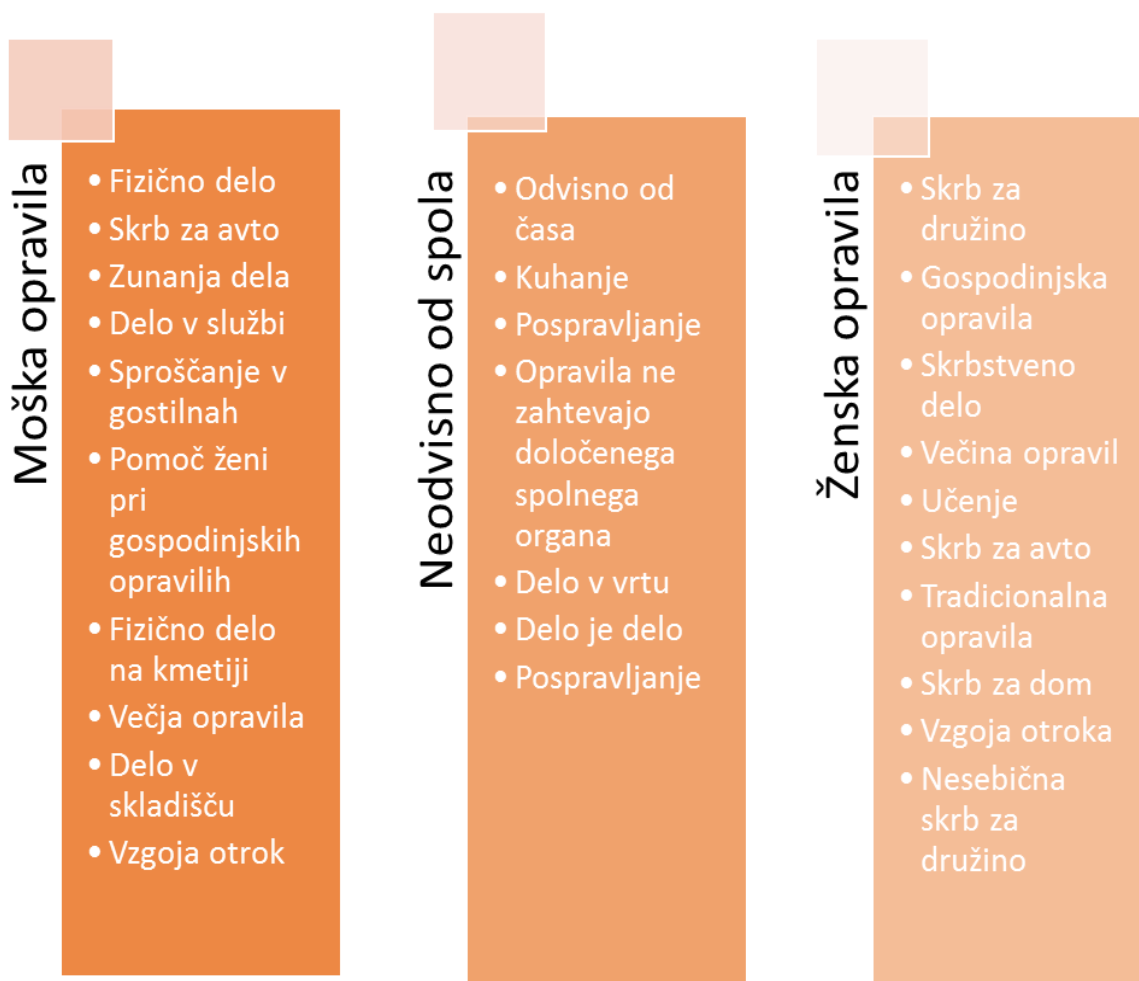
Odvisno od časovne razpoložljivosti (D112), (D113)
 - Vpliv vzgoje
Podobno kot v primarni družini (D109), (D114)

9.3.3 Odnosno kodiranje

Grafikon 1: Dejavniki, ki vplivajo na delitev opravil v družbi

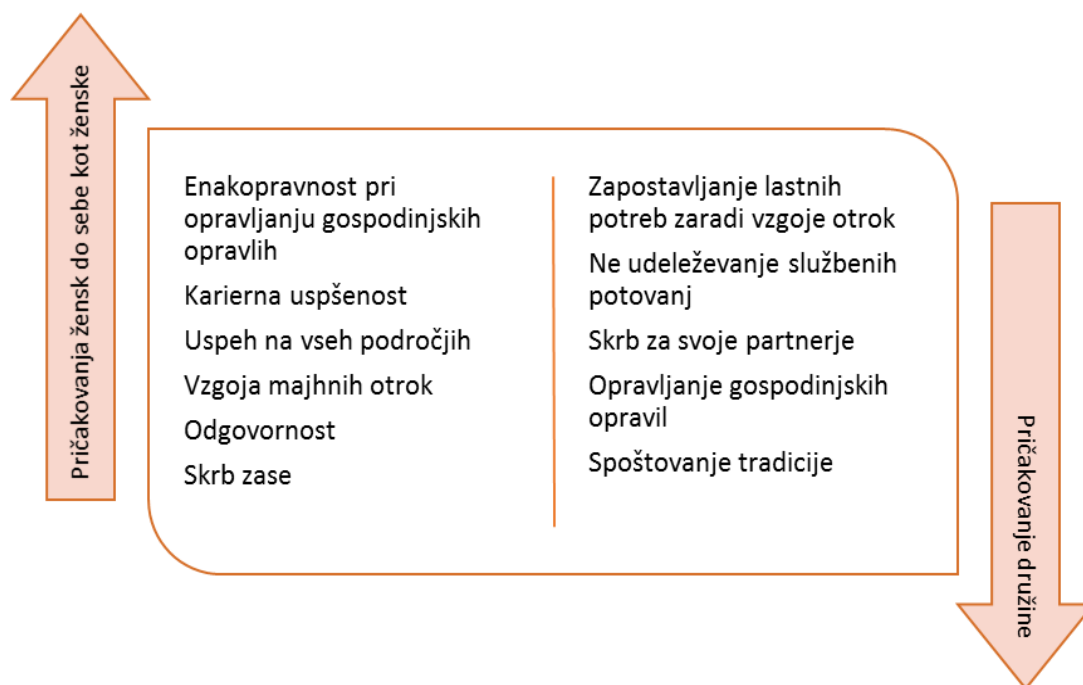
Grafikon 2: Delitev opravil v družbi

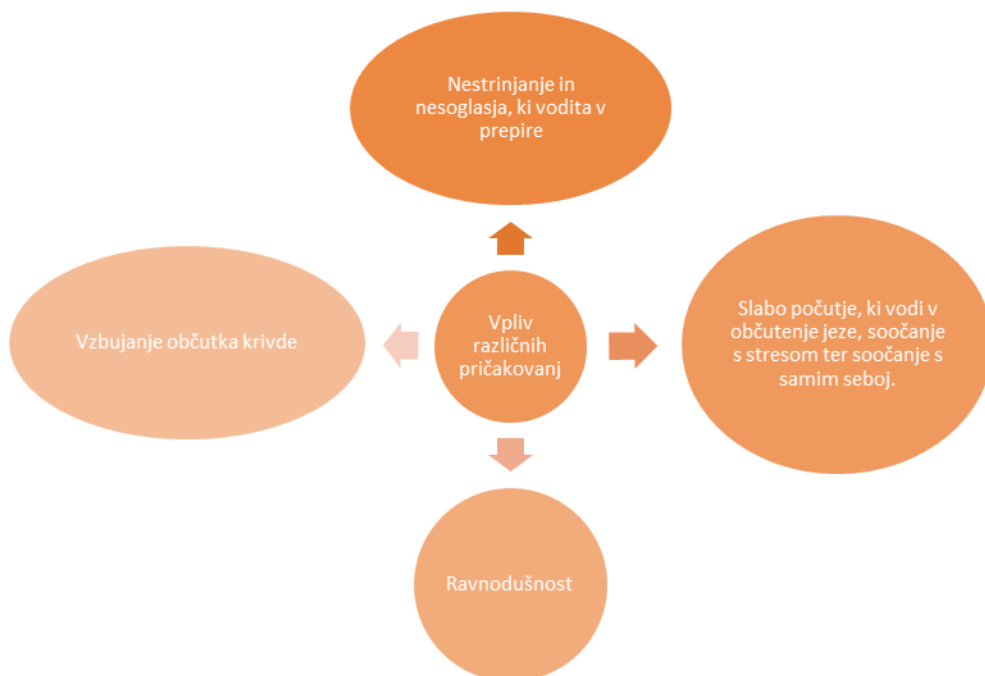
Grafikon 3: Pričakovanja družbe

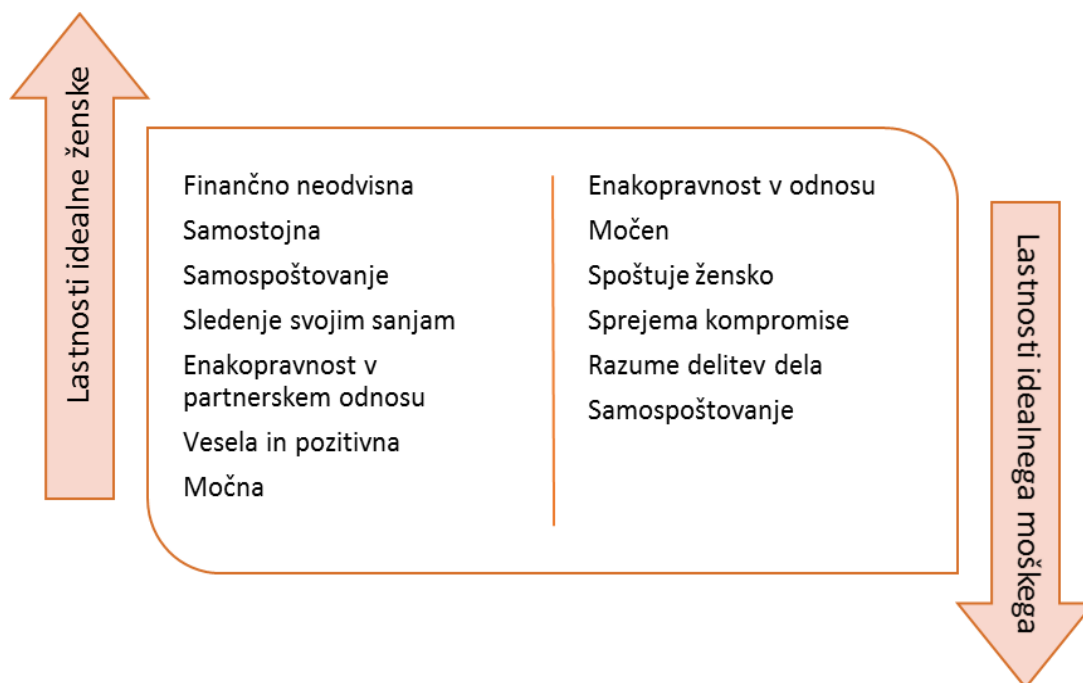
Grafikon 4: Razlike med pričakovanji žensk in njihovih družin

Grafikon 5: Posledice različnih pričakovanj, ki jih imajo ženske do sebe in tistimi, ki jih sprejemajo iz svoje okolice.

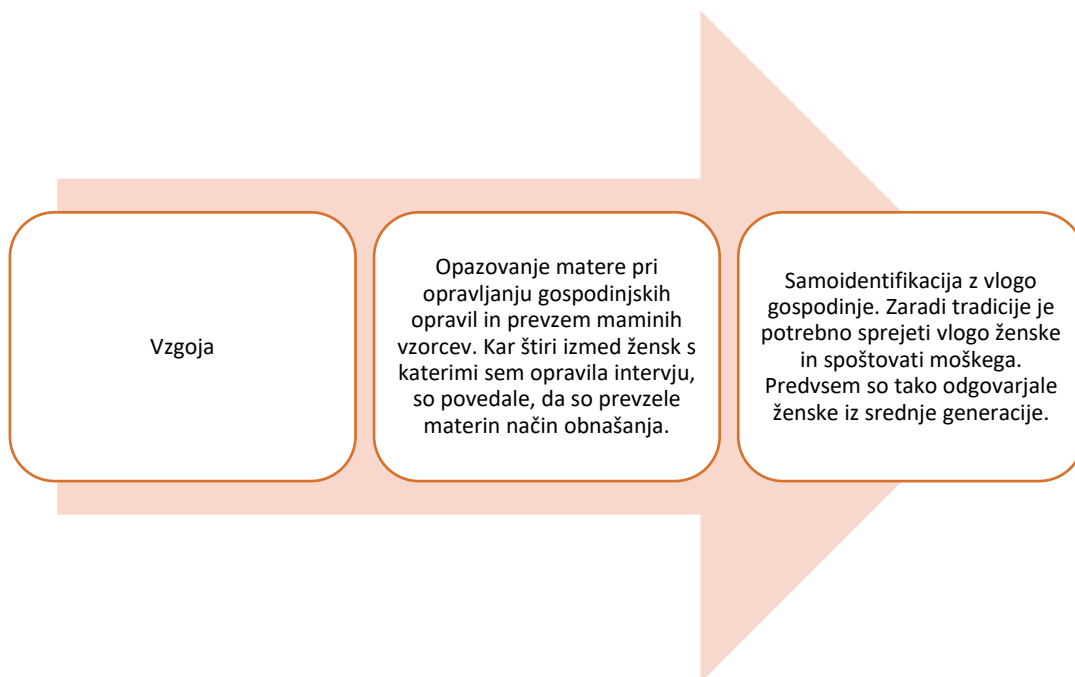
Grafikon 6: Lastnosti, ki jih ženske mlajše generacije prepoznajo kot idealne za moškega in žensko.

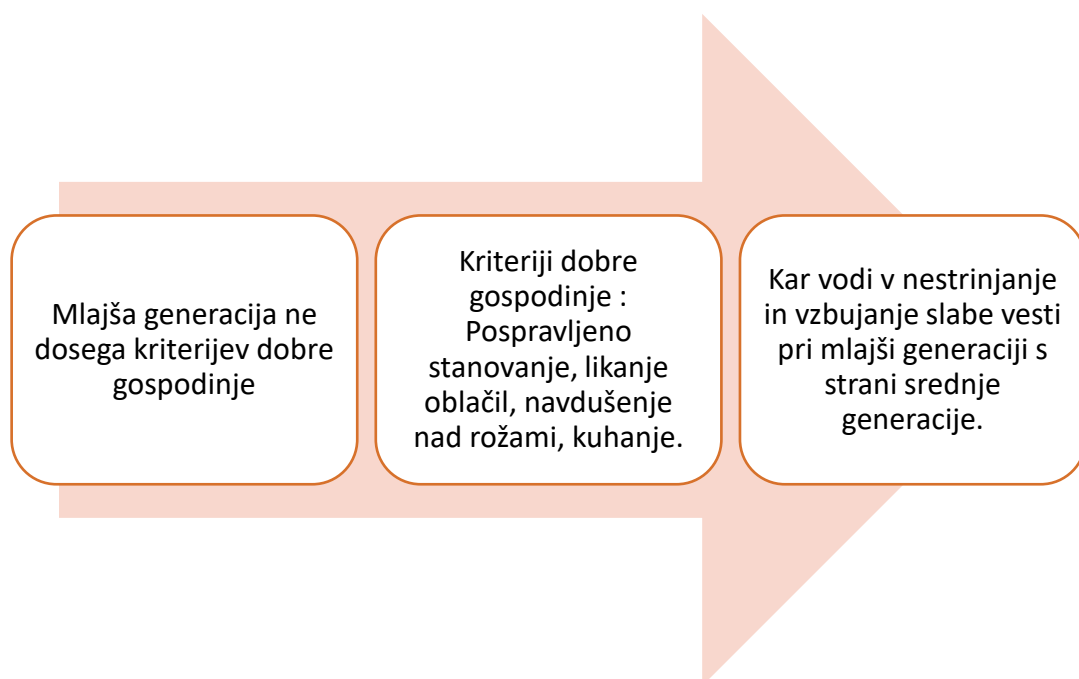
Grafikon 7: Lastnosti, ki jih ženske srednje generacije prepoznajo kot idealne za moškega in žensko.

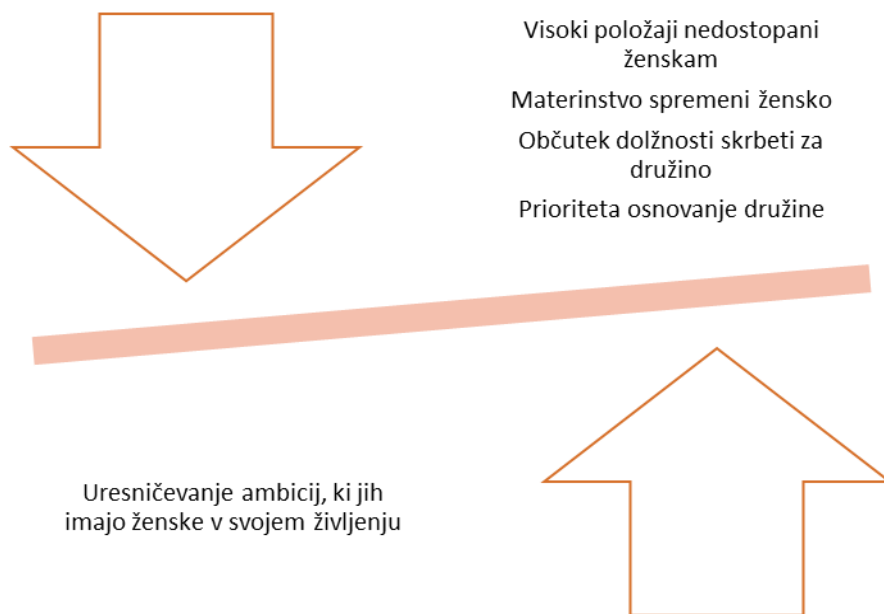
Grafikon 8: Vpliv lastne socializacije na vlogo ženske, oziroma kako ženske vzgajajo deklice v gospodinje.

Grafikon 9: Pričakovanja družine, oziroma matere glede sprejemanja vloge ženske svoje hčerke.

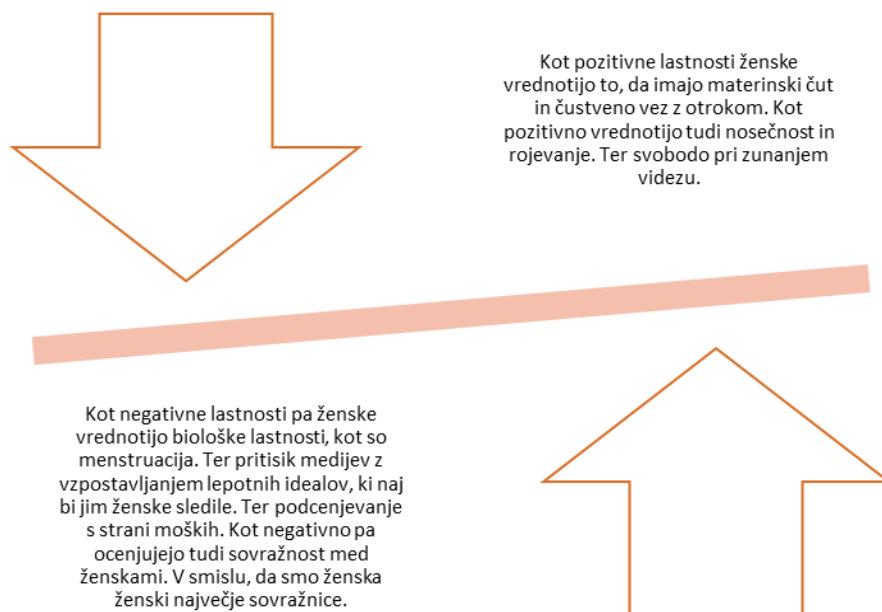

Grafikon 10: Na poti do uresničenja ciljev svoji ambiciji ženski stojijo na poti različni dejavniki prikazani v grafikonu

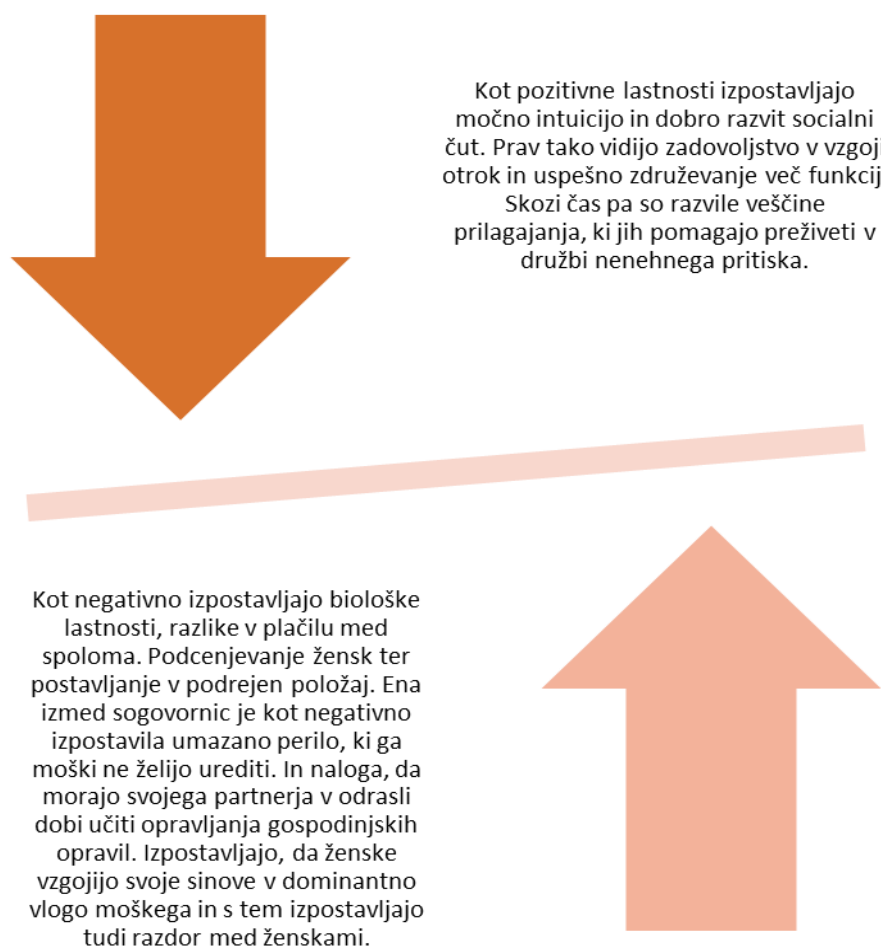

Uresničevanje ambicij, ki jih imajo ženske v svojem življenju

Grafikon 11: Kako ženske mlajše generacije vrednotijo spol ženske v vsakdanjem življenju s pozitivnimi in negativnimi lastnostmi je prikazano v naslednjem grafikonu

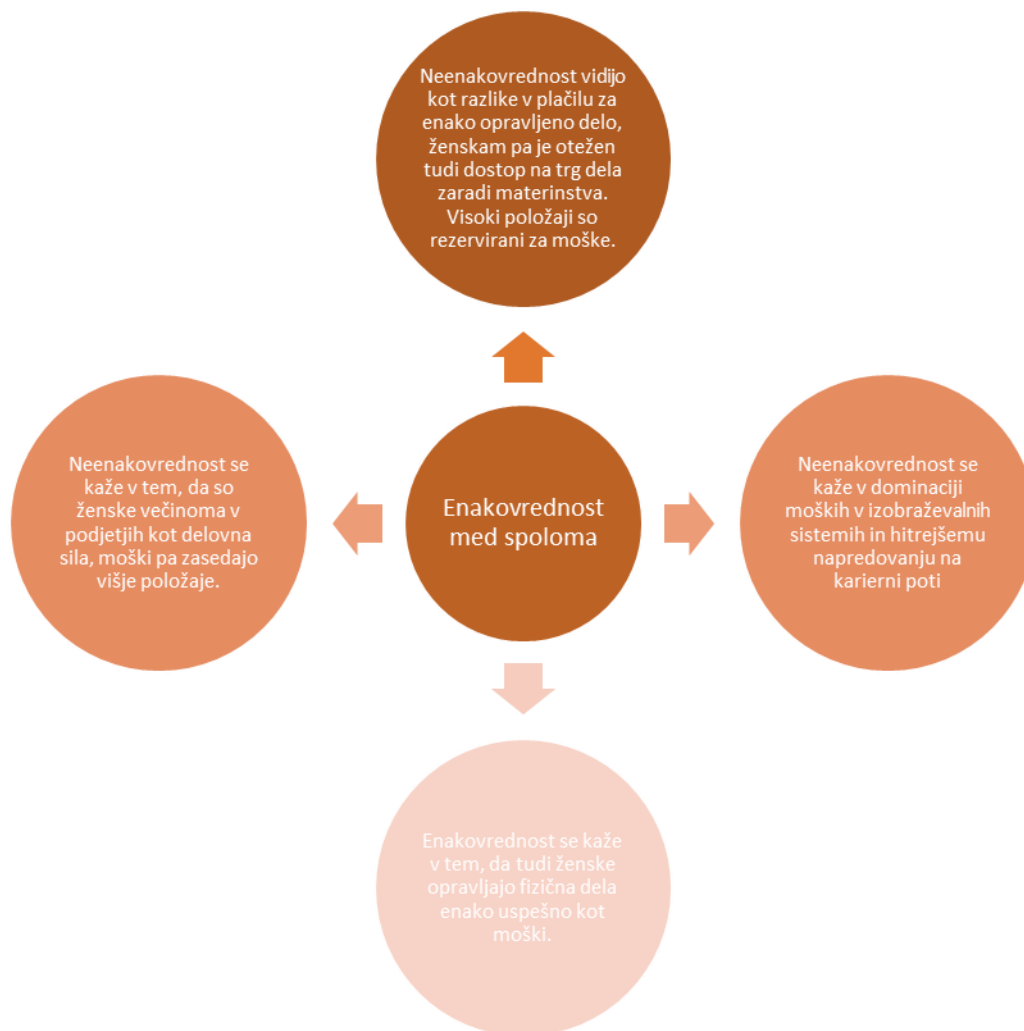
Grafikon 12: Kako ženske srednje generacije vrednotijo spol ženske v vsakdanjem življenju s pozitivnimi in negativnimi lastnostmi.

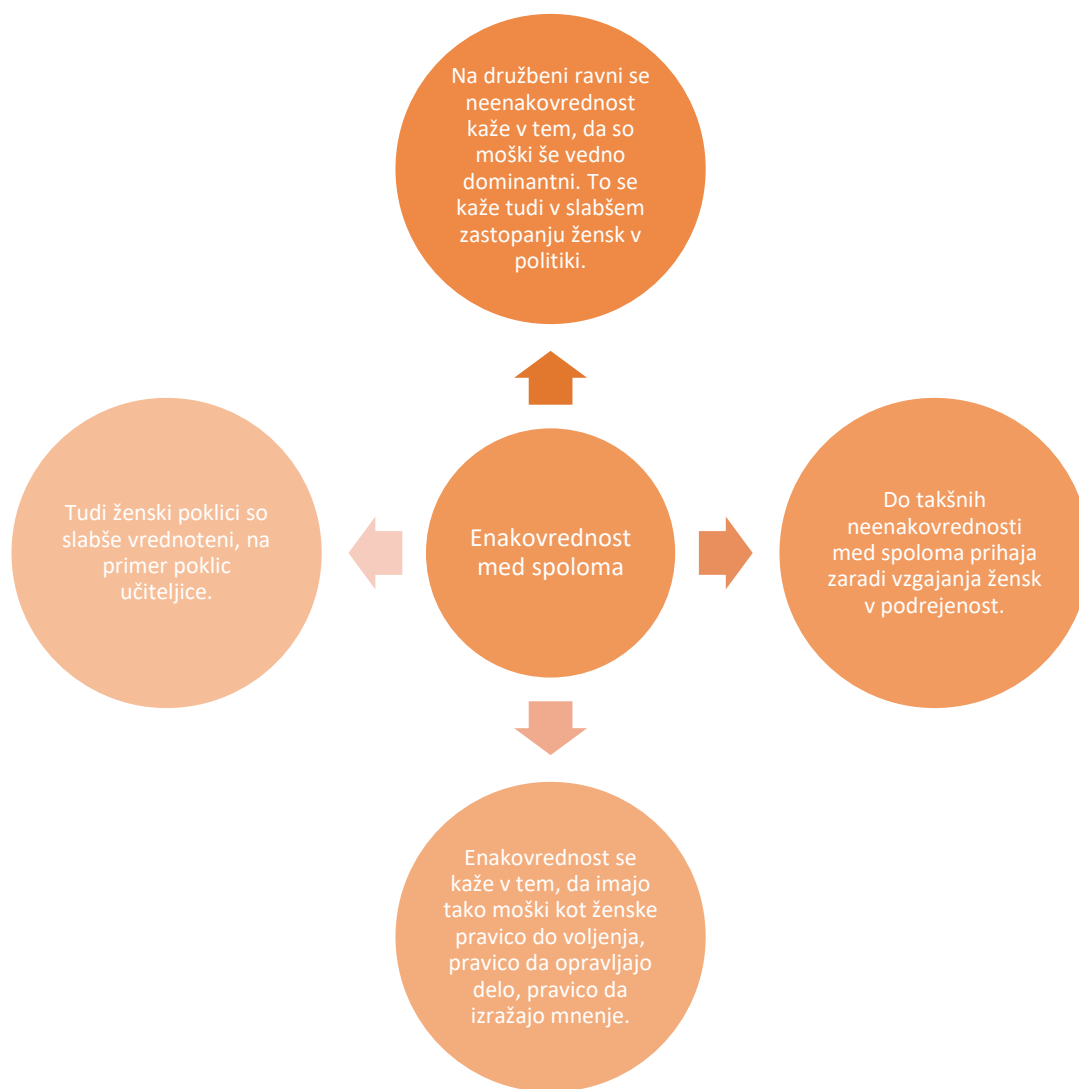
Neenakovrednost oziroma enakovrednost med spoloma

Ženske izpostavljajo na ravneh družbe in kariere. Grafikon 13 prikazuje razlike med spoloma na področju kariere in grafikon 14 na področju družbene ravni.

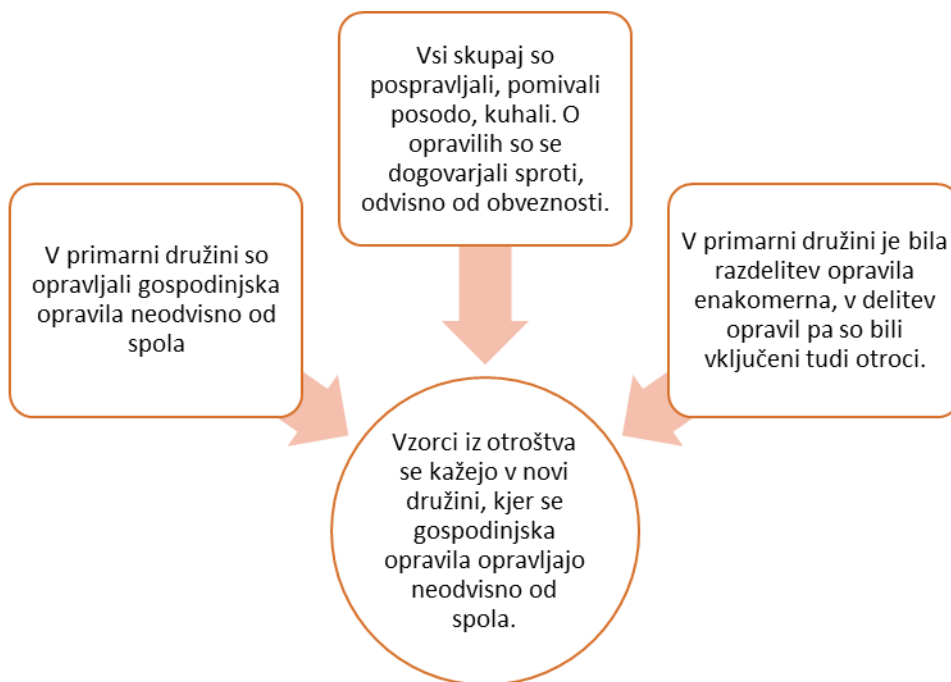
Grafikon 13:

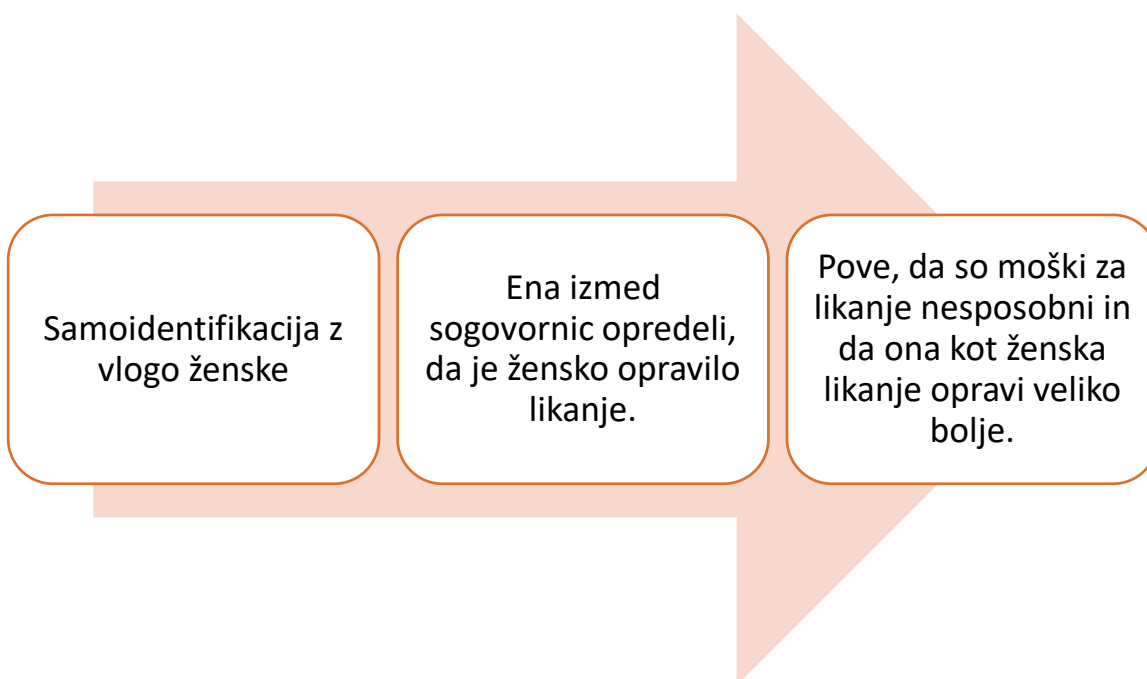
Grafikon 14:

Grafikon 15: Povezava med delitvijo opravil v primarni družini v času otroštva in delitvijo opravil v novi družini.

Grafikon 16: Poistovetenje z vlogo ženske sem prikazala v spodnjem grafikonu, ko so ženske opredelile katera opravila moški ne morejo opravljati.

Grafikon 17: Povezava pričakovanj, ki jih imajo ženske do svojih hčerk z njihovo vzgojo

Pričakovanja žensk do svojih hčerk imajo veliko povezavo z njihovo vzgojo in prevzemom vzorcev svoje mame. Grafikon prikazuje, da ženske za svoje hčerke želijo, da prevzamejo vlogo gospodinje in matere.

